

OBSERVATORIUM
VOOR GEZONDHEID EN WELZIEN
BRUSSEL

OBSERVATOIRE
DE LA SANTÉ ET DU SOCIAL
BRUXELLES

Welzijnsbarometer

BRUSSELS ARMOEDERAPPORT

2012

Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

OBSERVATORIUM
VOOR GEZONDHEID EN WELZIJN
BRUSSEL

OBSERVATOIRE
DE LA SANTÉ ET DU SOCIAL
BRUXELLES

Welzijnsbarometer

BRUSSELS ARMOEDERAPPORT 2011

2012

Brusselse armoederapporten

De inhoud van het Brussels armoederapport werd vastgelegd in de ordonnantie “betreffende het opstellen van het armoederapport van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest” van 20 juli 2006.

Het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn werd belast met de uitwerking ervan.

De rapporten worden verspreid via de website (www.observatbru.be) en op eenvoudig verzoek.

Elk rapport mag worden gekopieerd, mits vermelding van de bron.

De Welzijnsbarometer wordt sinds 2005 jaarlijks gepubliceerd.

Elke twee jaar, wordt er een Brussels armoederapport gepubliceerd. Dit omvat de Welzijnsbarometer naast vier andere katernen: ‘Thematisch rapport’, ‘Gekruiste blikken’, Brussels actieplan armoedebstrijding’, ‘Synthese van de rondetafel’. Al deze publicaties kunnen geraadpleegd worden op de website www.observatbru.be.

Gelieve op volgende wijze naar deze publicatie te verwijzen:

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2012). Welzijnsbarometer 2012. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.

COLOFON

Deze Welzijnsbarometer vormt een onderdeel van het Brussels armoederapport 2012.

Het Brussels armoederapport bestaat uit 5 delen:

de **Welzijnsbarometer** (jaarlijks),
het Thematisch rapport (tweejaarlijks),
de Gekruiste blikken (tweejaarlijks),
het Brussels actieplan armoedebestrijding (tweejaarlijks) en
de Synthese van de rondetafel (tweejaarlijks).

Auteurs:

Sarah Luyten, Amandine Masuy, Myriam De Spiegelaere, Déogratias Mazina

Dankwoord:

We bedanken graag iedereen die vanuit diverse instellingen en organisaties er mee voor zorgden dat heel wat indicatoren op maat van deze Welzijnsbarometer berekend werden.

Lay-out:

Centre de Diffusion de la Culture Sanitaire asbl: Nathalie da Costa Maya

Depotnummer:

D/2012/9334/14

Voor meer informatie:

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
Louizalaan 183 – 1050 Brussel
Tel.: 02/552 01 89
observat@ggc.irisnet.be
www.observatbru.be

Sarah Luyten
Tel.: 02/552 01 55
sluyten@ggc.irisnet.be

INHOUDSTAFEL

LIJST VAN FIGUREN, KAARTEN EN TABELLEN	6
Figuren	6
Kaarten	7
Tabellen	8
1. INLEIDING	9
2. DEMOGRAFISCHE CONTEXT	11
2.1 Een stijgend totaal bevolkingsaantal	11
2.2 Een bevolking die verjongt	14
3. INKOMENSARMOEDE	16
3.1 Een criterium voor inkomensarmoede	16
3.2 Inkomens en inkomensbronnen	17
3.2.1 Belastbaar inkomen	17
3.2.2 Inkomensklasse	20
3.2.3 Inkomensbronnen	21
3.3 Inkomens en uitkeringen uit de sociale zekerheid en sociale bijstand	22
3.3.1 Het bedrag van de minimumuitkeringen van de sociale zekerheid en de sociale bijstand	22
3.3.2 Het aantal mensen met een vervangings- of minimuminkomen	24
3.3.3 OCMW-steun	25
3.4 Mensen met een laag inkomen (recht op een verhoogde tegemoetkoming)	29
3.5 Overmatige schulden	30
3.6 Inkomens van de gemeenten uit personenbelastingen en onroerende voorheffing	31
4. DE ARBEIDSMARKT	32
4.1 De diversiteit van indicatoren en bronnen	33
4.2 "Actief" zijn of niet? (de actieve bevolking)	35
4.2.1 De activiteitsgraad in Brussel en de twee andere gewesten	35
4.2.2 De activiteitsgraad naar leeftijd	36
4.3 Werk hebben (werkende actieve bevolking)	37
4.3.1 De tewerkstellingsgraad in Brussel en de twee andere gewesten	37
4.3.2 Sociaaldemografische kenmerken en de Brusselse tewerkstellingsgraad	37
4.3.3 Armoede bij werkenden	38
4.4 Actief zijn, zonder werk (niet-werkende werkzoekenden)	39
4.4.1 De werkloosheidsgraad in Brussel en de twee andere gewesten	39
4.4.2 Sociaaldemografische kenmerken en de Brusselse werkloosheidsgraad	39
4.4.3 De Brusselse werkloosheidsgraad naar gemeente	41
4.5 Zonder werk blijven (langdurige werkloosheid)	43
4.5.1 De langdurige werkloosheid in Brussel en de twee andere gewesten	43
4.5.2 De langdurige werkloosheidsgraad in het Brussels Gewest	45
4.5.3 (Her)inschakeling op de arbeidsmarkt na een langdurige periode zonder werk: de activeringsmaatregelen	47
4.6 Leven in een huishouden zonder inkomen uit arbeid	48

5.	ONDERWIJS EN VORMING	49
5.1	Schoolachterstand	49
5.2	Jongeren zonder diploma hoger secundair onderwijs (18-24 jaar)	51
5.3	Laaggeschoolde volwassenen (25 jaar en ouder)	52
6.	GEZONDHEID	54
6.1	Sociale gezondheidsongelijkheden bij geboorte	55
6.2	Arbeidsongeschiktheid ten gevolge van gezondheidsproblemen	56
6.3	Toegang tot preventie	57
6.4	De vroegtijdige mortaliteit	58
7.	HUISVESTING	59
7.1	Algemene huisvestingskenmerken	59
7.2	Sociale huisvesting en aanverwante	59
7.3	Onthaalhuizen en centra voor dringend onthaal	60
8.	MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE EN PARTICIPATIE	62
8.1	Sociale contacten en ontspanningsmogelijkheden	62
8.2	Geen internetverbinding hebben	63
9.	SAMENVATTING EN BESLUIT	64
10.	WOORDENLIJST	66
11.	LIJST VAN DE ACRONIEMEN	72
12.	REFERENTIES	73

LIJST VAN FIGUREN, KAARTEN EN TABELLEN

FIGUREN

Figure 2-1 :	Evolutie van de bevolking in het Brussels Gewest, 1964-2011	11
Figuur 2-2:	Evolutie van het natuurlijk en migratiesaldo in het Brussels Gewest, 2004-2010	12
Figuur 2-3:	Verdeling van de niet-Belgische bevolking in het Brussels Gewest op 1/1/2010	13
Figuur 2-4:	Bevolkingshistogram van het Brussels Gewest op 1/1/2001 en 1/1/2011	15
<hr/>		
Figuur 3-1:	Bevolking onder de armoederisicogrens per gewest, aandeel met betrouwbaarheidsintervallen, inkomens 2009	16
Figuur 3-2:	Mediaan inkomen per aangifte in € per jaar, Belgische grote steden, inkomens 2009, aangifte 2010	17
Figuur 3-3:	Aandeel aangiften naar inkomensklasse in het Brussels Gewest en België (inkomens 2009, aangiften 2010)	20
Figuur 3-4:	Aandeel aangiften naar inkomensbron in het Brussels Gewest en België (inkomens 2009, aangiften 2010)	21
Figuur 3-5:	Evolutie van het aandeel gerechtigden op het (equivalent) leefloon in de bevolking tussen 18 en 64 jaar, in de grote steden, januari 2008-2011	26
Figuur 3-6:	Aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon, naar leeftijd, in de grote steden, januari 2011	27
Figuur 3-7:	Aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon naar nationaliteit, in de grote steden, januari 2011	28
Figuur 3-8:	Opbrengst uit gemeentelijke belastingen, Brussels Gewest, per gemeente, 2011	31
<hr/>		
Figuur 4-1:	Evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW), Brussels Gewest, 2004-2012	32
Figuur 4-2:	De verschillende subgroepen van de bevolking op actieve leeftijd	33
Figuur 4-3:	Activiteitsgraad en tewerkstellingsgraad naar geslacht, Brussels Gewest, 2011	34
Figuur 4-4:	Activiteitsgraad (IAB), naar gewest, jaargemiddelde 2011	35
Figuur 4-5:	Sociaaleconomische situatie van de Brusselse bevolking, naar leeftijd, 2011	36
Figuur 4-6:	Tewerkstellingsgraad (IAB) naar gewest, jaargemiddelde 2011	37
Figuur 4-7:	Tewerkstellingsgraad (IAB) naar leeftijd, nationaliteit, opleidingsniveau en geslacht, Brussels Gewest, 2011 (NAPIncl)	37
Figuur 4-8:	Werkloosheidsgraad (IAB), naar gewest, jaargemiddelde 2011	39
Figuur 4-9:	Werkloosheidsgraad (IAB), naar nationaliteit, opleidingsniveau en geslacht, Brussels Gewest, 2011 (NAPIncl)	39
Figuur 4-10:	Evolutie van het aantal NWW, naar leeftijdsgroep, Brussels Gewest, 2000-2011	40
Figuur 4-11:	Administratieve werkloosheidsgraad, naar gemeente en geslacht, Brussels Gewest, 2011	41
Figuur 4-12:	Administratieve werkloosheidsgraad bij jongeren (minder dan 25 jaar), naar gemeente en geslacht, Brussels Gewest, 2011	42
Figuur 4-13:	Werkloosheid (IAB), naar gewest en werkloosheidsduur, jaargemiddelde 2011	43
Figuur 4-14:	Langdurige werkloosheidsgraad (IAB) (meer dan 1 jaar), naar gewest en huishoudenstype, 2011 (NAPIncl)	44
Figuur 4-15:	Evolutie van het aantal niet-werkenden werkzoekenden (NWW), naar werkloosheidsduur, Brussels Gewest, jaarlijks gemiddelde 2003-2011	45
Figuur 4-16:	Langdurige werkloosheidsgraad (IAB) (meer dan 1 jaar) naar geslacht, leeftijd, nationaliteit en opleidingsniveau, Brussels Gewest, 2011 (NAPIncl)	46
Figuur 4-17:	Aantal mensen tewerkgesteld overeenkomstig artikel 60§7, Brussels Gewest, evolutie 2002-2011	47
Figuur 4-18:	Bevolking in een huishouden zonder inkomen uit werk, naar leeftijd, geslacht en gewest, 2011 (NAPIncl)	48

Figuur 5-1:	Aandeel leerlingen in het eerste jaar secundair onderwijs met minstens twee jaar schoolachterstand naar woonplaats en geslacht, Brussels Gewest, schooljaar 2010-2011.....	50
Figuur 5-2:	Aandeel jongeren tussen 18 en 24 jaar die vroegtijdig de school verlieten met maximum een diploma lager secundair onderwijs en die geen onderwijs of vorming meer volgen, naar gewest en geslacht, jaargemiddelde 2011 (NAPincl).....	51
Figuur 5-3:	Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma lager secundair onderwijs, naar leeftijd en gewest, jaargemiddelde 2011 (NAPincl).....	52
Figuur 5-4:	Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs naar gewest en nationaliteit, jaargemiddelde 2010 (NAPincl).....	53
<hr/>		
Figuur 6-1:	Evolutie van het aandeel geboortes in het Brussels Gewest naar het aantal inkomens uit werk in het gezin, 1998-2009.....	55
Figuur 6-2:	Mortinataliteit en infantiele mortaliteit naargelang het aantal inkomens uit arbeid in het gezin, Brussels Gewest, 2008-2009.....	55
Figuur 6-3:	Aandeel invaliden per leeftijdsgroep, geslacht en professioneel statuut, Brussels Gewest, 2008-2011.....	56
Figuur 6-4:	Totaal aandeel invaliden en aandeel invaliden ten gevolge van mentale stoornissen, naar geslacht en professioneel statuut, Brussels Gewest, 2008-2011.....	56
Figuur 6-5:	Gestandaardiseerde mortaliteitsratio voor de leeftijdscategorie jonger dan 65 jaar naar categorie van gemeente en geslacht, Brussels Gewest, 2009-2010.....	58
<hr/>		
Figuur 7-1:	Aantal huishoudens op de wachtlijst/aantal sociale woningen, Brussels Gewest, 2005-2011.....	59
Figuur 7-2:	Aandeel van de verblijven naar het type huisvesting vóór de opvang, naar geslacht, Brussels Gewest, 2010.....	60
Figuur 7-3:	Verdeling van de verblijven volgens bestemming na de opvang, naar geslacht, Brusselse Gewest, 2010.....	61
<hr/>		
Figure 8-1 :	Figuur 8-1: Aandeel van de huishoudens zonder internetverbinding, naar gewest en huishoudenstype, 2011.....	63

KAARTEN

Kaart 3-1:	Mediaan inkomen per aangifte, naar statistische sector, Brussels Gewest (inkomens 2009, aangifte 2010).....	18
Kaart 6-1:	Totale dekkinggraad van mammografie, naar gemeente, Brussels Gewest, 2009-2010.....	57
Kaart 6-2:	Socio-economische typologie van de gemeenten van het Brussels Gewest.....	57
<hr/>		
Referentiekaart:	De Brusselse gemeenten.....	74

TABELLEN

Tabel 2-1:	De voornaamste nationaliteiten in het Brussels Gewest 2001, 2005, 2008, 2010	
Tabel 2-2:	Evolutie van de verouderings- en afhankelijkheidsindex in het Brussels Gewest en België, tussen 2001 en 2011	14
Tabel 3-1:	Het gemiddeld en mediaan netto belastbaar inkomen in € per jaar, Belgische grote steden, inkomens 2009 (aangifte 2010)	
Tabel 3-2:	Armoederisicogrens en het bedrag van de minimumuitkeringen (in € per maand) op 01/07/2012	
Tabel 3-3:	Aantal personen die leven van een minimum- of vervangingsinkomen, naar leeftijdscategorie, Brussels Gewest, januari 2011 en 2012	
Tabel 3-4:	Aantal en aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon in de grote steden, januari 2011	
Tabel 3-5:	Aantal en aandeel rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV of OMNIO) en hun personen ten laste, Brussels Gewest, 1 januari 2012	29

I. INLEIDING

Dit document is de achtste editie van de Welzijnsbarometer, waarin een reeks indicatoren worden verzameld die betrekking hebben op verschillende aspecten van armoede in het Brussels Gewest. De Welzijnsbarometer moet het mogelijk maken de socio-economische situatie van de Brusselaars te volgen in de tijd. Het is in de eerste plaats een beleidsondersteunend instrument. De Welzijnsbarometer verschijnt jaarlijks en is een onderdeel van het Brussels armoederapport^[1].

In deze barometer wordt armoede bestudeerd in relatie met verschillende aspecten van het leven: inkomen, werk, opleiding, gezondheid, huisvesting en maatschappelijke participatie. Deze relatie is complex en kan niet samengevat worden als een analyse van oorzaken en gevolgen van armoede, armoede kan immers zowel het resultaat als de oorzaak zijn van sociale uitsluiting op deze domeinen. Zo zullen bijvoorbeeld kinderen die opgroeien in een achtergestelde omgeving een groter risico lopen op een moeilijke schooltijd (armoede als oorzaak) maar de minder hoog opgeleide jongeren lopen ook meer risico om geen werk te vinden dat toelaat menswaardig te leven (armoede als gevolg). In deze barometer worden de mechanismen die maken dat men in armoede geraakt, blijft of er juist uitraakt niet geanalyseerd. Hier wordt wel aan de hand van enkele kerncijfers getoond hoe armoede tot uiting komt in alle levensdomeinen.

De meest recente gegevens beschikbaar op het ogenblik van de analyse worden hier weergegeven. De keuze van de voorgestelde gegevens weerspiegelt de actuele beschikbaarheid van de gegevens (heel wat gegevens zijn nog niet beschikbaar) en de actuele kwaliteit van de gegevens (bepaalde bestaande gegevens zijn onvoldoende gevalideerd om in het kader van de barometer gebruikt te worden).

Andere publicaties van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn zijn complementair en verruimen het beeld van de Brusselse situatie (de Gemeentefiches 2010, de Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010, de Welzijns- en Gezondheidsatlas, de Dossiers van het Observatorium, de indicatoren op de website). Al deze publicaties zijn te raadplegen en te downloaden op de website www.observatbru.be.

«De barometer verzamelt de meest recente indicatoren over verschillende levensdomeinen van de Brusselaars die in verband staan met armoede. De barometer richt zich tot al wie op de een of andere manier meewerkt aan een beleid of betrokken is bij acties voor de strijd tegen armoede.»

De Welzijnsbarometer is bovendien complementair aan andere publicaties van Brusselse overheden, zoals de Wijkmonitoring^[2] (www.wijkmonitoring.irisnet.be), de conjunctuurbarometer en de statistische indicatoren van het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), de rapporten van het Observatiecentrum van de huurprijzen, la Strada, enz.

Ook andere federale of gewestelijke instanties publiceren jaarlijks hun eigen barometer: de 'interfederale armoedebarmeter' uitgegeven door POD Maatschappelijke Integratie over de Belgische situatie en de 'Vlaamse armoedemonitor' van de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) voor Vlaanderen. Wallonië heeft geen jaarlijkse barometer die specifiek over armoede gaat, maar enkele gegevens over de levenssituatie van de bevolking (inkomen van de huishoudens, huisvesting, enz.) zijn beschikbaar in hun jaarlijkse publicatie 'Chiffres-clés de la Wallonie' van het Institut Wallon de l'Évaluation de la Prospective et de la Statistique (IWEPS).

Waar de gegevens het toelaten worden de Brusselse cijfers vergeleken met de Vlaamse en de Waalse, de grote steden en/of met de cijfers voor heel België. Dit laat toe om het Gewest te situeren in de nationale context. Bij de selectie van de indicatoren wordt er in de mate van het mogelijke rekening gehouden met de wensen van de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC): zo

[1] Zie ordonnantie van 20/07/2006 betreffende het opstellen van het armoederapport van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, te raadplegen op www.observatbru.be

[2] Woorden die in het grijs worden weergegeven, worden verder uitgelegd in de woordenlijst achteraan in dit document.

worden de indicatoren van het Nationaal Actieplan Sociale Insluiting (NAPIncl) wanneer mogelijk berekend.

De gebruikte gegevens zijn vaak administratief: Rijksregister, Wachtregister, Kruispuntbank Sociale zekerheid (KSZ), Actiris, POD Maatschappelijke integratie, enz. Ze kunnen ook gebaseerd zijn op een (nationale) enquête: de enquête European Union – Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC), de Arbeidskrachtenenquête (EAK), enz. Deze enquêtes worden georganiseerd door de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI).

De administratieve gegevens hebben het voordeel dat ze volledig zijn omdat ze alle personen bevatten die aan een bepaald administratief criterium voldoen (bijvoorbeeld alle personen die ingeschreven zijn in het Rijksregister, alle personen die zijn ingeschreven als werkzoekende, alle personen die een uitkering ontvangen, ...) en ze zijn in principe beschikbaar op het gemeentelijk niveau. Het nadeel is dat de werkelijkheid soms onderschat wordt omdat sommige mensen buiten de administratieve statistieken vallen of om een of andere reden geen beroep doen op bepaalde rechten. Daarenboven kan de definitie van de betrokken bevolking veranderen doorheen

de tijd (verandering van de criteria om te genieten van een bepaalde steun, opneming of niet van de internationale ambtenaren, de personen ingeschreven in het Wachtregister enz.). Verschillende administratieve gegevens – zoals deze van de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW-statistieken) en het Wachtregister – worden retroactief gecorrigeerd. Dit betekent dat sommige cijfers uit de vorige versie van de Welzijnsbarometer intussen werden aangepast, wat de interpretatie van de evolutie complexer maakt.

De gegevens op basis van een enquête worden voornamelijk gebruikt om cijfers te geven in functie van bepaalde kenmerken die niet beschikbaar zijn via de administratieve gegevens (bijvoorbeeld het opleidingsniveau, de gezondheidssituatie, enz.). De vragenlijsten van de internationale enquêtes zoals EU-SILC en het EAK zijn zo opgesteld dat ze bepaalde NAPIncl indicatoren kunnen berekenen op nationaal niveau.

Het Observatorium voor gezondheid en welzijn verzamelt vanuit verschillende bronnen gezondheids- en welzijnsindicatoren. De diverse publicaties tonen de analyses, maar de indicatoren zelf zijn ook beschikbaar door het Observatorium te contacteren via: observatbru@ggc.irisnet.be

2. DEMOGRAFISCHE CONTEXT

Op 1 januari 2011 telde het Brussels Gewest officieel 1 119 088 inwoners (542 383 mannen en 576 705 vrouwen), dit is een stijging van 1,0 % ten opzichte van 1 januari 2010.

Naast de officiële bevolking, telt het Brussels Gewest ook een aantal mensen die in Brussel wonen maar niet in het *Rijksregister* geregistreerd zijn (buitenlandse studenten, diplomatiek personeel of de zogenaamde “mensen zonder papieren”).

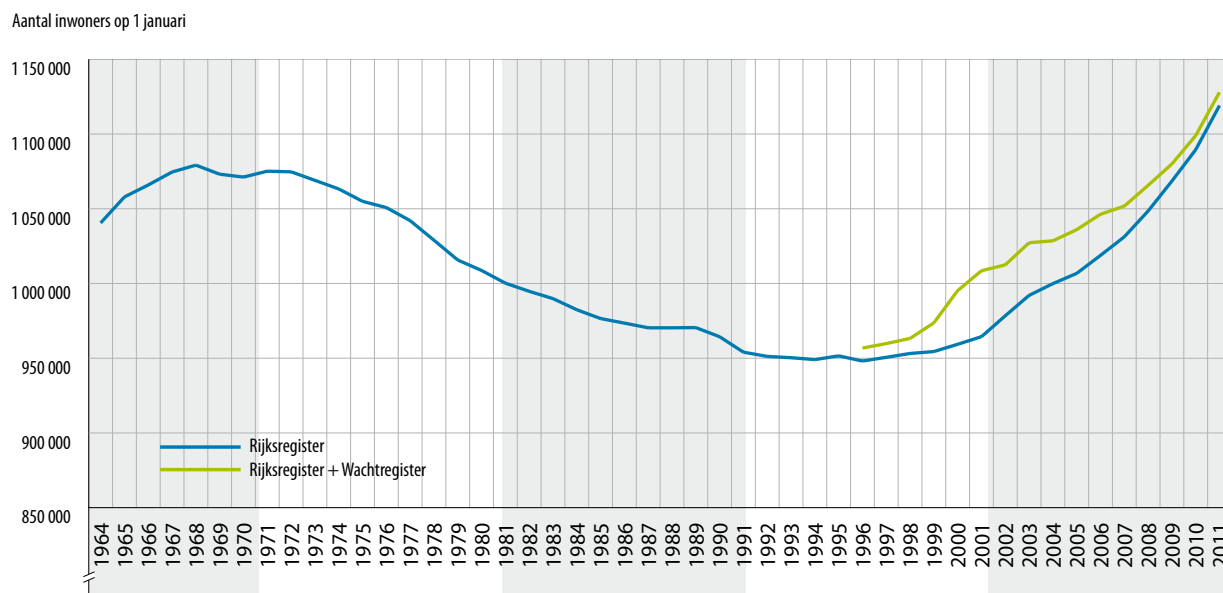
Op 1 januari 2012, telde het Brussels Gewest 8 874 personen in het *Wachtregister*. Voor andere groepen die niet in de officiële bevolkingsgegevens opgenomen zijn, beschikken we slechts over schattingen: er zouden ongeveer 100 000 illegalen in België zijn, waarvan een groot deel in het Brussels Gewest (Adriaenssens

et al., 2009) en er leven in Brussel ongeveer 12 300 personen met een diplomatiek statuut (Federale Overheidsdienst Buitenlandse zaken, 24/08/2012).

2.1. Een stijgend totaal bevolkingsaantal

Sinds 1995 neemt de Brusselse bevolking toe (figuur 2-1). De demografische projecties (Planbureau en Algemene Directie Statistiek, 2011) voorzien een stijging van 35 % van de Brusselse bevolking voor de periode 2010-2060, dit betekent een evolutie van 1 089 538 personen in 2010 naar 1 475 200 in 2060.

Figuur 2-1: Evolutie van de bevolking in het Brussels Gewest, 1964-2011

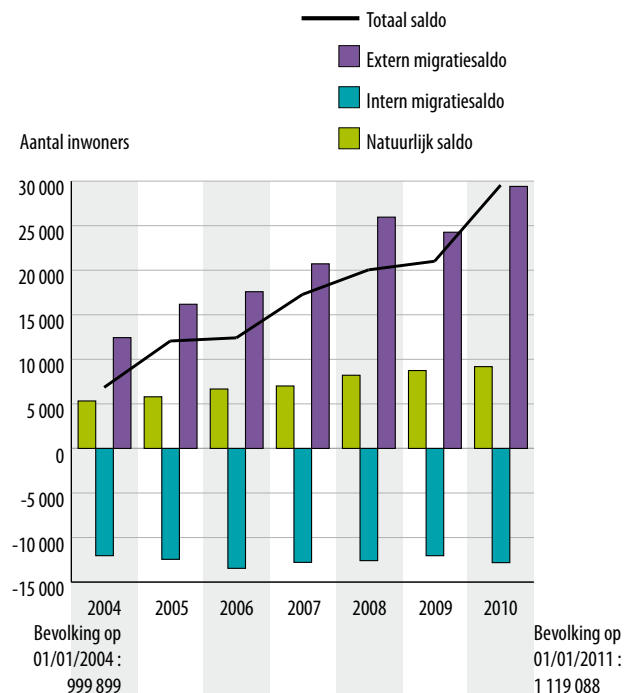

Bron: Rijksregister 1964-2011; Wachtregister 1996-2010

De evolutie van het bevolkingsaantal van het Brussels Gewest kan verklaard worden door de combinatie van drie factoren: het intern migratiesaldo, het extern migratiesaldo en het natuurlijk saldo^[3] (figuur 2-2). Net zoals de voorgaande jaren zijn de laatste twee saldi positief voor Brussel in 2010^[4], dit verklaart de continue bevolkingstoename. Het natuurlijk saldo (+9 179) is het verschil tussen het aantal geboortes (+18 612) en het aantal sterftes (-9 433). Het intern migratiesaldo (-12 819) is het verschil tussen het aantal personen die uit Vlaanderen of Wallonië in het Brussels Gewest zijn komen wonen (+89 966) en Brusselaars die verhuisd zijn naar een ander Belgisch gewest (-102 785). Het extern migratiesaldo (+29 406) is het verschil tussen personen die uit het buitenland in Brussel zijn komen wonen (+55 590) en de Brusselaars die vertrokken zijn naar het buitenland (-26 184^[5]). Het is opmerkelijk dat Brussel meer dan een derde (36,4 %) van de immigranten die uit het buitenland komen om zich in België te vestigen, opvangt. Het totaal saldo is de som van het migratiesaldo en het natuurlijk saldo.

«De Brusselse bevolking blijft groeien. De demografische projecties voorzien een belangrijke toename van de bevolking in Brussel.»

Figuur 2-2: Evolutie van het natuurlijk en migratiesaldo in het Brussels Gewest, 2004-2010

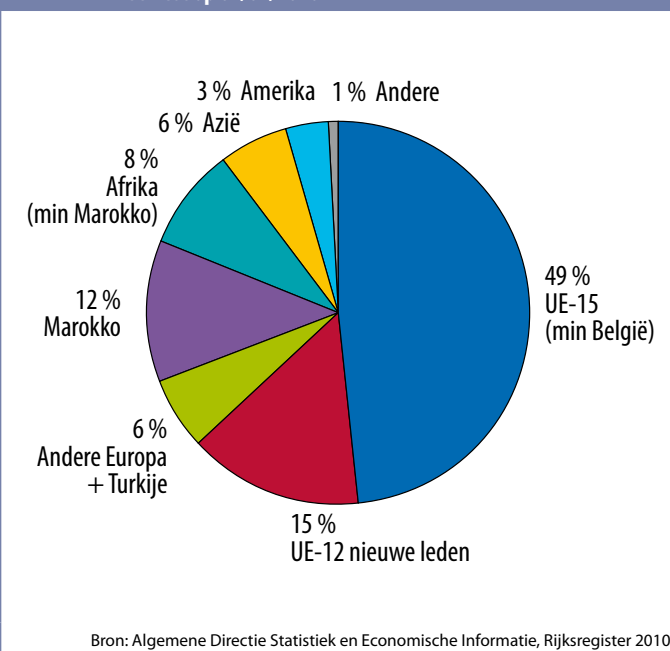
Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister 2004-2010

- [3] Dit natuurlijk saldo is positief en groeit sinds 1985. Het stijgt omdat het aantal geboortes jaar na jaar toeneemt en het aantal sterfgevallen sinds een aantal jaar daalt ten gevolge van een vermindering van het aantal senioren in de bevolking en de verhoging van de levensverwachting. Voor meer informatie over de evolutie van het aantal sterftes en geboortes, zie bijvoorbeeld de Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010 (Observatorium voor gezondheid en welzijn Brussel, 2010).
- [4] De cijfers geven de verandering in de loop van 2010. Wanneer men al deze veranderingen optelt bij de bevolking van 01/01/2010 krijgt men het bevolkingsaantal op 31/01/2010.
- [5] Voor de internationale migratiebeweging werd rekening gehouden met de verandering van register, herinschrijvingen na schrapping en de ambtshalve schrappingen.

Door het grote aantal naturalisaties geeft nationaliteit maar gedeeltelijk de grote diversiteit in herkomst en culturen van de Brusselse bevolking weer.

Op 1 januari 2010 had 30,0 % van de Brusselse bevolking niet de Belgische nationaliteit. Iets minder dan de helft van de niet-Belgen (48,6 %) komen uit EU15 (figuur 2-3). Tabel 2-1 toont de meest voorkomende nationaliteiten in Brussel op 1 januari 2010. Dankzij de cijfers van 2001 kunnen we de evolutie op lange termijn zien, dankzij de cijfers van 2005 en 2008 kunnen we het effect van de uitbreiding van de EU in 2004 en 2007 inschatten. De 'top 3' is in 2010 hetzelfde als in 2001 (Frankrijk, Marokko en Italië), het aandeel vreemdelingen van de EU15 lidstaten daalt wel vanaf 2008. Het aantal vreemdelingen van de nieuwe lidstaten (voornamelijk Polen) stijgt snel: terwijl er in 2005 nog maar 9 554 vreemdelingen van de nieuwe lidstaten waren, is dit verdrievoudigd naar 27 718 in 2010. Het aantal Roemenen en Bulgaren is verdubbeld sinds hun intrede in de EU in 2007. Ze vertegenwoordigen momenteel meer dan 6 % van de vreemdelingen. Bij de niet-Europeanen blijft het aandeel Congolezen stabiel (rond 2,5 %) terwijl het aandeel Marokkanen en Turken licht daalt tussen 2001 en 2010^[6].

Figuur 2-3: Verdeling van de niet-Belgische bevolking in het Brussels Gewest op 01/01/2010

**«Brussel is een typische
"immigrantenstad", er wonen veel
mensen die buiten het grondgebied
geboren zijn en er op een bepaald
moment in hun leven komen wonen.»**

[6] Deze cijfers zijn gebaseerd op de huidige nationaliteit en niet op deze bij origine. Het gaat dus om de buitenlandse bevolking en niet om de bevolking met buitenlandse origine.

Tabel 2-1: De voornaamste nationaliteiten in het Brussels Gewest 2001, 2005, 2008, 2010

	2001		2005		2008		2010	
	Aantal	% van de niet-Belgische bevolking	Aantal	% van de niet-Belgische bevolking	Aantal	% van de niet-Belgische bevolking	Aantal	% van de niet-Belgische bevolking
Frankrijk	35 811	13,6 %	40 192	15,2 %	46 006	15,6 %	50 753	15,5 %
Italië	28 771	11,0 %	27 451	10,4 %	26 695	9,1 %	27 637	8,5 %
Spanje	21 019	8,0 %	20 078	7,6 %	19 210	6,5 %	20 252	6,2 %
Portugal	15 677	6,0 %	15 900	6,0 %	16 127	5,5 %	16 931	5,2 %
Duitsland	6 959	2,7 %	8 056	3,0 %	8 886	3,0 %	9 781	3,0 %
Verenigd Koninkrijk	8 818	3,4 %	9 067	3,4 %	8 607	2,9 %	8 713	2,7 %
Griekenland	9 235	3,5 %	8 552	3,2 %	7 779	2,6 %	7 607	2,3 %
EU15	141 388	53,8 %	145 139	54,7 %	149 894	50,8 %	159 046	48,6 %
Polen	2 120	0,8 %	7 121	2,7 %	15 645	5,3 %	21 431	6,6 %
EU25	3 063*	1,2 %	9 554	3,6 %	20 604	7,0 %	27 718	8,5 %
Roemenië	783	0,3 %	2 521	1,0 %	8 718	3,0 %	15 486	4,7 %
Bulgarije	404	0,2 %	1 016	0,4 %	2 439	1,0 %	4 896	1,5 %
EU27	145 638	55,4 %	158 230	59,7 %	181 655	61,6 %	207 146	63,3 %
Marokko	54 980	20,9 %	41 388	15,6 %	39 095	13,3 %	38 819	11,9 %
Turkije	15 799	6,0 %	11 030	4,2 %	10 516	3,6 %	10 145	3,1 %
Congo	5 980	2,3 %	6 827	2,6 %	7 411	2,5 %	8 586	2,6 %
Totaal vreemdelingen	262 771	100,0 %	265 211	100,0 %	295 043	100,0 %	327 070	100,0 %
Totale bevolking	964 405		1 006 749		1 048 491		1 089 538	

*totaal zonder Malta

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister

2.2 Een bevolking die verjongt

De Brusselse bevolking onderscheidt zich van die van de twee andere gewesten op vlak van leeftijdsstructuur: ze kent een continue verjonging, terwijl de bevolking van de andere gewesten veroudert. In 2011 was de gemiddelde leeftijd 37,6 jaar in het Brussels Gewest, tegenover 41,7 jaar in Vlaanderen en 40,4 jaar in Wallonië. Tussen 2001 en 2011, daalde de verouderingsindex in Brussel (-14,8 %) terwijl deze in België in dezelfde periode steeg (+3,6 %). We zien wel dat de index van de intensiteit van de veroudering (% van de 80-jarigen en ouder onder de 65-jarigen en ouder), stijgt in Brussel en sterker dan in

de rest van het land: er zijn met andere woorden relatief weinig oudere personen (65 jaar en ouder) in Brussel, maar deze hebben wel relatief een hogere leeftijd dan in de andere twee gewesten (tabel 2-2).

Figuur 2-4 vergelijkt het bevolkingshistogram van het Brussels Gewest in 2001 en 2011 en toont duidelijk de verjonging van de bevolking: de basis wordt groter en de top (65+) van de piramide wordt smaller.

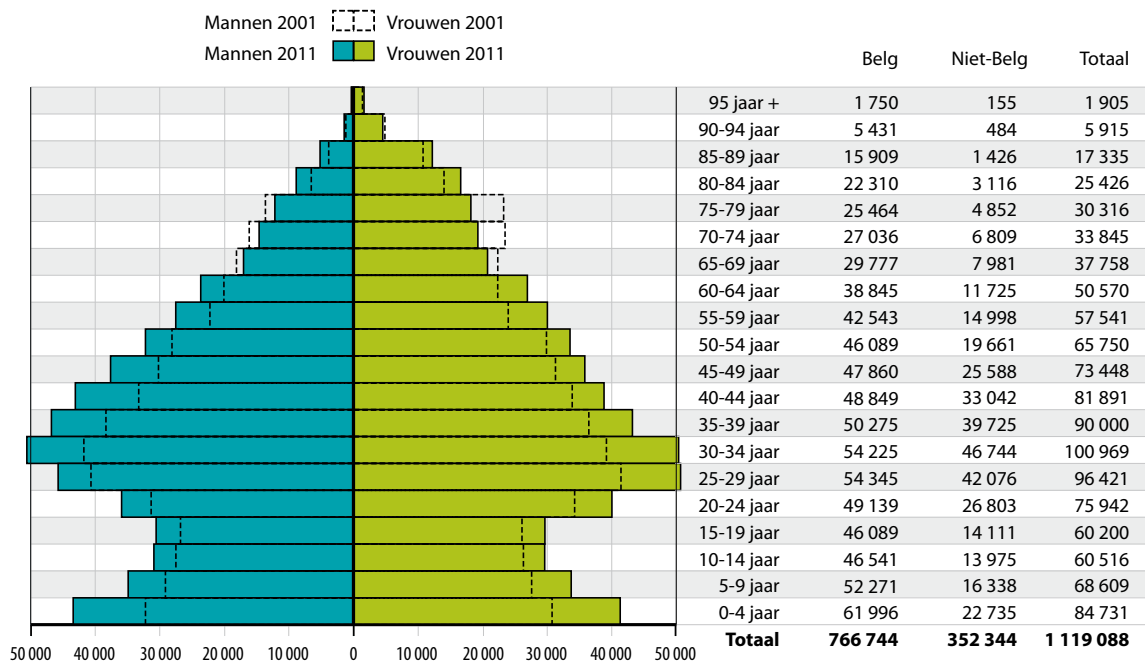
De cijfers van de bevolking op 1 januari 2011, die rechts van de piramide vermeld staan, brengen het verschil in leeftijdsstructuur tussen de Belgische en niet-Belgische bevolking aan het licht. Bij de niet-Belgen is het aandeel jongvolwassenen groter en het aandeel ouderen kleiner. Het aandeel jonge kinderen is kleiner, wat verklaard kan worden door de naturalisaties.

Tabel 2-2: Evolutie van de verouderings- en afhankelijkheidsindex in het Brussels Gewest en België, tussen 2001 en 2011

	Brussel		België	
	2001	2011	2001	2011
Verouderingsindex: (> 65 jaar/ 0-19 jaar)	70,5	55,6	71,7	75,3
Afhankelijkheidsindex: (0-19 + > 65 jaar) / (20-64 jaar)	66,7	61,6	67,7	66,8
Index van de intensiteit van de veroudering (> 80 jaar/ > 65 jaar)	26,7	33,2	21,7	29,4

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Rijksregister

Figuur 2-4: Bevolkingshistogram van het Brussels Gewest op 1/1/2001 en 1/1/2011

Bron: Algemene directie statistiek en Economische Informatie, Rijksregister

3. INKOMENSARMOEDE

3.1 Een criterium voor inkomensarmoede

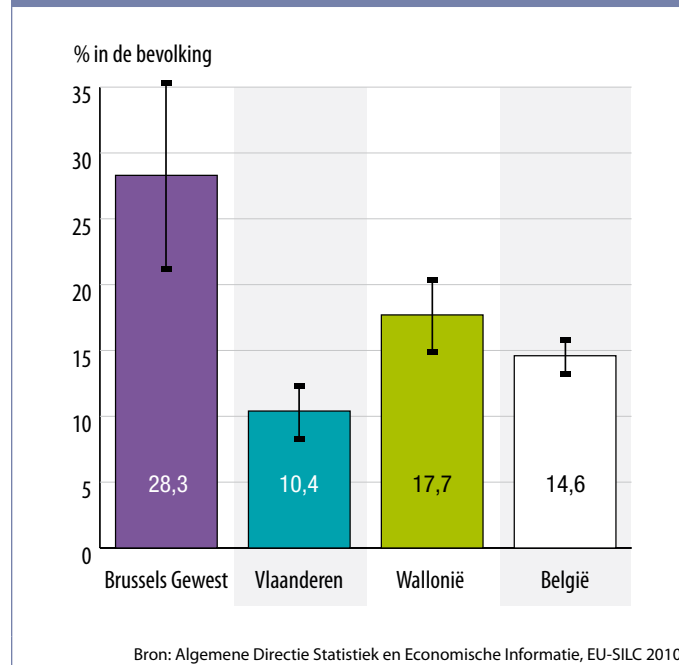
De meest gebruikte armoedeindicator op internationaal niveau is het aandeel van de bevolking dat moet rondkomen met een inkomen onder de armoederisicogrens (NAPincl). Elk land heeft een eigen armoederisicogrens, dat berekend wordt op basis van de beschikbare mediaaninkomens. Op basis van een uitvoerige enquête (EU-SILC) gaat men jaarlijks na wat de armoederisicogrens is en welk percentage van de bevolking een inkomen heeft dat onder deze armoederisicogrens ligt.

In België komt deze grens in 2010 (inkomens 2009) voor een alleenstaande overeen met een inkomen van € 11 678 per jaar of € 973 per maand. Voor een alleenstaande ouder met twee kinderen ligt de grens op € 1 557 per maand, voor een koppel met twee kinderen op € 2 044 per maand.

Figuur 3-1 toont aan dat het Brussels gewest het hoogste aandeel van de bevolking onder deze grens telt, met een percentage tussen 21,3 % en 35,3 % en dit is significant^[7] hoger dan voor België, Vlaanderen en Wallonië^[8].

«Meer dan een vierde van de Brusselse bevolking leeft met een inkomen onder de armoederisicogrens. Dit aandeel is veel hoger dan in de rest van het land.»

Figuur 3-1: Bevolking onder de armoederisicogrens per gewest, aandeel met betrouwbaarheidsintervallen, inkomens 2009

De subjectieve inkomensindicator van het NAPincl meet het aandeel van de bevolking in een huishouden dat volgens de referentiepersoon grote of zeer grote moeilijkheden heeft om rond te komen. Dit percentage lag in 2010^[9] op 37,7 %^[10]. Ook voor deze indicator heeft het Brussels Gewest een veel hogere waarde dan het Belgische gemiddelde (20,7 %), Vlaanderen (14,1 %) en Wallonië (27,4 %) (EU-SILC 2010).

[9] De EU-SILC enquête vraagt naar de inkomens van het volledige voorafgaande jaar (hierop is de armoederisicogrens berekend). In EU-SILC 2010 bekomt men dus informatie over de inkomens van 2009. De andere EU-SILC indicatoren (zoals "moeilijkheden hebben om rond te komen") zijn wel geldig voor het jaar waarin de enquête wordt afgenomen.

[10] Voor deze indicator werden geen betrouwbaarheidsintervallen berekend.

[7] In de barometer wordt de term 'significant' in de statistische betekenis gebruikt.

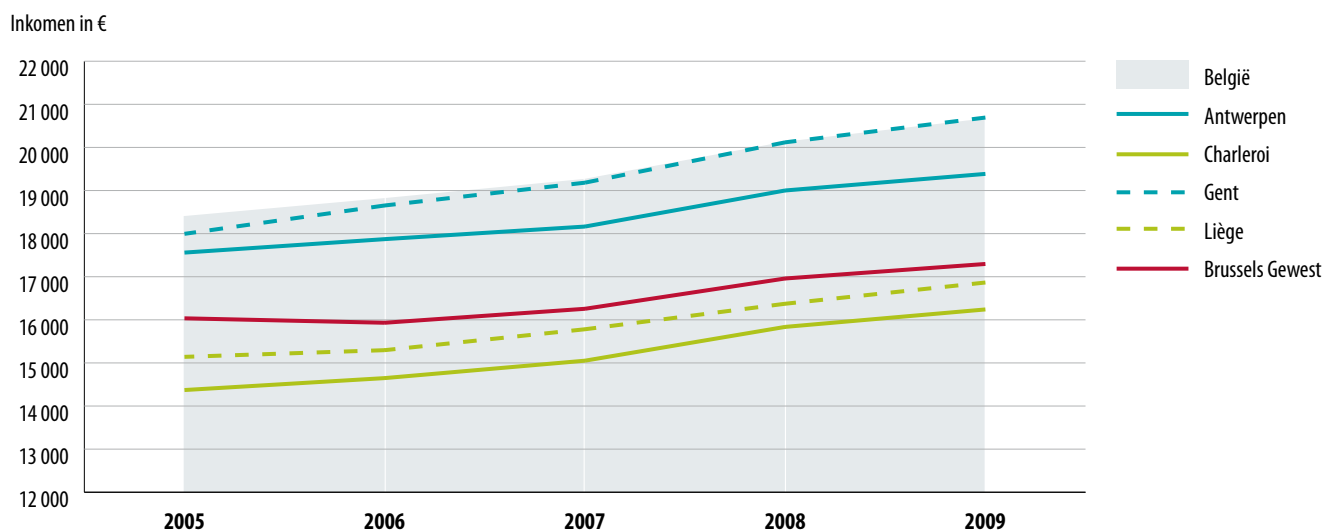
[8] Het armoederisicopercentage in Vlaanderen ligt tussen 8,4 % en 12,4 %, dat van Wallonië tussen 15,0 % en 20,4 % en dat van België tussen 13,3 % en 15,9 %.

3.2 Inkomens en inkomensbronnen

3.2.1 BELASTBAAR INKOMEN

Op basis van de fiscale statistieken krijgen we een beeld van het belastbaar inkomen van de Brusselaars. Tussen 2008 en 2009 is er slechts een zeer lichte stijging van het mediaan inkomen per aangifte in het Brussels Gewest en in de andere grote steden van het land (figuur 3-2). Dit inkomen ligt hoger in het Brussels Gewest dan in Liège en Charleroi maar lager dan in Antwerpen en Gent. Het mediaan inkomen per aangifte varieert van € 13 229 in Sint-Joost-ten-Node tot € 22 877 in Sint-Pieters-Woluwe. Er zijn ook grote verschillen in het mediaan inkomen per aangifte tussen de Brusselse buurten (kaart 3-1).

Figuur 3-2: Mediaan inkomen per aangifte in € per jaar, Belgische grote steden, inkomens 2009, aangifte 2010

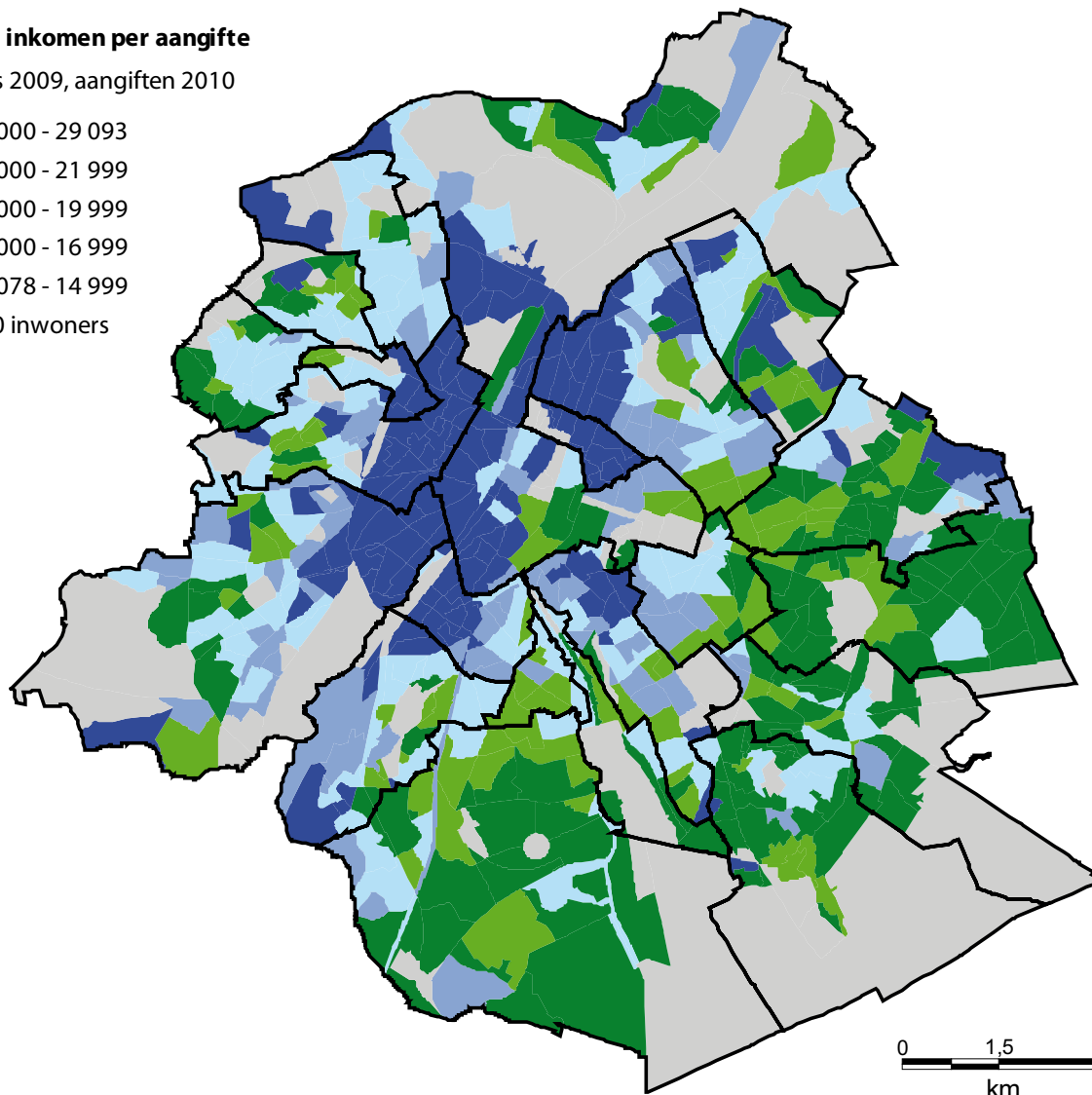
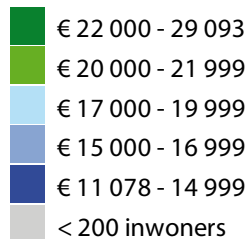

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken 2010

Kaart 3-1: Mediaan inkomen per aangifte, naar statistische sector, Brussels Gewest (inkomens 2009, aangifte 2010)

Mediaan inkomen per aangifte

inkomens 2009, aangiften 2010

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken 2010
Cartografie: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel

Het mediaan inkomen per aangifte ligt lager dan het gemiddeld inkomen per aangifte. Het verschil tussen deze twee is groter in Brussel dan in de andere grote steden van het land (tabel 3-1). Het gemiddeld inkomen per aangifte wordt omhoog getrokken doordat de extreem hoge inkomens het gemiddelde doen stijgen. Het gemiddeld inkomen per inwoner is lager dan het gemiddeld inkomen per aangifte, niet alle personen dienen immers een fiscale aangifte in.

Tabel 3-1: Het gemiddeld en mediaan netto belastbaar inkomen in € per jaar, Belgische grote steden, inkomens 2009 (aangifte 2010)

	Gemiddeld inkomen per aangifte (a)	Mediaan inkomen per aangifte (b)	Vershil tussen (a) en (b) in %	Gemiddeld inkomen per inwoner
Brussels Gewest	24 339 €	17 296 €	40,7 %	12 746 €
Antwerpen	24 594 €	19 386 €	26,9 %	14 320 €
Charleroi	20 822 €	16 241 €	28,2 %	11 987 €
Gent	26 696 €	20 693 €	29,0 %	16 099 €
Liège	22 322 €	16 866 €	32,3 %	13 259 €
België	27 339 €	20 682 €	32,2 %	15 535 €

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken, 2010

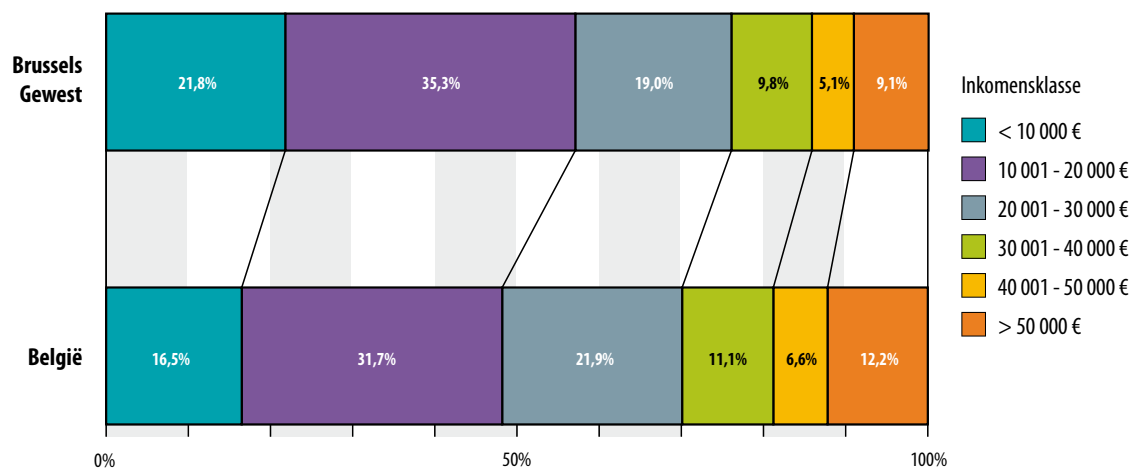
«Het gemiddeld en mediaaninkomen per aangifte is lager in Brussel dan in het hele land en de grote Vlaamse steden, maar hoger dan in grote steden van Wallonië.»

3.2.2 INKOMENSKLASSE

Het Brussels Gewest telt een groter aandeel aangiften onder de € 20 000 in vergelijking met het land^[11] (figuur 3-3).

De inkomensongelijkheid is sterker in het Brussels Gewest dan in het land: de 10 % hoogste aangiften zijn goed voor 35,0 % van het totaal belastbaar inkomen in het Brussels Gewest en voor 31,9 % in België.

Figuur 3-3: Aandeel aangiften naar inkomensklasse in het Brussels Gewest en België (inkomens 2009, aangiften 2010)

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken 2010

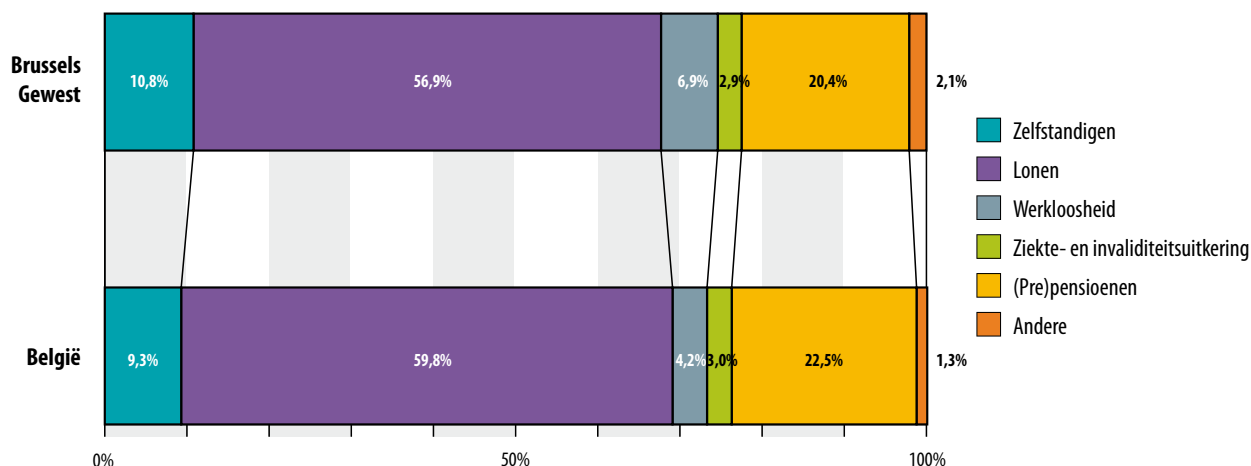
[11] Een belangrijk deel van de hogere inkomens in Brussel zijn niet opgenomen in de fiscale statistieken, denk maar aan de huishoudens van bepaalde werknemers van de instellingen van de Europese Unie.

3.2.3 INKOMENSBRONNEN

In het Brussels Gewest is 67,7% van het totaal belastbare inkomen afkomstig uit arbeid (zowel zelfstandigen als werknemers) wat minder is dan in het land (69,1%). Het aandeel inkomens uit de *werkloosheidsuitkering* ligt hoger in Brussel. Het hogere aandeel in de categorie "andere" (2,1% t.o.v. 1,3%) heeft te maken met een hoger aandeel inkomsten uit onroerende goederen in het Brussels Gewest (figuur 3-4).

De inkomensbronnen hier beschreven, zijn enkel de inkomensbronnen die belastbaar zijn. Enkele sociale uitkeringen zijn vrijgesteld van personenbelasting. Ze worden met andere woorden niet opgenomen in het globaal belastbaar inkomen, het gaat onder andere om het (equivalent) leefloon en de wettelijke kinderbijslagen. Ook sommige hogere inkomens zijn niet mee opgenomen in de fiscale statistieken (b.v. de diplomaten).

Figuur 3-4: Aandeel aangiften naar inkomensbron in het Brussels Gewest en België (inkomens 2009, aangiften 2010)

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Fiscale statistieken 2009

«68 % van de belastbare inkomens, zijn inkomens van zelfstandigen of loontrekkenden. In België is dit percentage een beetje hoger.»

3.3 Inkomens en uitkeringen uit de sociale zekerheid en sociale bijstand

De sociale zekerheid voorziet verschillende instrumenten om het inkomen te verzekeren van mensen die niet meer kunnen participeren op de arbeidsmarkt (o.a. pensioenen, werkloosheidsuitkering, ziekte- en invaliditeitsuitkering). Om een beroep te kunnen doen op een dergelijk vervangingsinkomen moet men echter voldoende bijdragen hebben betaald en de hoogte van de uitkering is bovendien voor een deel afhankelijk van het loon dat men voordien had.

Mensen die niet of slechts een korte periode gewerkt hebben en bijgevolg door de mazen van het beschermingsnet van de sociale zekerheid vallen, kunnen een bijstandsuitkering aanvragen in de vorm van steun van het OCMW of een inkomensgarantie voor ouderen (IGO).

3.3.1 HET BEDRAG VAN DE MINIMUMUITKERINGEN VAN DE SOCIALE ZEKERHEID EN DE SOCIALE BIJSTAND

De minimumbedragen van de vervangingsinkomens of bijstandsuitkeringen liggen onder de *armoederisicogrens*, behalve voor de pensioenen. In tabel 3-2 worden de bedragen die boven de *armoederisicogrens* liggen in het vet weergegeven. Het aantal mensen dat afhankelijk is deze inkomens of uitkeringen is dus een indicator voor het aantal mensen dat met een beperkt inkomen moet leven.

Sinds 2005 beschikt België over een wettelijk kader voor de automatische koppeling van de sociale uitkeringen aan de *prijnsindex*. Deze regelmatige aanpassingen van de bedragen van de sociale uitkeringen zijn echter niet voldoende om de *armoederisicogrens* van bijvoorbeeld €973 voor een alleenstaande te overstijgen.

In het algemeen is de minimuminkomensbescherming minder doeltreffend voor een koppel dan voor alleenstaanden. De verhoging van de uitkering voor de personen ten laste is immers te klein (of ontbreekt) om de kosten van een bijhorende volwassene te dekken. Voor gezinnen met kinderen biedt de sociale zekerheid daarenboven minder bescherming naarmate de kinderen ouder worden: de leeftijdstoelagen voor de kinderbijslag houden namelijk geen gelijke tred met de toenemende kosten van kinderen naarmate ze ouder worden (Van Mechelen et al., 2007).

Tabel 3-2: Armoederisicogrens en het bedrag van de minimumuitkeringen (in € per maand) op 01/07/2012

	Alleen-staande	Samen-wonend	Koppel met twee kinderen of gezinshoofd	Eénoudergezin met 2 kinderen
Armoederisicogrens (EU-SILC 2010, inkomens 2009)	973 €		2 044 €	1 557 €
Leefloon (OCMW) (1)	785,61 €	523,74 €	1 047,48 €	1 047,48 €
Gewaarborgde kinderbijslag (voor 2 kinderen < 6 jaar) (1)			+ 329,78	+ 329,78
Beroepsinschakelingsuitkering RVA (ouder dan 21 jaar)	785,98 €	408,98 € 436,02 (2)	1 062,88 €	1 062,88 €
Minimum werkloosheidsuitkering (zonder anciënniteitstoeslag)	916,24 €	986,92 €	1 090,7 €	1 090,7 €
Maximum (3) inkomensvervangende tegemoetkoming gehandicapten	786,00 €	524,00 €	1 048 €	1 048 €
Minimum pensioen werknemers voor een volledige loopbaan	1 087,69 €		1 359,18 €	
Minimumpensioen zelfstandigen voor een volledige loopbaan	1 027,28 €		1 336,54 €	
Overlevingspensioen (werknemers)	1 070,59 €			
Overlevingspensioen (zelfstandigen)	1 027,28 €			
Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)	972,39 €	648,26 €		

(1) Bedrag geldig op 01/02/2012
(2) Bevoorrecht samenwonend: de werkloze + partner ontvangen uitsluitend uitkeringen
(3) Men ontvangt niet noodzakelijk het maximumbedrag dat met uw gezinssituatie overeenkomt. Om het bedrag te bepalen worden eerst de inkomsten van het huishouden onderzocht

Bron: EU-SILC 2010, POD Maatschappelijke Integratie, Rijksdienst voor kinderbijslag voor Werknemers, Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, Rijksdienst voor Pensioenen, FOD Sociale Zekerheid

«De meeste minimumuitkeringen liggen onder de armoederisicogrens, ze kunnen dus geen voldoende bescherming tegen armoede verzekeren.»

3.3.2 HET AANTAL MENSEN MET EEN VERVANGINGS- OF MINIMUMINKOMEN

Tabel 3-3 geeft een overzicht van het aantal personen dat een beroep moet doen op een vervangingsinkomen (werkloosheidsuitkering of uitkering voor mensen met een handicap) of een bijstandsuitkering (leefloon, equivalent leefloon of IGO). De pensioenen zijn niet opgenomen, aangezien het niet mogelijk is om de minimumpensioenen van de andere te onderscheiden.

Op 1 januari 2011 ontving 18% van de Brusselse jongeren (18-24 jaar), 20,5% van de bevolking op actieve leeftijd (18-64 jaar) en 16,2% van de ouderen (65 jaar en +) een minimum- of vervangingsinkomen (exclusief pensioenen).

Tabel 3-3 : Aantal personen die leven van een minimum- of vervangingsinkomen, naar leeftijdscategorie, Brussels Gewest, januari 2011 en 2012

	Aantal in januari 2012	Aantal in januari 2011	% op bevolking in januari 2011
Jongeren (18-24 jaar): totale bevolking		101 310	100 %
OCMW: leefloon + equivalent leefloon	(1)	9 199	9,1 %
Werkloosheidsuitkering	8 207	8 382	8,3 %
Uitkering voor mensen met een handicap	661	680	0,7 %
Totaal aantal 18-24 jaar met een uitkering		18 261	18,0 %
Bevolking op actieve leeftijd (18-64 jaar): totale bevolking		717 900	100 %
OCMW: leefloon + equivalent leefloon		35 128	4,9 %
Werkloosheidsuitkering	99 432	98 929	13,8 %
Uitkering voor mensen met een handicap	13 224	12 967	1,8 %
Totaal aantal 18-64 jaar met een uitkering		147 172	20,5 %
Ouderen (65 jaar en +): totale bevolking		152 500	100 %
IGO ^[12]	13 442	14 153	9,3 %
OCMW: leefloon + equivalent leefloon		1 422	0,9 %
Uitkering voor mensen met een handicap	9 327	9 124	6,0 %
Totaal aantal 65 jaar en + met een uitkering		24 699	16,2 %

(1) Voor het equivalent leefloon zijn er nog geen gegevens beschikbaar voor januari 2012

Bron: FOD Sociale Zekerheid (01/01/2011&2012); POD Maatschappelijke integratie (januari/2011); Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (01/01/2011&2012); Rijksdienst voor pensioenen (01/01/2011&2012); Rijksregister (01/01/2011).

[12] Vroeger werd dit het 'Gewaarborgd inkomen voor bejaarden' genoemd.

3.3.3 OCMW-STEUN

Het leefloon is één van de maatregelen die passen binnen het Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI), het equivalent leefloon valt onder het Recht op Maatschappelijke Hulp (RMH). Om beroep te kunnen doen op deze vorm van OCMW-steun moet aan twee essentiële voorwaarden voldaan zijn: niet beschikken over voldoende bestaansmiddelen en geen inkomen kunnen verwerven via sociale zekerheidsrechten^[13].

In oktober 2011 ontvingen 37 311 Brusselaars een (equivalent) leefloon. Dit zijn er 1 450 meer dan in oktober 2010. Het grootste deel van de (equivalent) leefloontrekkers is tussen 18 en 64 jaar. Jonger dan 18 jaar krijgt men slechts uitzonderlijk een (equivalent) leefloon en vanaf 65 wordt het leefloon vervangen door het IGO.

Tabel 3-4 geeft de situatie weer voor januari 2011^[14], waarvoor we ook het aandeel in de totale bevolking 18-64 jaar kunnen berekenen. In januari 2011, ontving 4,9 % van de Brusselse bevolking tussen 18 en 64 jaar oud een inkomen van het OCMW. Dat is bijna drie keer zoveel als in België, maar ook meer dan in de andere gewesten en grote steden, met uitzondering van Liège waar het aandeel uitzonderlijk hoog ligt (7,4 %).

«5 % van de Brusselse bevolking tussen 18 en 64 jaar is afhankelijk van een inkomen van het OCMW. Dit is bijna drie keer zoveel als voor België in het geheel.»

Tabel 3-4: Aantal en aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon in de grote steden, januari 2011

	Aantal gerechtigden (18-64 jaar) Januari 2011			Aandeel in de bevolking ^[15] (18-64 jaar)		
	Leefloon	Equivalent leefloon	Leefloon + equivalent	Leefloon	Equivalent leefloon	Leefloon + equivalent
Brussels Gewest	25 620	9 508	35 128	3,6 %	1,3 %	4,9 %
Antwerpen	4 402	2 522	6 924	1,5 %	0,8 %	2,3 %
Gent	4 418	978	5 396	2,8 %	0,6 %	3,4 %
Charleroi	5 344	640	5 984	4,2 %	0,5 %	4,7 %
Liège	6 965	2 282	9 247	5,5 %	1,8 %	7,4 %
Wallonië	42 941	7 082	50 023	2,0 %	0,3 %	2,3 %
Vlaanderen	24 462	9 716	34 178	0,6 %	0,2 %	0,9 %
België	93 023	26 454	119 477	1,4 %	0,4 %	1,7 %

Bron: POD Maatschappelijke integratie, gegevens op 27/07/2012; Rijksregister 2011

[14] Om het aandeel gerechtigden te berekenen, moet de totale bevolking gekend zijn. Deze cijfers zijn beschikbaar tot 01/01/2011. Daarom gebruiken we het aantal gerechtigden in januari 2011 in tabel 3-4.

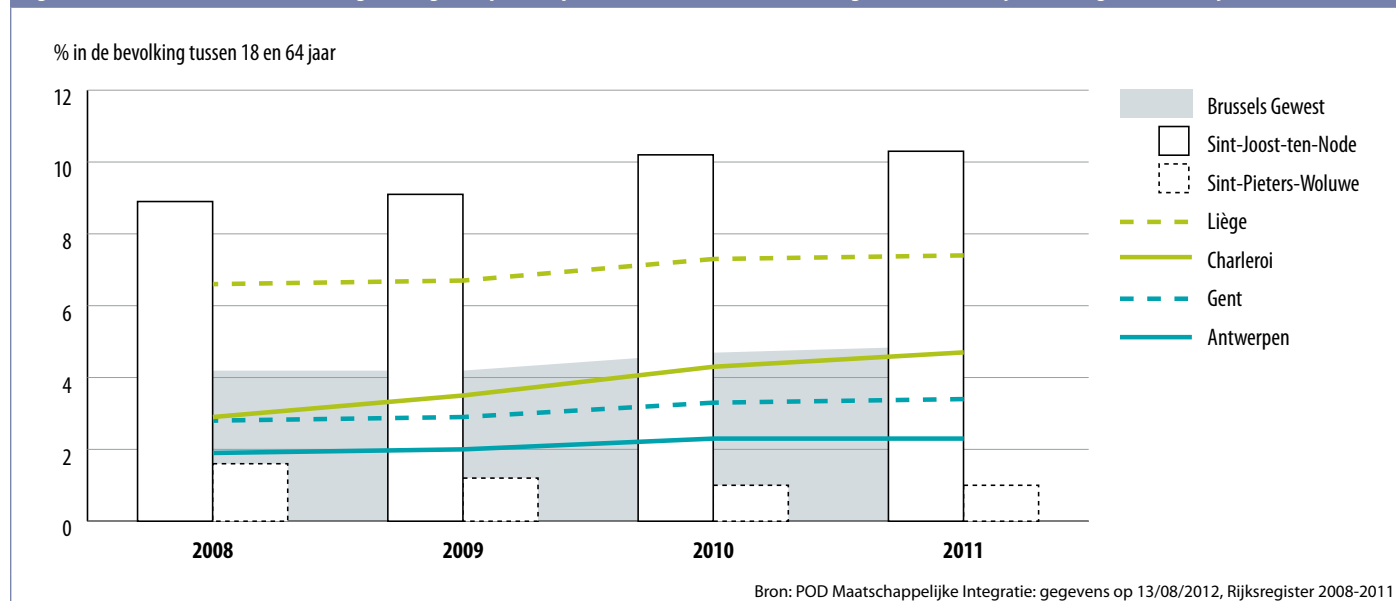
[15] Van de totale bevolking ontving in januari 2011 3,3 % een (equivalent) leefloon. Om een realistischer beeld te geven van het aandeel leefloontrekkers werken we enkel met de bevolking tussen 18-64 jaar, het aantal personen jonger dan 18 of ouder dan 64 dat een (equivalent) leefloon ontvangt is immers zeer klein. De noemer (bevolking tussen 18-64 jaar) is niet 100 % correct omdat de meerderheid van de gerechtigden op een equivalent leefloon niet opgenomen zijn in het Rijksregister.

[13] Andere voorwaarden liggen op het vlak van nationaliteit, verblijfplaats, leeftijd en werkbaarheid. Meer informatie vindt u onder andere op www.ocmw-info-cpas.be.

Het aandeel (equivalent) leefloontrekkers steeg tussen januari 2010 en januari 2011 in het Brussels Gewest met 0,2 %, in Wallonië met 0,1 % en in Vlaanderen bleef het aandeel stabiel. De afgelopen jaren kenden alle grote steden een lichte stijging van het aandeel (equivalent) leefloontrekkers (zie figuur 3-5). Voor het Brussels Gewest volgen bijna alle gemeenten deze stijging, er zijn slechts drie gemeenten waar het aandeel daalt: Sint-Pieters-Woluwe, Watermaal-Bosvoorde en Ukkel. Er blijven grote verschillen bestaan op vlak van aandeel steuntrekkers tussen de gemeenten.

«In bijna alle Brusselse gemeenten stijgt het aantal en het aandeel steuntrekkers van het OCMW sinds de invoering van de wet op maatschappelijke integratie in 2002.»

Figuur 3-5: Evolutie van het aandeel gerechtigden op het (equivalent) leefloon in de bevolking tussen 18 en 64 jaar, in de grote steden, januari 2008-2011

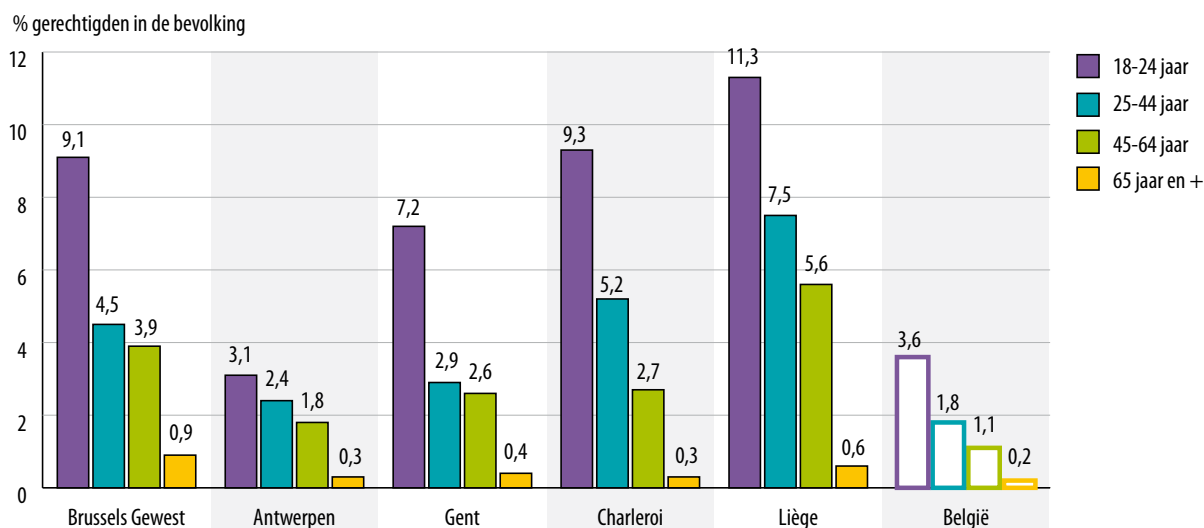
Deze stijging van het aandeel (equivalent) leefloontrekkers in een periode van demografische groei, betekent in absolute termen een hoge toename van het aantal steuntrekkers. Ten opzichte van 2008 steeg het aantal met 7 433, dit is een stijging van 26,7 %.

Het aandeel ligt opvallend hoog bij de jongvolwassenen in vergelijking met de andere leeftijdsklassen (figuur 3-6). Deze oververtegenwoordiging van jongeren – met een aandeel dat bijna dubbel zo groot is als bij de totale bevolking op actieve leeftijd – zien we terugkomen in alle Brusselse gemeenten, maar ook in de andere grote steden en op Belgisch niveau. Deze leeftijdsgroep tekent de afgelopen jaren ook relatief ten opzichte van de bevolking in die leeftijdsklasse de sterkste stijging op. Ten opzichte van 2008 steeg het aandeel 18-24 jarigen in het leefloon met 1,3 procentpunten. Het aantal steeg tussen 2008 en 2011 met 1 925 steuntrekkers, dit is een stijging van 26,5 %.

In januari 2011 is een derde (31,5 %) van de Brusselse (equivalent) leefloontrekkers tussen 18 en 24 jaar, een voltijdse student en dit vertegenwoordigt 2 894 studenten. Het aandeel studenten met een (equivalent) leefloon op de bevolking 18-24 jaar is in januari 2011 2,9 %. Dit aandeel ligt hoger in Liège (4,2 %), maar lager in Antwerpen (0,4 %), Gent (2,6 %) en Charleroi (1,9 %). De groep studenten is mee bepalend voor de toename van het aantal jongeren met een leefloon. Wanneer de evolutie van het aandeel jongeren met leefloon ten opzichte van het bevolkingscijfer wordt berekend zonder de studenten met leefloon, dan vindt er enkel een stijging plaats in het Brusselse gewest. In het Waalse gewest is er een stabilisatie, in Vlaanderen zelfs een daling (De Wilde et al, 2011, p. 3).

«2 894 jonge Brusselaars werden door het OCMW geholpen om voltijds te studeren.»

Figuur 3-6: Aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon, naar leeftijd, in de grote steden, januari 2011

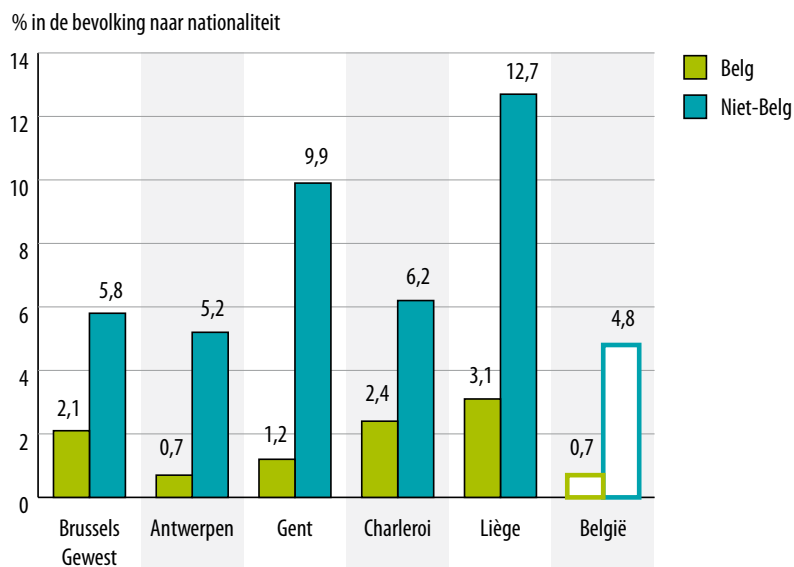

Bron: POD Maatschappelijke Integratie: gegevens op 13/08/2012; Rijksregister 2011

Het aandeel gerechtigden op het leefloon of het equivalent leefloon^[16] ligt in januari 2011 iets hoger bij de Brusselse vrouwen (3,4 %) dan bij de mannen (3,1 %). Bijna de helft van de (equivalent) leefloontrekkers is alleenstaand (40,8 % van het totale aantal (equivalent) leefloontrekkers), 31,1 % is samenwonend en 28,0 % hebben personen ten laste. Het aandeel gerechtigden op het (equivalent) leefloon varieert ook sterk met de nationaliteit (figuur 3-7). Het aandeel (equivalent) leefloontrekkers ligt ten opzichte van het gemiddelde iets lager voor de Belgische Brusselaars (2,1 %) en opmerkelijk hoger voor de buitenlandse Brusselaars (5,8 %). Dit verschil tussen Belgen en niet-Belgen zien we in alle grote steden.

«Het aandeel leefloontrekkers of equivalent leefloontrekkers ligt hoger bij jongeren, vrouwen en niet-Belgen.»

Figuur 3-7: Aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon naar nationaliteit, in de grote steden, januari 2011

Bron: POD Maatschappelijke integratie; gegevens op 13/08/2012; Rijksregister 2011

[16] In deze paragraaf wordt het aandeel t.o.v. de totale bevolking genomen.

3.4 Mensen met een laag inkomen (recht op een verhoogde tegemoetkoming)

Het aantal rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV) of op een OMNIO statuut, is een alternatieve indicator op basis van administratieve gegevens voor het aantal mensen dat in

financieel moeilijke omstandigheden leeft. Het wordt toegekend in functie van de specifieke situatie van de rechthebbende (WIGW, rechthebbende op sociale bijdragen, ...) en het wordt uitgebreid tot de partner en hun personen ten laste.

Tabel 3-5 geeft het aantal en aandeel gerechtigden weer naar leeftijdscategorie en naar de reden waarom men recht heeft op een verhoogde tussenkomst. In totaal heeft 24,2 % van de totale Brusselse bevolking, als gerechtigde of als persoon ten

Tabel 3-5: Aantal en aandeel rechthebbenden op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV of OMNIO) en hun personen ten laste, Brussels Gewest, 1 januari 2012

Categorie	Aantal gerechtigden en personen ten laste					
	Leeftijd	0-17	18-24	25-64	65+	Totaal
WIGW		5 837	2 649	14 681	20 514	43 681
OCMW-steuntrekker		21 283	8 677	31 154	1 421	62 535
Inkomensgarantie voor ouderen of rentebijslag		579	508	1 209	13 354	15 650
Mensen met een handicap		3 311	1 401	13 029	6 419	24 160
Kinderen met verhoogde kinderbijslag		1 783	334	500	12	2 629
Langdurig werklozen		9 297	3 675	21 743	1 034	35 749
Alleenstaande ouder		1 879	371	1 192	0	3 442
OMNIO-statuut		27 543	4 394	28 905	527	61 369
Behorende tot meerder categorieën		6 615	3 639	9 332	2 259	21 845
Totaal		78 127	25 648	121 745	45 540	271 060
Categorie	% in de bevolking					
	Leeftijd	0-17	18-24	25-64	65+	Totaal
WIGW		2,3 %	2,6 %	2,4 %	13,5 %	3,9 %
OCMW-steuntrekker		8,6 %	8,6 %	5,1 %	0,9 %	5,6 %
Inkomensgarantie voor ouderen of rentebijslag		0,2 %	0,5 %	0,2 %	8,8 %	1,4 %
Mensen met een handicap		1,3 %	1,4 %	2,1 %	4,2 %	2,2 %
Kinderen met verhoogde kinderbijslag		0,7 %	0,3 %	0,1 %	0,0 %	0,2 %
Langdurig werklozen		3,7 %	3,6 %	3,5 %	0,7 %	3,2 %
Alleenstaande ouder		0,8 %	0,4 %	0,2 %	0,0 %	0,3 %
OMNIO-statuut		11,1 %	4,3 %	4,7 %	0,3 %	5,5 %
Behorende tot meerder categorieën		2,7 %	3,6 %	1,5 %	1,5 %	2,0 %
Totaal		31,4 %	25,3 %	19,7 %	29,9 %	24,2 %

Bron: Kruispuntbank sociale zekerheid 2012, Rijksregister 2011

laste, recht op een verhoogde tussenkomst 31,4 % van de min 18-jarigen, 25,3 % van de 18-24 jarigen, 19,7 % van de 25-64 jarigen en 29,9 % van de 65-plussers).

Het OMNIO-statuut is sinds 1 april 2007 van toepassing en breidt het recht op het voorkeurtarief uit naar alle gezinnen met een laag inkomen^[17]. Tussen 2008 en 2011 was er een sterke stijging van het aantal gerechtigden op het OMNIO-statuut (+82,4 %) door een grotere bekendheid van het statuut. Op 1 januari 2012 genoten 61 369 Brusselaars van het OMNIO-statuut, dit zijn 1 009 personen meer dan vorig jaar.

Sinds 1 juli 2010 hebben niet enkel langdurig werklozen (> 1 jaar) ouder dan 50 jaar maar ook zij die jonger zijn dan 50 jaar en éénoudergezinnen met een laag inkomen recht op de verhoogde tegemoetkoming. Er zijn op 1 januari 2012, 35 749 langdurig werklozen (+11 228 ten opzichte van 01/01/2010) en 3 442 gezinsleden van een éénoudergezin (+1 631 ten opzichte van 01/01/2010) hebben recht op een verhoogde tegemoetkoming.

3.5 Overmatige schulden

De Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België is één van de instrumenten die door de Belgische overheid ingesteld is om overmatige schuldenlast bij gezinnen te bestrijden. De Centrale registreert sinds 2003 alle consumentenkredieten en hypothecaire kredieten die in België door natuurlijke personen worden afgesloten. Het gaat daarbij om kredieten die om privé-doelen worden aangegaan. De centrale registreert eveneens de eventuele betalingsachterstanden die uit deze kredieten voortvloeien. Schulden die elders worden opgebouwd, voor bijvoorbeeld dagdagelijkse zaken, worden niet geregistreerd.

In 2011 stond 5,0 % van de Brusselse meerderjarige bevolking omwille van een achterstallig contract geregistreerd bij de kredietcentrale. Voor de totale Belgische bevolking ging het om 3,7 % (NAPincl).

De consumenten ondervinden nog altijd gevolgen van de financieel economische crisis. Voor alle kredietvormen geldt dat betalingsachterstanden die sinds 2008 werden opgelopen, minder snel geregulariseerd worden dan wanbetalingen die voordien geregistreerd werden. In Brussel kampt 8,0 % van de kredietnemers met betalingsachterstand, dit aandeel is hetzelfde als in Wallonië (8,0 %) maar dubbel zo hoog als in Vlaanderen (3,5 %) (Nationale Bank van België, 2012). Deze NAPincl-indicator omvat enkel schulden inzake consumentenkredieten. Dat betekent dat andere soorten schulden zoals voor huur, gezondheidszorg, alimentatie, belastingen, energie en water niet worden geregistreerd.

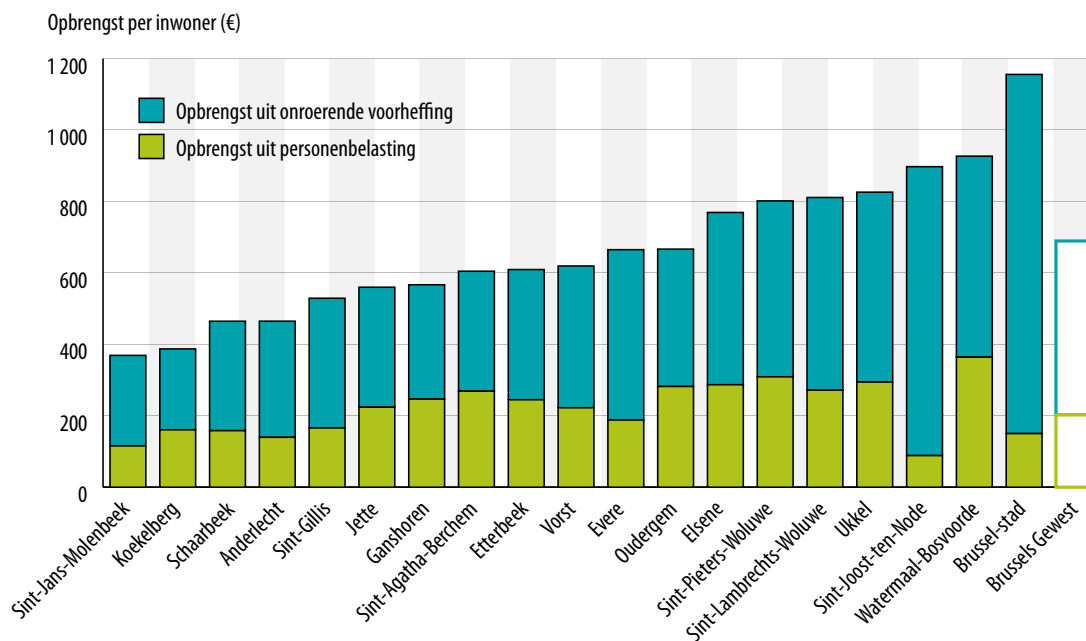
[17] Voor meer informatie over de verbetering van de toegang tot gezondheidszorg dankzij het OMNIO-statuut, zie het tweejaarlijks rapport van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting 2008-2009. <http://www.armoedebestrijding.be/tweejaarlijksverslag5.htm>

3.6 Inkomens van de gemeenten uit personenbelastingen en onroerende voorheffing

Er bestaan grote verschillen tussen de inkomsten van de verschillende Brusselse gemeenten, maar in elke gemeente zijn de opbrengsten uit de onroerende voorheffing belangrijker dan die uit de personenbelasting. Tussen 2010 en 2011 zijn de opbrengsten met 4,4 % gestegen in het Brussels Gewest. Er zijn beperkte verschuivingen waar te nemen tussen de verschillende gemeenten.

Figuur 3-8: Opbrengst uit gemeentelijke belastingen, Brussels Gewest, per gemeente, 2011

Bron: Bestuur Plaatselijke besturen, Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2011

4. DE ARBEIDSMARKT

De situatie op de arbeidsmarkt wordt vaak gebruikt om het risico op armoede te bepalen: een regelmatig inkomen uit arbeid hebben vormt immers een belangrijke bescherming tegen armoede.

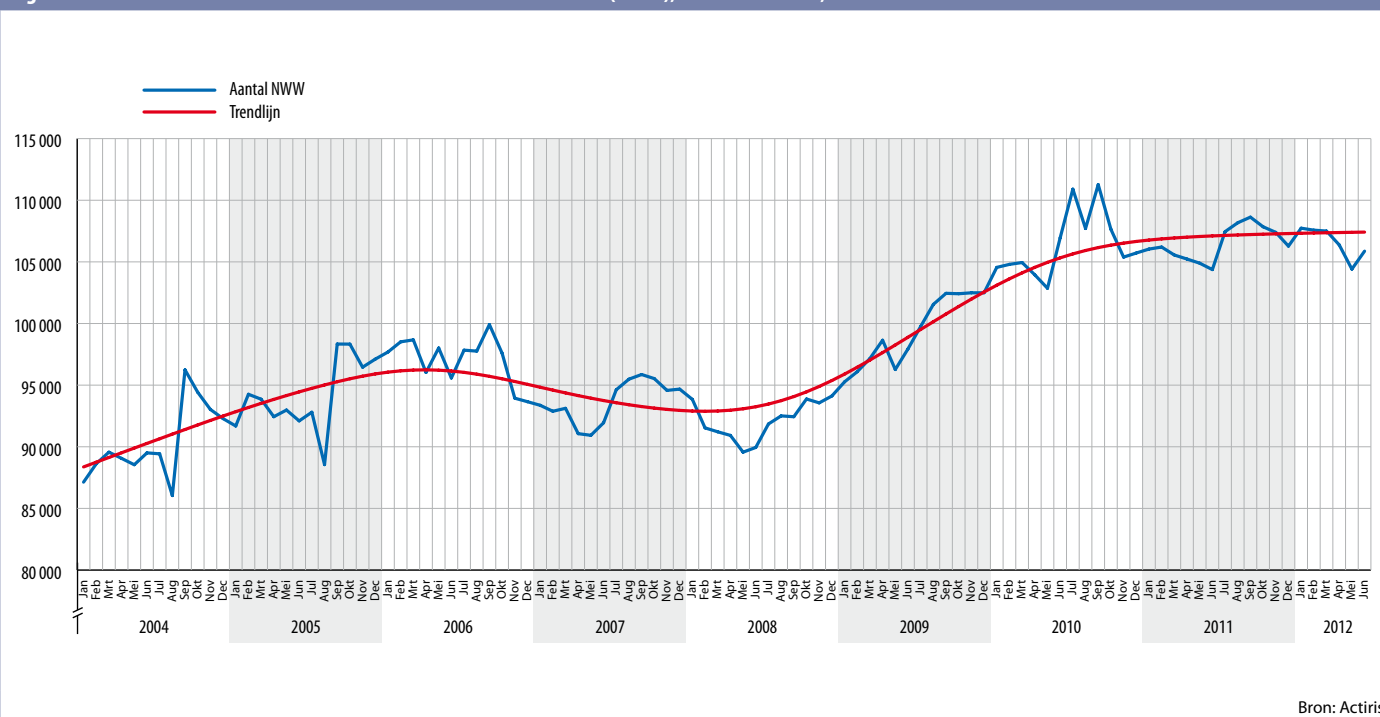
De tewerkstellingsmogelijkheden en –voorwaarden worden natuurlijk sterk beïnvloed door de “gezondheid” van de arbeidsmarkt. Deze wordt sinds 2008 gekenmerkt door de financiële en economische crisis. Tussen de maanden mei 2008 (net vóór de crisis) en september 2011, steeg het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW) met een vijfde (figuur 4-1).

Volgens het BISA (2011) waren er eind 2010 signalen dat de arbeidsmarkt zich herstelde: naast een daling van het aantal

NWW, zichtbaar op figuur 4-1, stellen we eveneens een toename van het aantal werknemers en de uitzendarbeid vast. Deze laatste indicator is erg conjunctuurgevoelig en een toename van de uitzendarbeid kan beschouwd worden als een goede vooruitlopende indicator voor een herstel van de arbeidsmarkt.

In 2011 verbeterde de situatie licht: het absolute aantal NWW bleef stijgen, maar minder sterk (+1,3 % op 1 jaar) dan de tendens van het afgelopen decennium (gemiddeld 3 % per jaar). Er zijn evenwel heel weinig werkmogelijkheden gecreëerd in 2011 en dit kan negatieve gevolgen hebben voor de arbeidsmarkt in 2012 (BISA 2012).

Figuur 4-1: Evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW), Brussels Gewest, 2004-2012

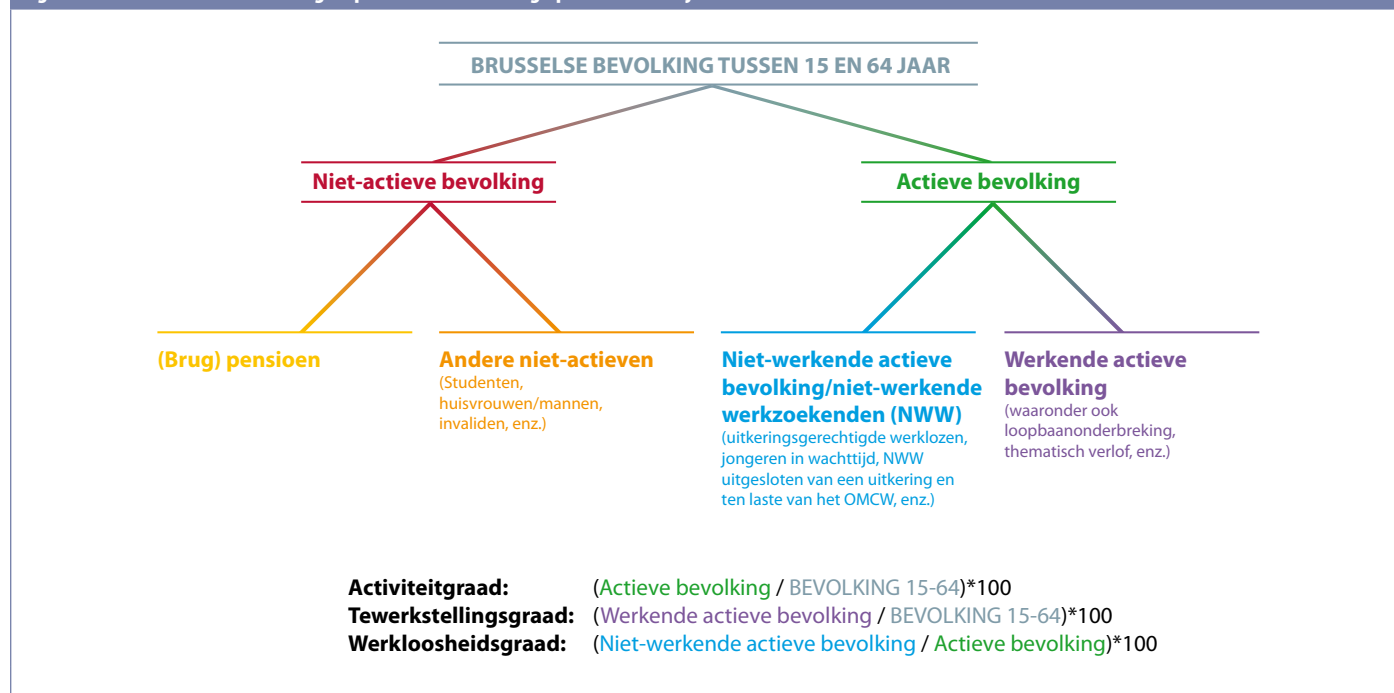

4.1 De diversiteit van indicatoren en bronnen

Om de situatie op de arbeidsmarkt te analyseren, worden doorgaands de activiteitsgraad, de tewerkstellingsgraad en de werkloosheid berekend voor de bevolking naar woonplaats. De indicatoren voor Brussel hebben dus betrekking op de personen die wonen in het Brussels Gewest – de Brusselaars – ongeacht of ze in het Brussels Gewest zelf werken of niet.

Het schema hieronder (figuur 4-2) toont hoe de actieve bevolking (tussen 15-64 jaar)^[18] wordt verdeeld in groepen op grond waarvan deze verschillende graden berekend kunnen worden. De definiëring hiervan is immers niet zo eenvoudig.

Figuur 4-2: De verschillende subgroepen van de bevolking op actieve leeftijd

«De activiteits-, tewerkstellings- en werkloosheidsgraad belichten complementair de mate waarin de Brusselaars geïntegreerd zijn op de arbeidsmarkt.»

[18] De bevolking op actieve leeftijd kan gedefinieerd worden als de bevolking ouder dan 15 jaar of tussen 15-64 jaar. In deze barometer kozen we voor de tweede definitie omdat de berekeningen van de graden meestal gebeuren op de bevolking van deze leeftijdscategorie en omdat het aandeel 65+ die blijft werken heel klein is: in Brussel is de activiteitsgraad bij 65+ kleiner dan 5 % (KSZ, 2010).

Aangezien de activiteitsgraad en de tewerkstellingsgraad dezelfde noemer hebben – de bevolking van 15 tot 64 jaar – kunnen deze op dezelfde grafiek geplaatst worden. Deze voorstellingswijze kan interessant zijn wanneer we bijvoorbeeld de situatie van mannen en vrouwen willen vergelijken: verschilt hun situatie op de arbeidsmarkt? Zo ja, op welke manier? In figuur 4-3 werd de actieve bevolking onderverdeeld in “werkenden” en “niet werkenden”. We bekomen de activiteitsgraad door beide percentages op te tellen (% werkenden + % niet werkenden): in 2011 bedroeg dit 72,5 % voor de mannen en 57,5 % voor de vrouwen. Men kan ook de tewerkstellingsgraad berekenen (% werkenden): 59,2 % voor de mannen en 48,6 % voor de vrouwen. Tot slot is het ook mogelijk om het aandeel werkenden in de actieve bevolking te berekenen (% werkenden/(werkenden + niet werkenden)) en we zien dat de verschillen tussen geslacht

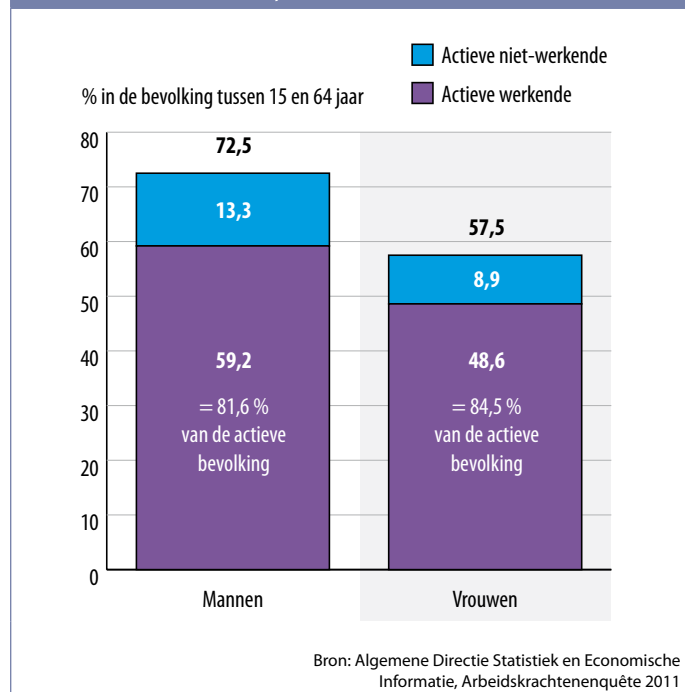
voor deze laatste indicator quasi onbestaand zijn: 81,6 % voor de mannen en 84,5 % voor de vrouwen.

De vergelijking van deze drie cijfers toont aan dat er wel degelijk een verschil tussen mannen en vrouwen is in Brussel en dat het verschil voornamelijk schuilt in de toegang tot de arbeidsmarkt: vrouwen zijn relatief ondervertegenwoordigd op de arbeidsmarkt (activiteitsgraad) maar ze hebben eens ze op de arbeidsmarkt zijn, evenveel kans om werk te hebben dan de mannen (% van de werkenden onder de actieve bevolking).

Afhankelijk van de gebruikte bron zal de definiering van de bevolking die geteld wordt verschillen (voor de absolute cijfers) of zal de keuze voor de teller en de noemer (voor de graden) variëren^[19]. Wanneer men wil weten hoeveel “werkloze” Brusselaars er zijn, worden er administratieve gegevens gebruikt. De registratie van de RVA telt het aantal personen met recht op een werkloosheidsuitkering gedurende een bepaalde maand (94 932 in juni 2012). De gegevens van Actiris tonen het aantal NWW op de laatste dag van een bepaalde maand (105 871 in juni 2012). Dit laatste cijfer ligt altijd hoger. Dit wordt voornamelijk verklaard door het feit dat niet enkel de vergoede werklozen worden geteld maar ook de jongeren in hun beroepsinschakelingstijd en andere niet-werkende werkzoekenden (zoals OCMW-steuntrekkers, vrij ingeschrevenen, geschorst van de werkloosheidsuitkering, ...).

Wanneer men graden wil berekenen (werkloosheids-, tewerkstellings- of activiteitsgraad), gebruikt men administratieve gegevens (zoals Actiris, RVA, KSZ, enz.) of enquêtegegevens (zoals EAK). Het eerste type gegevens is beschikbaar op gemeentelijk niveau en heeft als voordeel dat het de hele bevolking die aan een bepaald administratief criterium beantwoordt in rekening brengt. Het is dus mogelijk om het aantal begunstigden

Figuur 4-3: Activiteitsgraad en tewerkstellingsgraad naar geslacht, Brussels Gewest, 2011

[19] De teller geeft het aantal personen in een bepaalde situatie (bijvoorbeeld “de actieve bevolking”). De noemer geeft het aantal personen die in deze situatie zouden kunnen zijn (bijvoorbeeld “de bevolking op actieve leeftijd”). Wanneer men de teller deelt door de noemer, krijgt men het aandeel van de bevolking dat zich in deze situatie bevindt (hier de “activiteitsgraad”). Wanneer de noemer stijgt terwijl de teller constant blijft, daalt het percentage; wanneer echter de teller stijgt terwijl de noemer constant blijft, stijgt het aandeel.

van een politieke maatregel (bijvoorbeeld tewerkstelling via het artikel 60§7) te meten. Een nadeel van de momenteel beschikbare administratieve gegevens is dat ze niet gekruist kunnen worden met individuele sociaaleconomische gegevens. Om de werkloosheidsgraad te vergelijken naar nationaliteit en opleidingsniveau, moet er dus gewerkt worden met de enquêtegegevens zoals de EAK. Dankzij deze enquête kunnen eveneens NAPincl-indicatoren gemaakt worden en internationale vergelijkingen gedaan worden omdat de definities die gebruikt worden in de enquête gelijk zijn voor alle participerende landen.

De definities die in de EAK gebruikt worden voor de activiteits-, tewerkstellings- en werkloosheidsgraad zijn deze zoals gedefinieerd door het Internationaal Arbeidsbureau (IAB): elke persoon tussen 15 en 64 jaar oud, die gedurende de referentieweek minstens één uur betaald werk heeft verricht, wordt ondergebracht in de categorie 'werkende'^[20]. Een 'werkloze' is een persoon die in de referentieweek niet één uur heeft gewerkt maar die wel beschikbaar is voor de arbeidsmarkt.

Wanneer men de 'administratieve' werkloosheidsgraad op basis van cijfers van Actiris in 2011 vergelijkt met de werkloosheidsgraad IAB op basis van cijfers van de EAK 2011^[21] ziet men duidelijk dat het eerste cijfer hoger ligt (20,4 % tegenover 17,1 %) omdat het aantal werkenden IAB overschat wordt ten opzichte van de administratieve realiteit.

[20] De gegevens van de EAK 2011 laten toe om dit statuut volgens de 'IAB-definitie' te kruisen met het aangegeven socioprofessionele statuut voor de geënquêteerden ouder dan 15 jaar. Zo kan men zien dat er 4,1 % van de studenten (3,7 % in Brussel) en 2,5 % van de totale bevolking die zelf verklaren werkloos te zijn (1,9 % in Brussel) volgens de IAB definitie wel als actief beschouwd worden, terwijl men zou verwachten dat de eerste groep volledig bij de inactieven worden geteld en de tweede bij de werkloze actieven.

[21] De wijze waarop de werkloosheidsgraad IAB wordt berekend is licht veranderd in 2011. De cijfers voor 2011 zijn dus niet helemaal vergelijkbaar met de voorafgaande jaren.

4.2 “Actief” zijn of niet? (de actieve bevolking)

Een eerste manier om de situatie van de Brusselaars op de arbeidsmarkt te analyseren is te gaan kijken naar de actieve bevolking.

4.2.1 DE ACTIVITEITSGRAAD IN BRUSSEL EN DE TWEE ANDERE GEWESTEN

In 2011 is de activiteitsgraad in het Brussels Gewest 64,9 % en dit vertegenwoordigt ongeveer 491 710 personen (gegevens EAK 2011). Dit is significant lager dan in Vlaanderen (69,2 %) (figuur 4-4). De Brusselse activiteitsgraad bleef stabiel ten opzichte van 2010.

Figuur 4-4: Activiteitsgraad (IAB), naar gewest, jaargemiddelde 2011

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2011

4.2.2 DE ACTIVITEITSGRAAD NAAR LEEFTIJD

De activiteitsgraad verschilt sterk naar leeftijd.

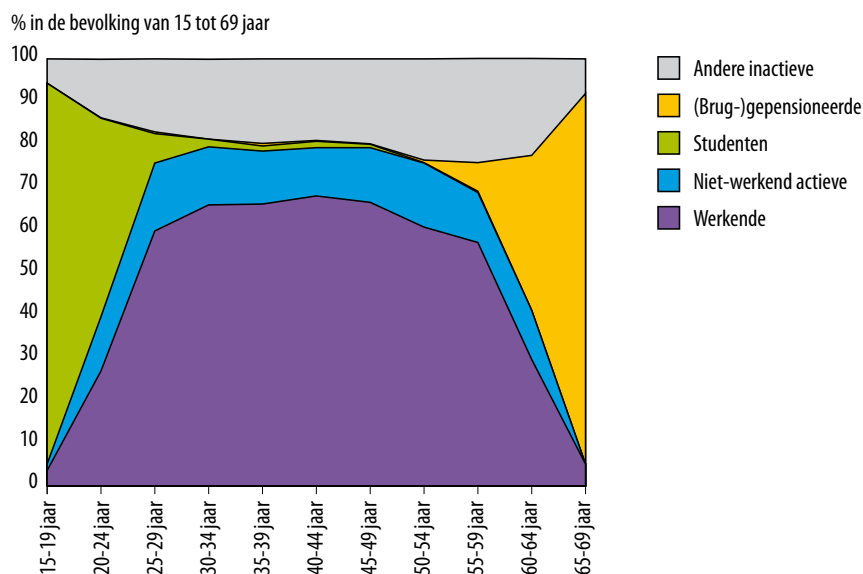
Figuur 4-5 toont aan de hand van gegevens van de EAK 2011 de verdeling van de bevolking naar leeftijd en statuut: 'werkend', 'niet-werkend actief', 'student', '(brug)pensioentrekking' en 'anderen inactieven'. Men ziet een duidelijke stijging van het aandeel actieven vanaf 19 jaar (dit is de intrede op de arbeidsmarkt na de secundaire school), ze blijft stijgen tot 29 jaar (dit zijn diegene die hun hogere studies hebben beëindigd) en blijft relatief stabiel tot 49 jaar. Er vindt eerst een lichte daling tussen 50-59 jaar en daarna een sterke daling plaats. Slechts 5,1 % van de 65-69 jarigen zijn nog aan het werk. Deze relatie tussen leeftijd en het sociaaleconomisch statuut is dezelfde voor mannen en vrouwen. We merken wel op dat het aandeel

actieven kleiner is voor vrouwen, dit verschil neemt toe met leeftijd.

In vergelijking met België ligt het aandeel werkenden in de actieve bevolking tot en met 59 jaar lager in Brussel. Vanaf 60 jaar krijgt men het omgekeerde: het aandeel werkenden in de actieve bevolking wordt dan groter in Brussel. Daarenboven ligt het aandeel (pre-)gepensioneerden veel lager in Brussel (36,3 %) dan in België (51,8 %).

«De activiteitsgraad is vooral gelinkt aan de leeftijd en is het hoogst voor de 25-50 jarigen. De activiteitsgraad daalt sterk vanaf 55 jaar, maar blijft voor deze leeftijdscategorie groter in Brussel dan in de rest van het land.»

Figuur 4-5: Sociaaleconomische situatie van de Brusselse bevolking, naar leeftijd, 2011

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2011

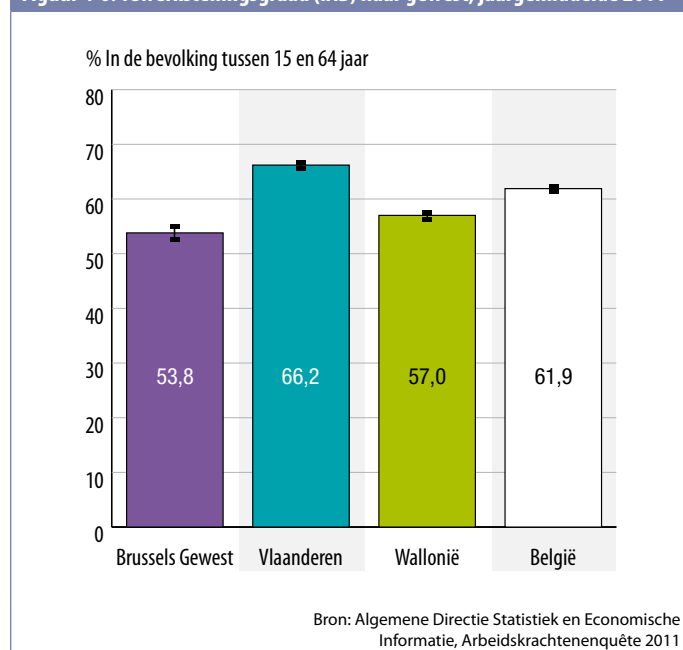
4.3 Werk hebben (werkende actieve bevolking)

Deel uitmaken van de actieve bevolking wil zeggen dat men beschikbaar is op de arbeidsmarkt, maar het wil niet per definitie zeggen dat men werk heeft, dit geldt namelijk enkel voor de zogenaamde 'werkende actieven'. Volgens de EAK waren er in 2011 gemiddeld 407 500 personen tussen 15 en 64 jaar aan het werk.

4.3.1 DE TEWERKSTELLINGSGRAAD IN BRUSSEL EN DE TWEE ANDERE GEWESTEN

De Brusselse tewerkstellingsgraad bedraagt 53,8% (figuur 4-6). Dit is significant lager dan in Vlaanderen waar deze 66,2% is en dan in België in het algemeen (61,9%). De gewestelijke tewerkstellingsgraden zijn niet significant veranderd tussen 2010 en 2011.

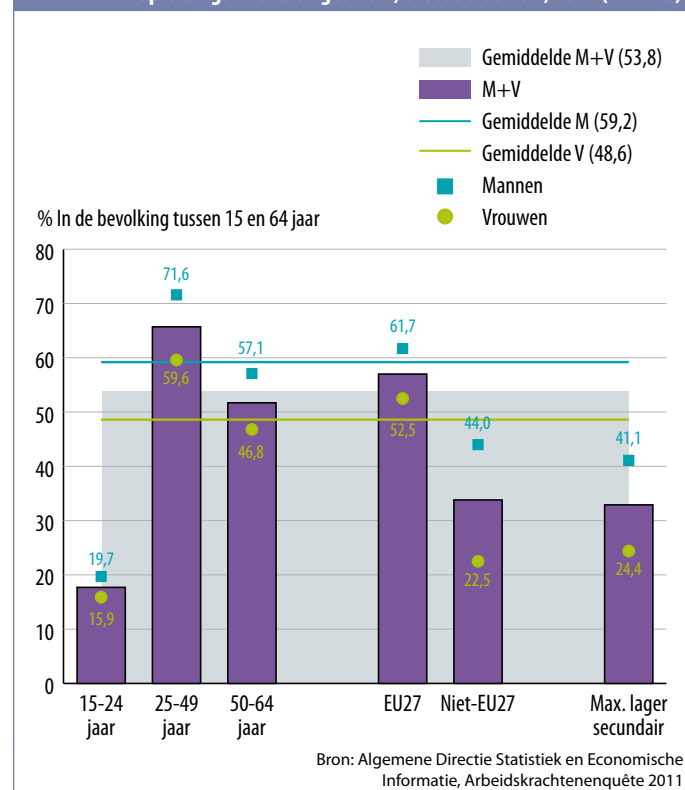
Figuur 4-6: Tewerkstellingsgraad (IAB) naar gewest, jaargemiddelde 2011

4.3.2 SOCIAALDEMOGRAFISCHE KENMERKEN EN DE BRUSSELSE TEWERKSTELLINGSGRAAD

De tewerkstellingsgraad in Brussel varieert volgens enkele sociaaldemografische kenmerken (figuur 4-7).

Figuur 4-7: Tewerkstellingsgraad (IAB) naar leeftijd, nationaliteit, opleidingsniveau en geslacht, Brussels Gewest, 2011 (NAPIncl)

De tewerkstellingsgraad ligt lager bij de vrouwen dan bij de mannen: in 2011 hebben 48,6% van de vrouwen in Brussel tussen 15 en 64 jaar werk. Leeftijd is eveneens een determinerende factor. De tewerkstellingsgraad ligt het laagst bij 15-24 jarigen. Dit kan verklaard worden door het eenvoudige feit dat de meeste jongeren in deze leeftijdsgroep nog studeren. De 25-49 jarigen hebben een tewerkstellingsgraad die hoger ligt dan gemiddeld, zowel bij mannen als vrouwen. In de groep van 50-64 jaar is de tewerkstellingsgraad bij de mannen 57,1% en die bij de vrouwen 46,8%.

«Een laag opleidingsniveau bemoeilijkt sterk de toegang tot werk. Slechts één op drie Brusselaars zonder diploma heeft werk.»

Bij niet-Europeanen en personen met een laag opleidingsniveau ligt de tewerkstellingsgraad ver onder het Brussels gemiddelde, met opnieuw een groot verschil tussen mannen en vrouwen. Slechts twee op de tien niet-Europese vrouwen (22,5%) en vier niet-Europese mannen op tien (44,0%) werkt. Voor bijna alle beschouwde subgroepen is de tewerkstellingsgraad van de Brusselaars lager dan deze voor België. Enkel de vrouwen van 50-64 jaar hebben een activiteitsgraad die hoger is dan deze van het land (43,9%).

4.3.3 ARMOEDE BIJ WERKENDEN

Een job hebben voorkomt niet altijd dat iemand in armoede terecht komt. Een laag loon, een beperkt gepresteerd aantal arbeidsuren of het feit dat iemand meerdere personen ten laste heeft, kunnen leiden tot armoede bij werkenden. Wanneer bijvoorbeeld een alleenstaande moeder met kinderen een inkomen (het kindergeld inbegrepen) heeft dat lager ligt dan € 1 557, heeft ze een inkomen dat onder de *armoederisicogrens* ligt. Deeltijds werken kan bijvoorbeeld leiden tot een laag inkomen omwille van het geringe aantal gepresteerde uren. Tijdelijk werk is ook een risicofactor voor armoede, omdat het kan leiden tot instabiele tewerkstelling (Debels, 2008).

We beschikken niet over gedetailleerde gegevens om uit te maken hoeveel Brusselaars ondanks hun inkomen uit arbeid toch in armoede leven. De EAK 2011 geeft echter wel informatie over het voorkomen van deeltijdse en tijdelijke tewerkstelling.

Hoewel het deeltijds werk bij de 18-64 jarigen iets minder vaak voorkomt in het Brussels Gewest (21,8% tegenover 25,3% in Vlaanderen en 23,9% in Wallonië), is het relatief hoger bij de jongere werkenden tussen 18-24 jaar (29,7% tegenover 20,8% in Vlaanderen en 26,8% in Wallonië). Deeltijds werken is bij minder dan één op tien (7,5% in Brussel; 12,5% in Vlaanderen en 8,6% in Wallonië) een vrijwillige keuze^[22]. Onder de deeltijds werkende Brusselaars verklaart één op vier (28,7%) zich in deze situatie te bevinden omdat ze geen voltijds werk vinden. Deze verhouding stijgt tot 30,7% bij de 18-24 jarigen. In Wallonië en Vlaanderen wordt deze reden minder vaak opgegeven (respectievelijk 16,6% en 5,4% van de gevallen) maar eveneens vaker bij de jongeren tussen 18-24 jaar (42,5% en 17,1%).

Één werkende Brusselaar op zes (14,1%) heeft enkel tijdelijk werk. Onder hen bevindt acht op tien zich in deze situatie omdat ze geen werk met een contract van onbepaalde duur vinden.

---

[22] De persoon antwoordt dat hij/zij "geen voltijds werk wenst".

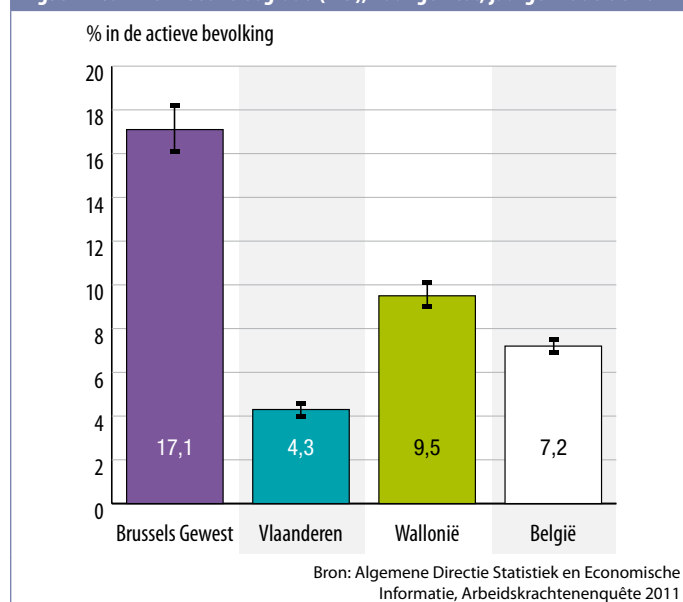
4.4 Actief zijn, zonder werk (niet-werkende werkzoekenden)

Voor de berekening van de werkloosheidscijfers doen we wanneer er gemeenten worden vergeleken of er absolute cijfers worden gegeven over de over de evolutie van het aantal NWW, beroep op de administratieve gegevens (administratieve werkloosheid). Wanneer de graden worden vergeleken in relatie met de nationaliteit, scholingsgraad en leeftijd gebruiken we de gegevens van de EAK (IAB werkloosheid). De globale werkloosheidsgraden voor Brussel in 2011 zijn respectievelijk 20,4 % en 17,1 % (zie punt 4.1).

4.4.1 DE WERKLOOSHEIDSGRAAD IN BRUSSEL EN DE TWEE ANDERE GEWESTEN

In 2011 ligt de werkloosheidsgraad (IAB) in Brussel (17,1 %) vier keer zo hoog als deze van Vlaanderen (4,3 %) en meer dan twee keer zo hoog als in het land (7,2 %) (figuur 4-8).

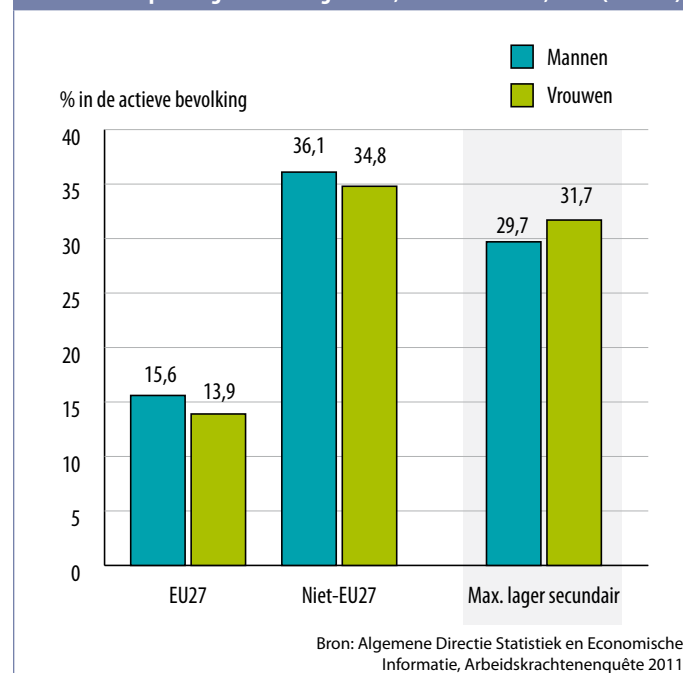
Figuur 4-8: Werkloosheidsgraad (IAB), naar gewest, jaargemiddelde 2011

4.4.2 SOCIAALDEMOGRAFISCHE KENMERKEN EN DE BRUSSELSE WERKLOOSHEIDSGRAAD

De Brusselse werkloosheidsgraad varieert in functie van het geslacht, de nationaliteit, het opleidingsniveau en de leeftijd (figuur 4-9 en figuur 4-10).

Figuur 4-9: Werkloosheidsgraad (IAB), naar nationaliteit, opleidingsniveau en geslacht, Brussels Gewest, 2011 (NAPincl)

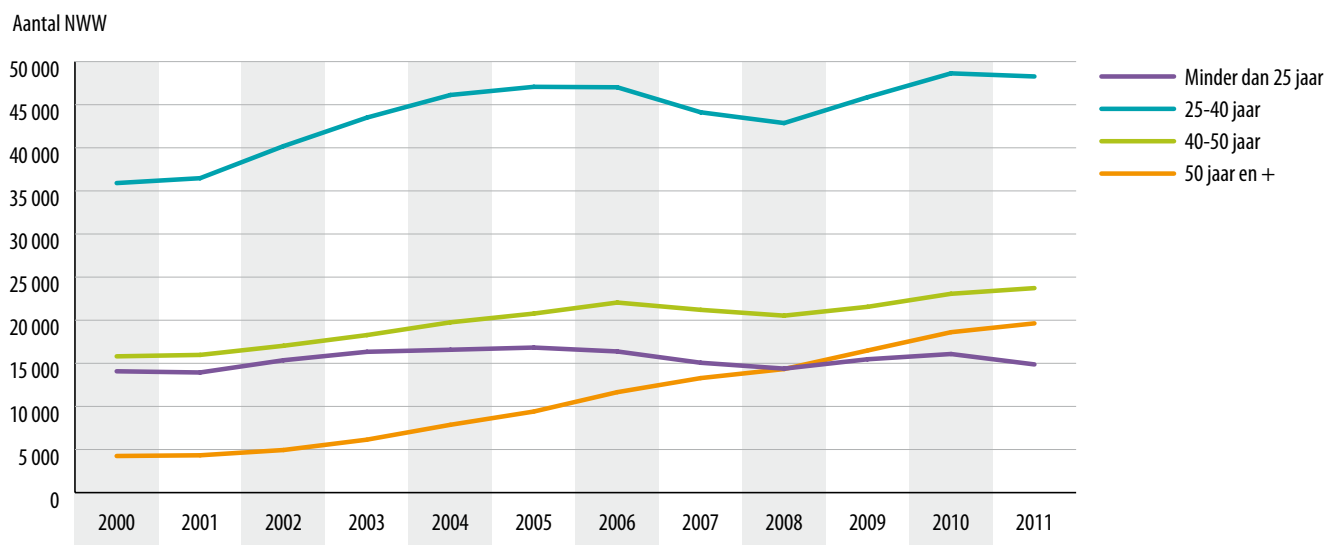
De werkloosheidsgraad ligt hoger bij de niet-Europeanen (35,6 %) en laaggeschoolde (30,5 %) Brusselaars. Voor de verschillende sociodemografische kenmerken ligt de werkloosheidsgraad telkens hoger in het Brussels Gewest.

Het aantal NWW ingeschreven bij Actiris geeft ons een andere kijk op het aantal werklozen in Brussel en hun evolutie doorheen de tijd. Deze oefening nuanceert de informatie die men verkrijgt via de werkloosheidsgraden: waar de werkloosheidsgraad hoger ligt bij de jonge Brusselaars, toont figuur 4-10 dat het grootste aandeel van de NWW tussen 25 en 40 jaar oud is. Het risico om werkloos te zijn is met andere woorden groter bij de jongeren, in absolute aantallen zijn de 25-40 jarigen echter het talrijkst onder de werklozen.

Ondanks de fluctuaties is er een algemeen stijgende tendens voor alle leeftijdsgroepen waar te nemen wat grotendeels te wijten is aan de stijging van het aantal personen op actieve leeftijd in Brussel. Het aantal NWW kan ook worden beïnvloed door beleidsmaatregelen of door een herdefiniëring van het statuut en de voorwaarden. De sterke stijging van het aantal NWW bij de 50-plussers vanaf 2002 houdt bijvoorbeeld verband met de strengere voorwaarden om op grond van leeftijd toegang te krijgen tot het statuut van 'werkzoekende die vrijgesteld is van het actief zoeken naar werk'.

«In 2011, blijft de werkloosheidsgraad (volgens de definitie van het IAB) hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land.»

Figuur 4-10: Evolutie van het aantal NWW, naar leeftijdsgroep, Brussels Gewest, 2000-2011

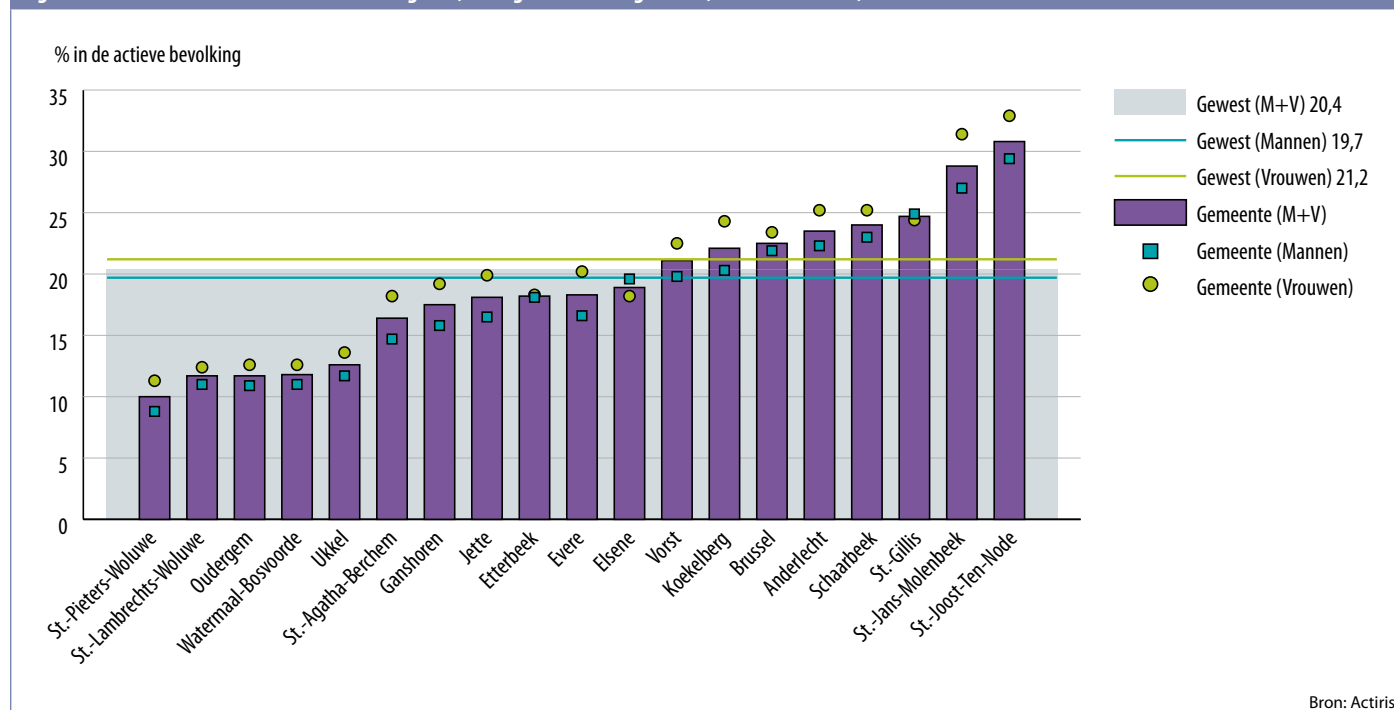

Bron: Actiris

4.4.3 DE BRUSSELSE WERKLOOSHEIDSGRAAD NAAR GEMEENTE

De werkloosheidsgraad varieert sterk van gemeente tot gemeente. Figuur 4-11 ordent de gemeenten van laag naar hoog in functie van hun globale administratieve werkloosheidsgraad (vrouwen en mannen): de laagste werkloosheidsgraad is te noteren in Sint-Pieters-Woluwe (10,0%) en de hoogste in Sint-Joost-ten-Node (30,8%). Tussen 2010 en 2011 is de werkloosheidsgraad min of meer stabiel gebleven in alle gemeenten. De werkloosheidsgraad ligt lager bij mannen dan bij vrouwen, uitgezonderd in Elsene en in beperkte mate in Sint-Gillis. Op regionaal niveau is het verschil tussen mannen en vrouwen 1,5%.

Figuur 4-11: Administratieve werkloosheidsgraad, naar gemeente en geslacht, Brussels Gewest, 2011

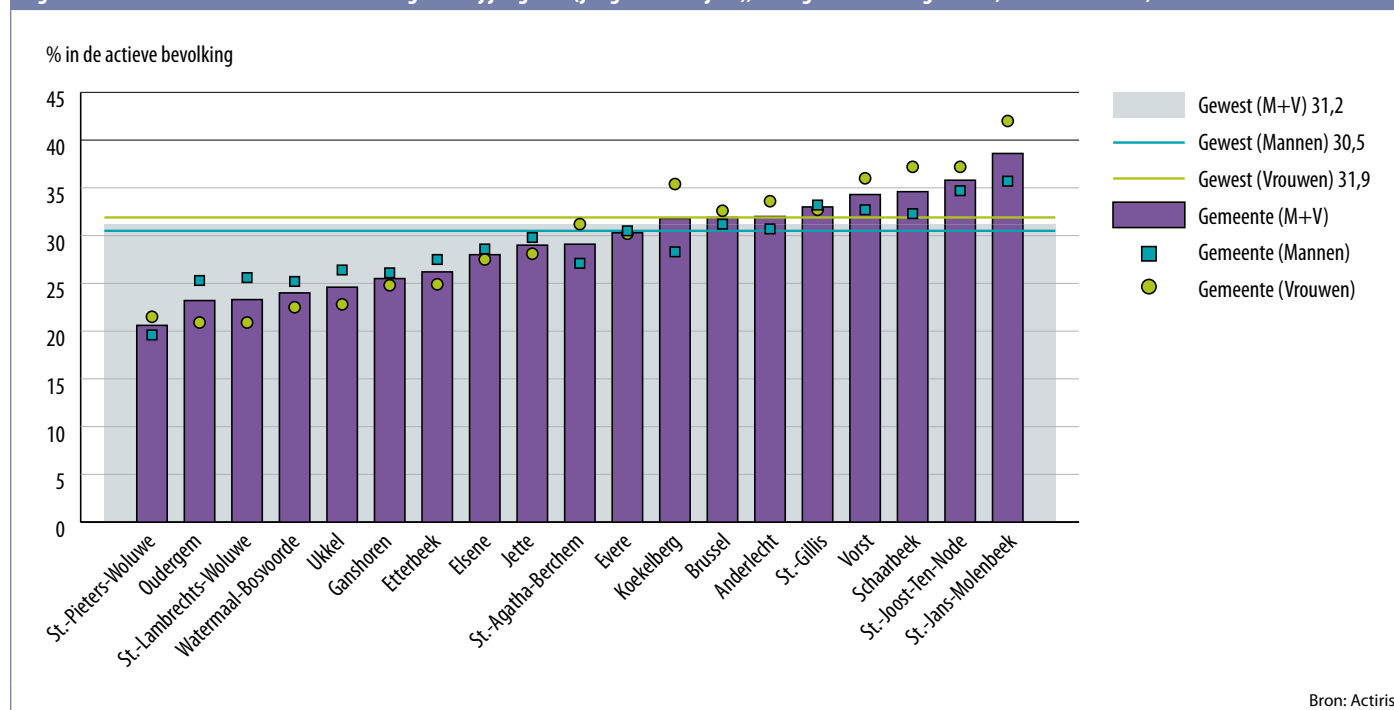
Bron: Actiris

De jongerenwerkloosheidsgraad daalde licht tot 31,2 % (-1,7 % tegenover 2010). De werkloosheidsgraad blijft desondanks het hoogst in deze leeftijdscategorie. De volgorde van de gemeenten blijft nagenoeg dezelfde, gaande van 20,6 % in Sint-Pieters-Woluwe tot 38,6 % in Sint-Jans-Molenbeek.

In meer dan de helft van de gemeenten is de mannelijke werkloosheidsgraad groter of bijna gelijk aan die van de vrouwen. Dit is voornamelijk het geval in gemeenten met een

lagere algemene werkloosheidsgraad. Dit fenomeen van een inversie van de kansen op de arbeidsmarkt is redelijk recent en eigen aan Brussel. Het kan verklaard worden door het feit dat in de jongere generaties (en die groep is groter in Brussel dan elders in het land) de meisjes vaker slagen in hun studie, ze de school minder vaak vroegtijdig verlaten en bijgevolg minder moeilijkheden hebben om zich te integreren op de arbeidsmarkt (Hogere Raad voor de Werkgelegenheid, 2009).

Figuur 4-12: Administratieve werkloosheidsgraad bij jongeren (jonger dan 25 jaar), naar gemeente en geslacht, Brussels Gewest, 2011

4.5 Zonder werk blijven (langdurige werkloosheid)

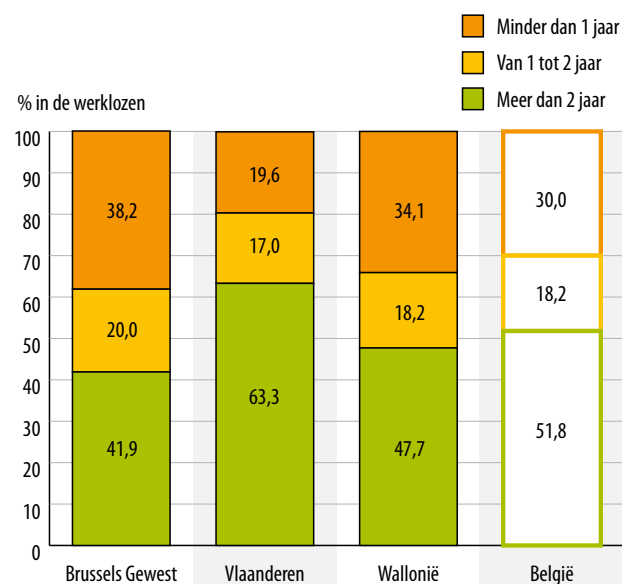
De periode waarin men werkloos is, kan tijdelijk zijn: men heeft vaak enkele maanden nodig om een eerste werk te vinden of een nieuwe job wanneer een vorig contract verloopt of wanneer men zich wil heroriënteren. In deze gevallen zal de afwezigheid van een inkomen uit werk minder prangend zijn dan wanneer men een jaar of langer zonder werk zit. Om de omvang van dit fenomeen te meten, berekent men de langdurige werkloosheidsgraad en het aantal langdurige NWW.

4.5.1 DE LANGDURIGE WERKLOOSHEID IN BRUSSEL EN DE TWEE ANDERE GEWESTEN

De langdurige werkloosheidsgraad (IAB) (van langer dan één jaar) is met 9,9% het hoogst in Brussel, tegenover 1,6% in Vlaanderen en 5,0% in Wallonië.

Meer dan één werkloze Brusselaar op twee (58,2%) is langer dan één jaar werkloos en meer dan één op de drie (38,2%) is al gedurende minstens twee jaar werkloos (figuur 4-13).

Figuur 4-13: Werkloosheid (IAB), naar gewest en werkloosheidsduur, jaargemiddelde 2011

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2011

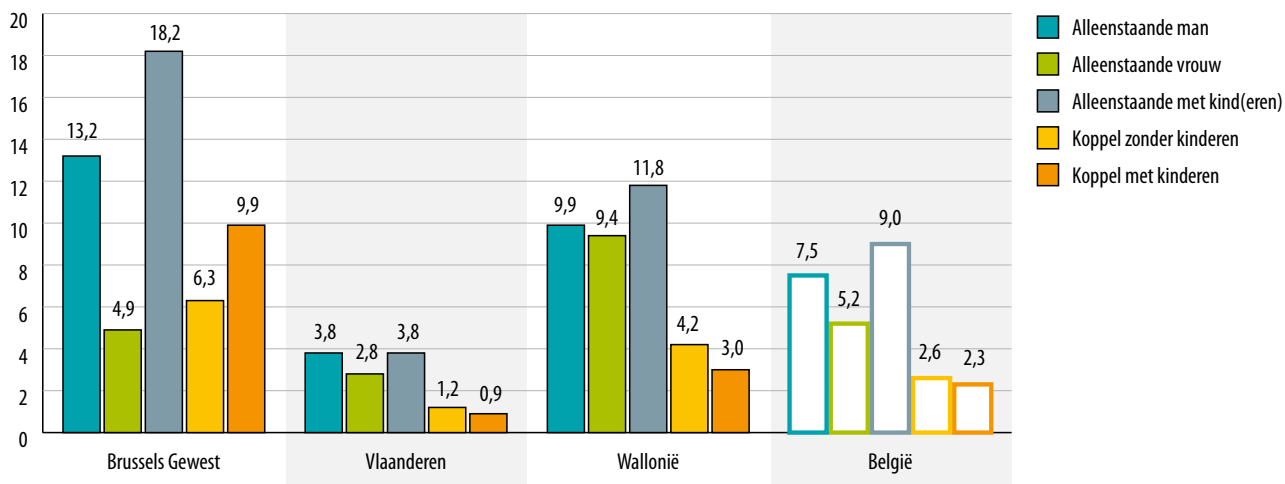
De verschillende huishoudenstypes worden niet allemaal even hard geraakt door langdurige werkloosheid (figuur 4-14). In de drie gewesten zijn het in de eerste plaats eenoudergezinnen en alleenstaande mannen die getroffen worden: in één eenoudergezin op zes (18,2 %) is de ouder al minstens één jaar zonder werk en in één op de acht (13,8 %) heeft de ouder al minstens twee jaar geen werk.

Opvallend in het Brussels Gewest is de hoge langdurige werkloosheid onder de koppels met kinderen (9,9%). Deze is hoger dan het aandeel bij koppels zonder kinderen (6,3 %) en bij alleenstaande vrouwen (4,9 %). In de rest van het land ligt de langdurige werkloosheidsgraad bij koppels met kinderen lager (0,9 % in Vlaanderen en 3,0 % in Wallonië).

«In het Brussels Gewest is meer dan één derde van de werklozen al gedurende minstens twee jaar werkloos.»

Figuur 4-14: Langdurige werkloosheidsgraad (IAB) (meer dan 1 jaar), naar gewest en huishoudenstype, 2011 (NAPInd)

% in de actieve bevolking in een bepaald huishoudenstype

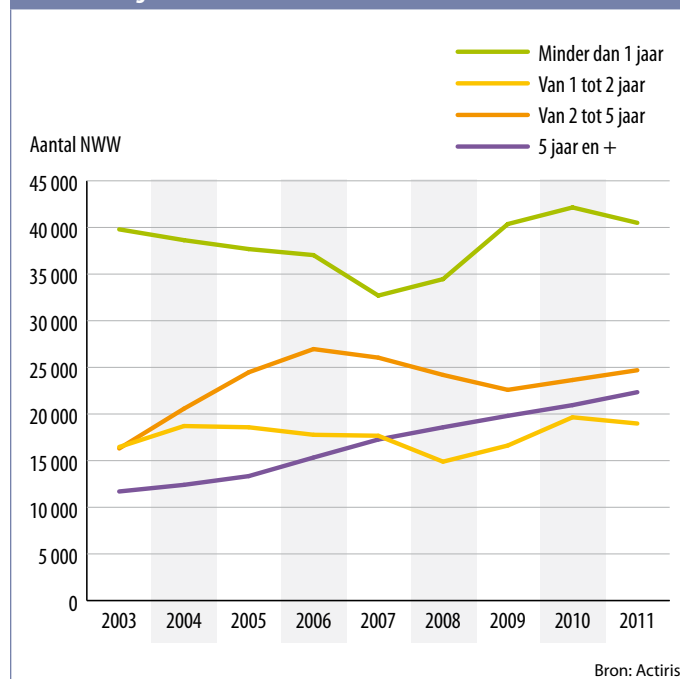
Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2011

4.5.2 DE EVOLUTIE VAN DE LANGDURIGE WERKLOOSHEIDSGRAAD IN HET BRUSSELS GEWEST

De problematiek van de langdurige werkloosheid in Brussel kan ook beschreven worden door de evolutie van het aantal NWW in functie van de lengte van de periode zonder werk (figuur 4-15) en door middel van een vergelijking van de werkloosheidsgraden volgens bepaalde individuele kenmerken (figuur 4-16).

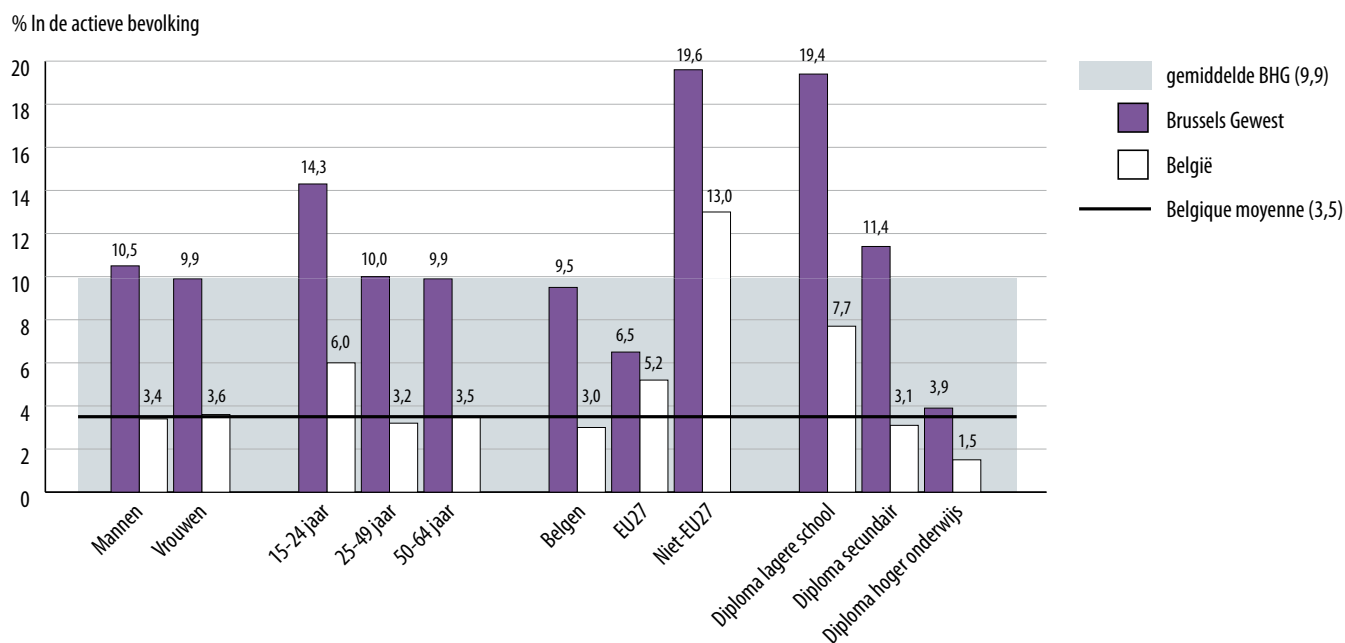
Sinds 2003 stijgt het aantal NWW die minstens vijf jaar geen werk hebben continu. In 2003 vertegenwoordigden ze slechts 13,9 % van het aantal NWW, terwijl ze in 2011 21 % van de 106 506 NWW vertegenwoordigen. Tussen 2010 en 2011 daalt het aantal NWW van korte en gemiddelde (minder dan 2 jaar) duur, terwijl het aantal NWW van lange duur stijgt (+4,6 % voor de categorie 2 tot 5 jaar en +7 % voor de categorie van 5 jaar en meer).

Figuur 4-15: Evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden (NWW), naar werkloosheidsduur, Brussels Gewest, jaarlijks gemiddelde 2003-2011

Er is geen verschil tussen de geslachten met betrekking tot de langdurige werkloosheidsgraad (IAB) (figuur 4-16). Leeftijd, nationaliteit en opleidingsniveau speelt echter wel een belangrijke rol: jongeren, laagopgeleiden en niet-Europeanen worden veel vaker getroffen. We merken een typisch Brussels fenomeen: in tegenstelling tot de rest van het land is de langdurige werkloosheid van de niet-Belgische bevolking met een Europese nationaliteit lager dan deze van de Belgen. Dit kan verklaard worden door de hoge opleiding van de Europeanen die in de hoofdstad wonen.

Figuur 4-16: Langdurige werkloosheidsgraad (IAB) (meer dan 1 jaar) naar geslacht, leeftijd, nationaliteit en opleidingsniveau, Brussels Gewest, 2011 (NAPIncl)

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2011

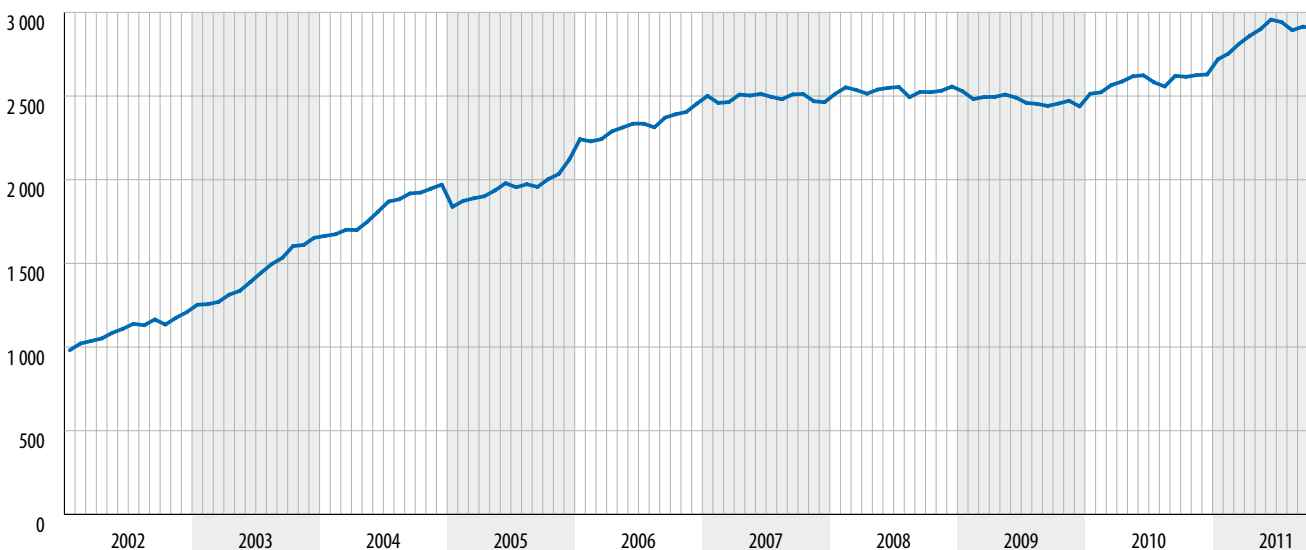
4.5.3 (HER)INSCHAKELING OP DE ARBEIDSMARKT NA EEN LANGDURIGE PERIODE ZONDER WERK: DE ACTIVERINGSMAATREGELEN

Niet alle “niet-werkende werkzoekenden” zijn uitkeringsgerechtigden werklozen (zie figuur 4-2). Om recht te hebben op een werkloosheidsuitkering, moet men al voldoende dagen gewerkt hebben of de socioprofessionele inschakelingstijd hebben doorlopen en aan bepaalde voorwaarden voldoen. De personen op actieve leeftijd zonder recht op een werkloosheidsuitkering, bevinden zich vaak in een precare situatie. De OCMW's kunnen verschillende activeringsmaatregelen nemen om de socioprofessionele

inschakeling van deze personen te bevorderen (POD Maatschappelijke Integratie, 2011)^[23]. De tewerkstelling via toepassing van artikel 60§7 is een van de meest gebruikte instrumenten. In Brussel zien we na een stabilisatie tussen 2007 en 2011, opnieuw een stijging van het aantal mensen dat van deze maatregel gebruik maakt (figuur 4-17). In oktober 2011 genoten 2 904 Brusselaars van deze tewerkstellingsmaatregel.

Figuur 4-17: Aantal mensen tewerkgesteld overeenkomstig artikel 60§7, Brussels Gewest, evolutie 2002-2011

Aantal tewerkgestelden

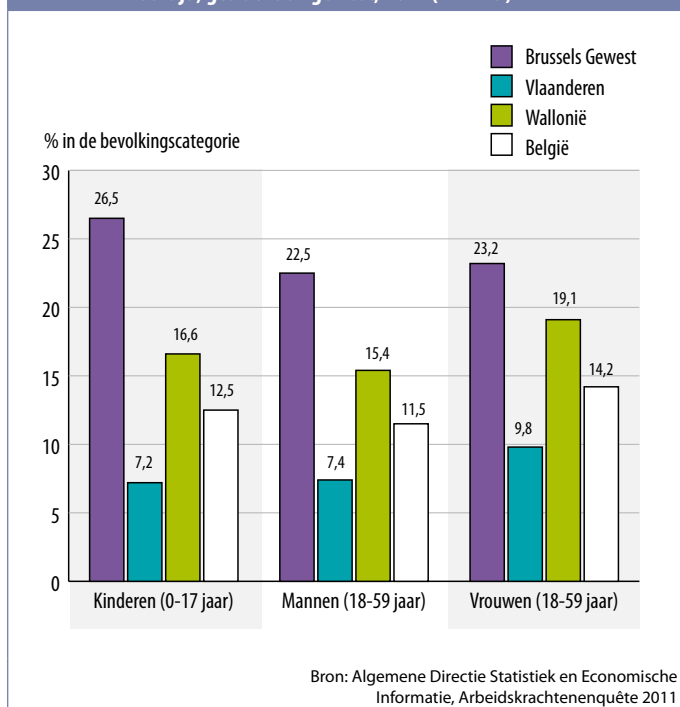
Bron: POD Maatschappelijke Integratie, gegevens op 16/08/2012

[23] De rol van de OCMW's bij de ondersteuning bij socio-professionele inschakeling werd bevestigd en versterkt in de wet op maatschappelijke integratie van 2002.

4.6 Leven in een huishouden zonder inkomen uit arbeid

Geen werk hebben verhoogt het individuele risico op armoede, maar dit risico kan gecompenseerd worden wanneer andere leden van het huishouden wel een inkomen uit werk hebben. In het Brussels Gewest leeft één kind op vier en één volwassene op vijf in een huishouden zonder een inkomen uit arbeid (figuur 4-18). Dit aandeel ligt systematisch hoger dan in de rest van het land en het verschil is het hoogst bij de kinderen: een Brussels kind loopt vier keer meer risico om in deze situatie te verkeren dan een kind in Vlaanderen.

Figuur 4-18: Bevolking in een huishouden zonder inkomen uit arbeid, naar leeftijd, geslacht en gewest, 2011 (NAPincl)

«Één vierde van de kinderen en één vijfde van de Brusselse volwassenen leeft in een huishouden zonder inkomen uit werk.»

5. ONDERWIJS EN VORMING

Het verband tussen armoede en opleidingsniveau is complex. Aan de ene kant lopen kinderen die opgroeien in armoede meer risico om een moeilijke schooltijd te doorlopen. Aan de andere kant zullen jongeren die de school zonder diploma verlaten, op volwassen leeftijd geconfronteerd worden met een groter armoederisico; in het bijzonder omdat de laagst geschoolden meer problemen hebben om een job te vinden (zie hoofdstuk 4) en vaak enkel toegang hebben tot laaggeschoolde, slecht betaalde en instabiele jobs.

In 2011 leefde een kwart van de Brusselse kinderen in een huishouden zonder inkomen uit arbeid (zie figuur 4-18) en behaalde een kwart van de Brusselaars tussen 25 en 34 jaar (leeftijd van intrede op de arbeidsmarkt) ten hoogste een diploma lager secundair onderwijs (zie figuur 5-4 verder in dit hoofdstuk). Deze aandelen liggen hoger dan in de andere gewesten. Terwijl de Brusselse bevolking een hoger aandeel laaggeschoolde jongeren telt, wordt de Brusselse arbeidsmarkt steeds meer gekenmerkt door zeer hoge kwalificatievereisten.

5.1 Schoolachterstand

Jongeren die de school zonder diploma verlaten, kenden vaak een moeilijk schoolparcours. De enige beschikbare indicator die dit parcours in kaart tracht te brengen, is het aandeel leerlingen dat 1, 2 of meerdere jaren schoolachterstand opgelopen heeft.

Er bestaan natuurlijk verschillende redenen die een dergelijke schoolachterstand kunnen verklaren: gezondheidsproblemen, moeilijkheden om de taal te begrijpen, leerproblemen, kinderen die in het midden van het schooljaar vanuit het buitenland komen, of nog andere, meer tijdelijke problemen. Een kleine schoolachterstand oplopen betekent bovendien niet per definitie dat het kind zijn of haar schooltijd niet met succes zal afronden. Het kan het gevolg zijn van een eenmalige tegenvaller of zelfs van een duidelijke strategie om leerlingen te helpen. Het opstapelen van schoolachterstand verhoogt echter het risico dat de leerling afhaakt en zijn of haar schooltijd niet succesvol afrondt (Visée-Leporcq, 2011).

Voor het schooljaar 2010-2011 bedroeg in het Brussels Gewest het aandeel leerlingen dat bij aanvang van hun eerste jaar secundair onderwijs al minstens twee jaar schoolachterstand opliep 17,7 %. Jongens hebben vaker een schoolachterstand dan meisjes.

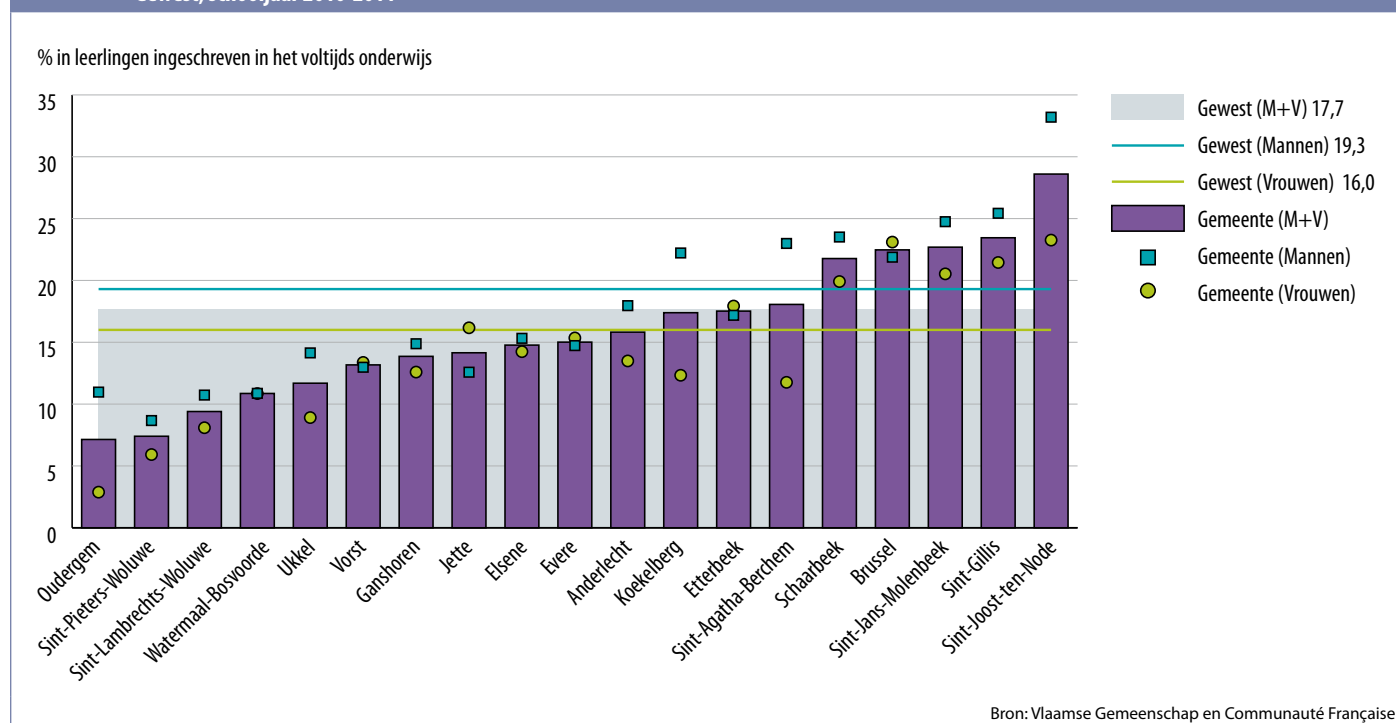
«In de armste gemeenten wonen in verhouding de meeste kinderen die in het begin van het secundair al minstens twee jaar schoolse vertraging hebben opgelopen.»

Het aandeel varieert sterk tussen de Brusselse gemeenten (figuur 5-1). In vergelijking met vorig jaar stijgen de percentages bijna overal, de volgorde van de gemeenten blijft echter bijna hetzelfde. We vinden de hoogste aandelen in de gemeenten met een laag socio-economisch statuut (zie hoofdstuk 6): Sint-Joosten-Node scoort het hoogst (28,6 %). In de gemeenten met een hoog socio-economisch statuut vinden we de laagste aandelen terug: Oudergem heeft het laagste percentage (7,4 %).

Het hogere of lagere aandeel kinderen in de gemeente met het grootste risico op schoolse vertraging (kinderen die opgroeien in armoede, nieuwkomers,...), kan deze verschillen tussen gemeenten verklaren.

Figuur 5-1: Aandeel leerlingen in het eerste jaar secundair onderwijs met minstens twee jaar schoolachterstand naar woonplaats en geslacht, Brussels Gewest, schooljaar 2010-2011

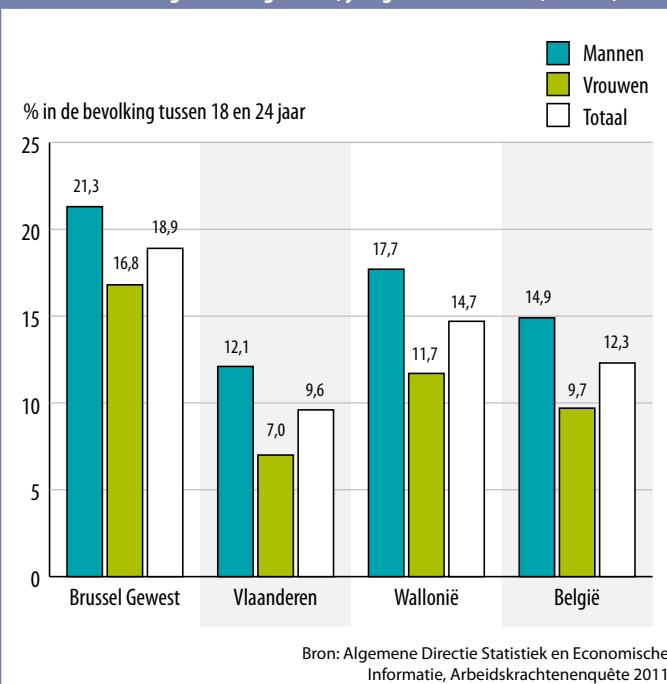
5.2 Jongeren zonder diploma hoger secundair onderwijs (18-24 jaar)

In het Brussels Gewest heeft bijna één jongen op vijf en één meisje op zes de school vroegtijdig verlaten (jongeren tussen 18 en 24 jaar met maximum een diploma lager secundair onderwijs die geen onderwijs of vorming meer vormen) (figuur 5-2). Deze aandelen liggen hoger in het Brussels Gewest dan in de rest van het land, zowel voor mannen als voor vrouwen. Bij de laaggeschoolde jongeren vinden we niet alleen jongeren die in België school liepen en geen diploma hoger secundair onderwijs behaalden, Brussel kent ook veel jongere immigranten die zich in het gewest komen vestigen zonder diploma equivalent aan het hoger secundair onderwijs in België. Deze jongeren zullen in deze Belgische cijfers dan ook beschouwd worden als zogenaamd vroegtijdige schoolverlaters.

Van de Brusselse jongeren met Belgische nationaliteit heeft 14,7 % geen diploma hoger secundair onderwijs (tegenover 11,3 % voor heel het land). Onder de jonge niet-Belgische Brusselaars, bevinden 35,8 % van de niet-Europeanen zich in deze situatie tegenover 22,3 % van de Europeanen.

Deze laaggeschoolde jongeren hebben het vaak moeilijk om een job te vinden. Slechts een derde (34,0 %) van de laaggeschoolde Brusselse jongeren is tewerkgesteld (IAB). Dit aandeel ligt lager in vergelijking met de andere twee gewesten (40,2 % in Wallonië en 56,3 % in Vlaanderen).

Figuur 5-2: Aandeel jongeren tussen 18 en 24 jaar die vroegtijdig de school verlieten met maximum een diploma lager secundair onderwijs en die geen onderwijs of vorming meer volgen, naar gewest en geslacht, jaargemiddelde 2011 (NAPind)

«In het Brussels Gewest verliet één jongen op vijf en één meisje op zes de school zonder een diploma van het hoger secundair onderwijs.»

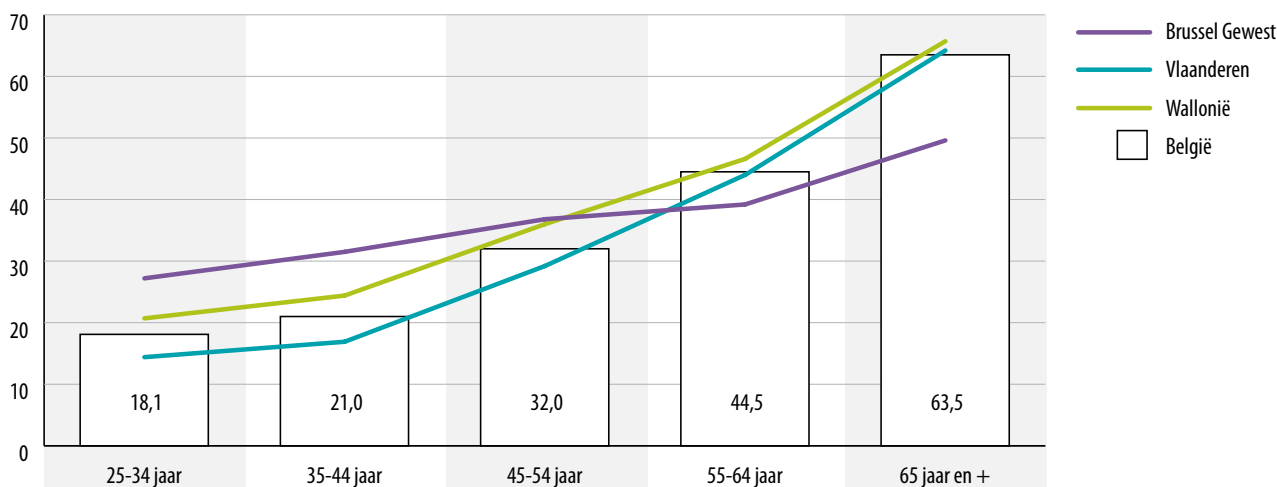
5.3 Laaggeschoolde volwassenen (25 jaar en ouder)

Het aandeel laaggeschoolde volwassenen (met maximum een diploma lager secundair onderwijs) verschilt als gevolg van een generatie-effect duidelijk naargelang de leeftijd: als we de cijfers voor het hele land bekijken (weergegeven door de witte balken in figuur 5-3) zien we dat het aandeel personen met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs het hoogst ligt bij de oudste leeftijdscategorieën en het laagst bij de jongere leeftijdscategorieën. Het Brussels Gewest kent echter een bijzondere situatie: onder de bevolking ouder dan 55 jaar is het aantal laaggeschoolden lager in vergelijking met België (figuur 5-3). Bij de bevolking jonger dan 55 jaar is het aandeel echter hoger dan in de rest van het land. Een vierde van de Brusselaars (27,2%) tussen 25-34 jaar heeft een laag opleidingsniveau (18,1% in België).

«Terwijl de 55-plussers in Brussel relatief hoger opgeleid zijn in vergelijking met de rest van het land, hebben de jongeren vaak een lager diploma. Dit weerspiegelt het verschil in sociaaleconomisch profiel van de oudere ten opzichte van de jongere generatie in Brussel.»

Figuur 5-3: Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma lager secundair onderwijs, naar leeftijd en gewest, jaargemiddelde 2011 (NAPind)

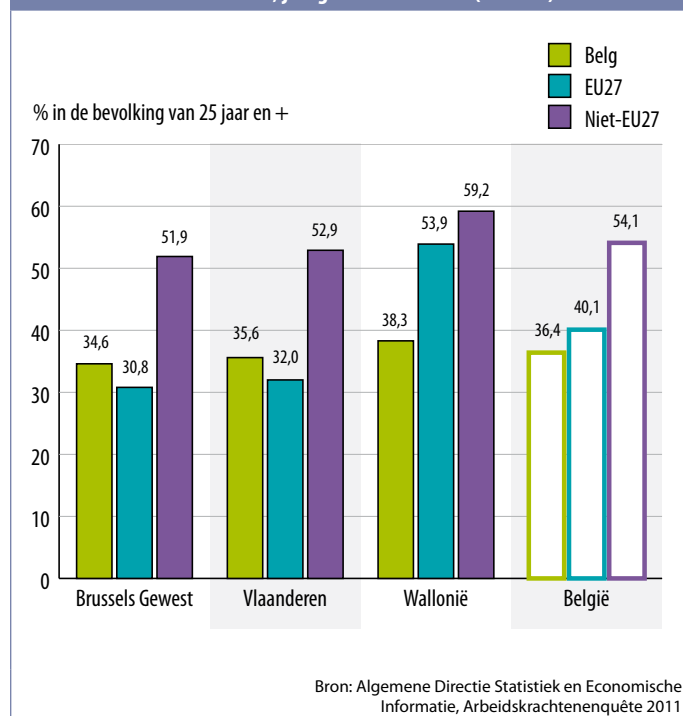
% in de bevolking per leeftijdscategorie

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête 2011

Ook de nationaliteit speelt een belangrijke rol. Net als bij de jongeren (18-24 jaar), ligt het aandeel laaggeschoolden ook bij de volwassenen (25 jaar en ouder) hoger bij de niet-Europeaanen dan bij de Europeanen en de Belgen. Voor de niet-Belgische Europeanen, ligt het aandeel laaggeschoolden lager in het Brussels Gewest dan in het hele land (figuur 5-4).

Figuur 5-4: Aandeel van de bevolking van 25 jaar en ouder met maximum een diploma van het lager secundair onderwijs naar gewest en nationaliteit, jaargemiddelde 2010 (NAPIncl)

6. GEZONDHEID

Armoede en gezondheid zijn sterk met elkaar verbonden. Armoede kan leiden tot een slechtere gezondheid maar ook omgekeerd kan een slechte of verslechtering van de gezondheid de oorzaak zijn van armoede. Armoede heeft een impact op de gezondheid van personen op alle leeftijden en dit voor de meeste mentale en fysieke gezondheidsproblemen. Leven in armoede verhoogt de blootstelling aan gezondheidsrisicofactoren en maakt mensen kwetsbaarder ten opzichte van deze factoren. Armoede maakt het moeilijker om goede en kwaliteitsvolle hulp te krijgen wanneer men blootgesteld is aan gezondheidsrisico's die bijgevolg grotere gevolgen hebben voor de levenskwaliteit. Er ontstaat een vicieuze cirkel waarbij de slechte gezondheidstoestand het risico op armoede verhoogt: jobverlies of moeilijkheden om zich in te schakelen op de arbeidsmarkt, eenzaamheid, hoge kosten voor gezondheidszorg, enz.

De sociale gezondheidsongelijkheden in de Brusselse bevolking zijn uitvoerig geïllustreerd in het hoofdstuk "sociale gezondheidsongelijkheden" van de Gezondheidsindicatoren 2010 van het Brussels Gewest (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, 2010). In deze Welzijnsbarometer worden slechts enkele geactualiseerde indicatoren gegeven.

«De sociale gezondheidsongelijkheden die zich al in de buik van de Brusselse moeders manifesteren, zetten zich verder door op volwassen leeftijd en hebben een cumulatief effect op de levenskwaliteit.»

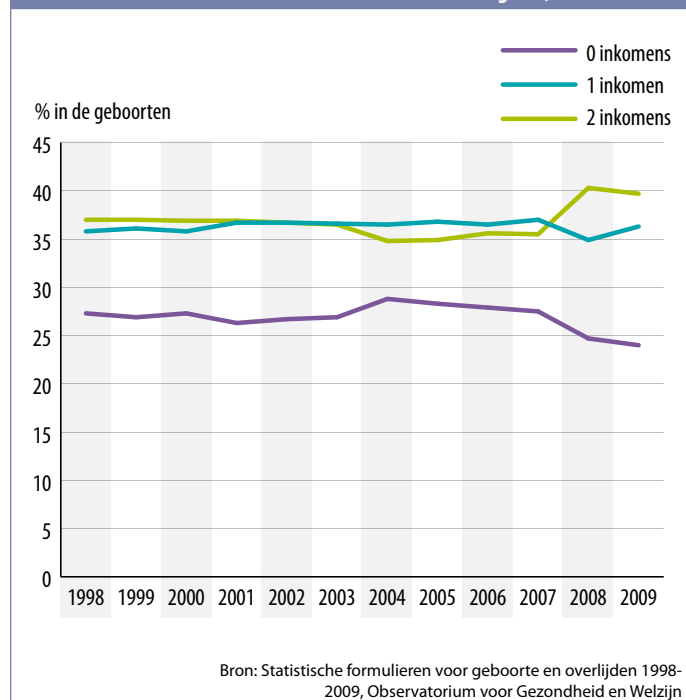

6.1 Sociale gezondheidsongelijkheden van bij de geboorte

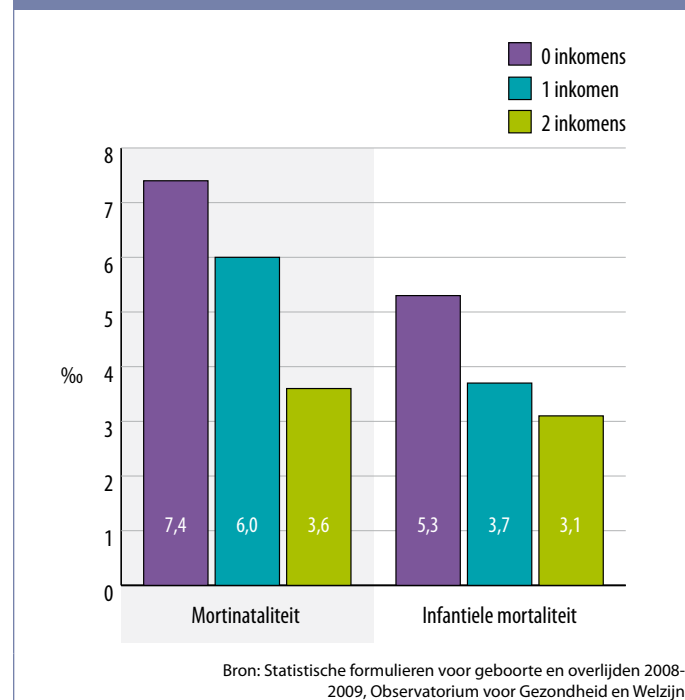
In 2009 werd bijna een vierde (24,0 %) van de baby's geboren in een huishouden zonder inkomen uit arbeid. Dit percentage daalt geleidelijk sinds 2004 (figuur 6-1). Het aandeel geboortes in een eenoudergezin stabiliseert (16,4 % in 2009 waarvan twee derde zonder inkomen).

Figuur 6-1: Evolutie van het aandeel geboortes in het Brussels Gewest naar het aantal inkomens uit werk in het gezin, 1998-2009

In de periode 2007-2008 hebben kinderen geboren in een huishouden zonder werk twee keer meer risico om dood geboren te worden en, voor de levendgeborenen, 1,7 keer meer risico om te sterven voor de leeftijd van één jaar dan de kinderen geboren in een huishouden met twee inkomens (figuur 6-2).

Figuur 6-2: Mortinataliteit^[24] en infantiele mortaliteit^[25] naargelang het aantal inkomens uit arbeid in het gezin, Brussels Gewest, 2008-2009

[24] De mortinataliteit komt overeen met het aantal doodgeboortes op 1 000 geboortes. Hier zijn enkel de geboortes bijgerekend vanaf 22 weken zwangerschap.

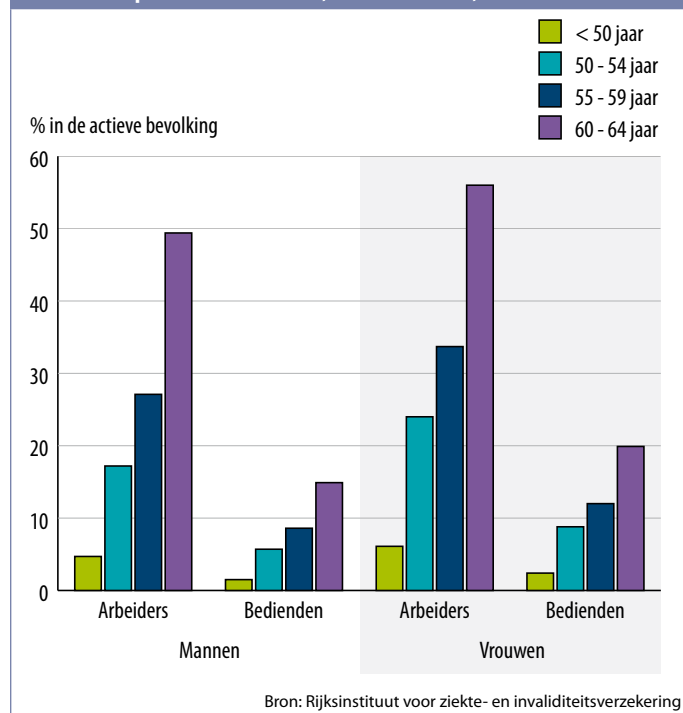
[25] De infantiele mortaliteit komt overeen met het aantal kinderen overleden vóór hun 365e levensdag op 1 000 levendgeborenen.

6.2 Arbeidsongeschiktheid ten gevolge van gezondheidsproblemen

Gezondheidsproblemen kunnen leiden tot arbeidsongeschiktheid en daarmee samenhangend een verlies aan inkomen. Invaliditeit (arbeidsongeschiktheid gedurende minstens één jaar) trof 6,6 % van de Brusselaars in de periode 2008-2011 en vaker vrouwen dan mannen. Arbeiders worden vaker getroffen dan bedienden. Bij de mannelijke arbeiders is het risico 3,2 keer groter en bij de vrouwelijke 2,5 keer.

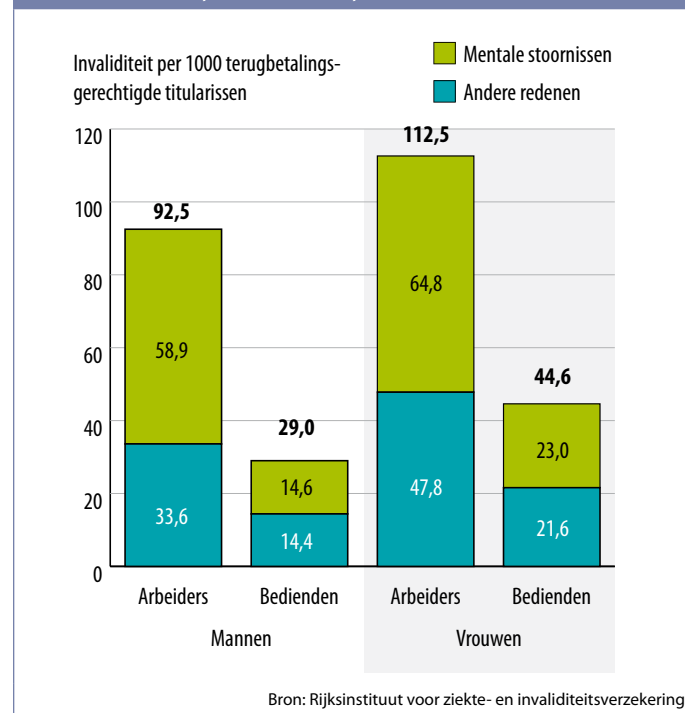
Het risico op invaliditeit stijgt met de leeftijd; tussen 60 en 64 jaar is 49,4 % bij de arbeiders en 56,0 % bij de arbeidsters die nog "actief" en niet op (brug)pensioen zijn, invalide (figuur 6-3).

Figuur 6-3: Aandeel invaliden per leeftijdsgroep, geslacht en professioneel statuut, Brussels Gewest, 2008-2011

Mentale gezondheidsproblemen zijn de voornaamste oorzaak van invaliditeit (figuur 6-4). Er zijn echter belangrijke verschillen tussen arbeiders en bedienden te noteren voor alle mogelijke oorzaken: zo is het risico op invaliditeit ten gevolge van problemen met beenderen en bindweefsel (onder andere rugpijn) 5,7 keer hoger bij arbeiders dan bij de bedienden en het risico op ademhalingsproblemen is 8,6 hoger bij arbeiders.

Figuur 6-4: Totaal aandeel invaliden en aandeel invaliden ten gevolge van mentale stoornissen, naar geslacht en professioneel statuut, Brussels Gewest, 2008-2011

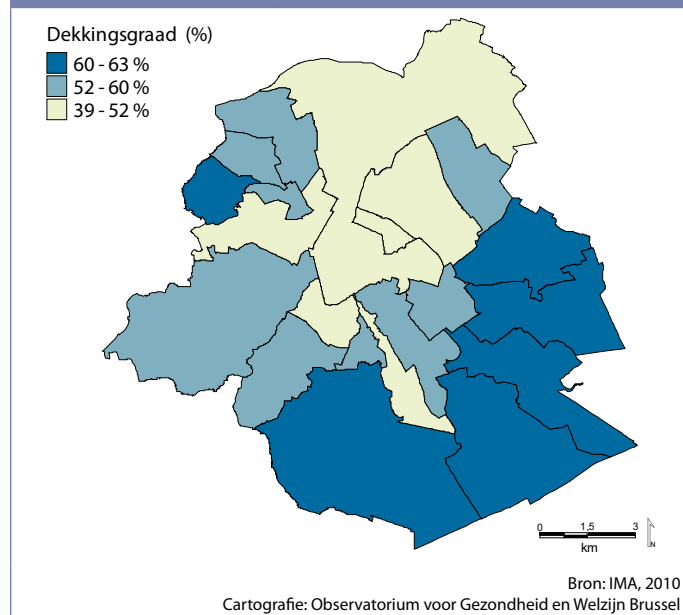

6.3 Toegang tot preventie

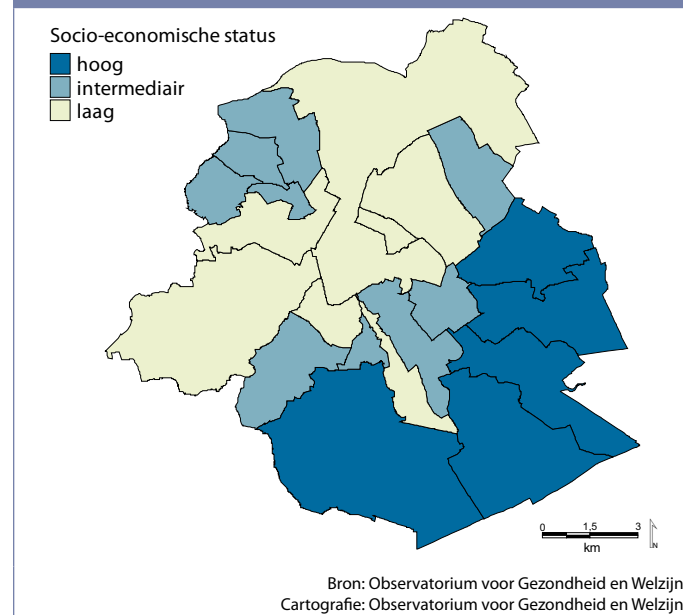
In het algemeen verloopt de toegang tot gezondheidszorg moeilijk voor vele Brusselse gezinnen. Duidelijke ongelijkheden treden ook op bij gebruik van preventieve zorg. Het georganiseerde screeningsprogramma voor borstkanker moet aan elke vrouw tussen 50 en 59, tweejaarlijks de toegang bieden tot een gratis kwaliteitsvol onderzoek. De sociale ongelijkheden zijn minder kenmerkend voor het georganiseerde programma

dan voor de screenings buiten dit programma, maar de geringe participatie van de Brusselse vrouwen aan het georganiseerde programma verhindert toch een reële afname van de ongelijkheden. De twee kaarten hieronder tonen immers dat het aandeel vrouwen die een screening ondergaan (kaart 6-1) hoger is in de gemeenten met een hoog sociaal-economisch statuut^[26] (kaart 6-2).

Kaart 6-1: Totale dekkinggraad van mammografie, naar gemeente, Brussels Gewest, 2009-2010

Kaart 6-2: Socio-economische typologie van de gemeenten van het Brussels Gewest

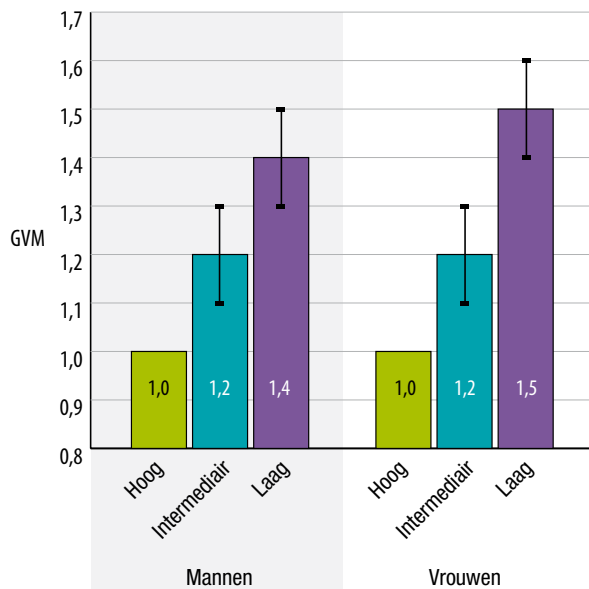

[26] De indeling in categorieën gebeurde op basis van drie indicatoren berekend in 2007: het gemiddeld inkomen per inwoner, het aandeel leefloontrekkers en het percentage langdurige werklozen bij de 50 jarigen en ouder. In de categorie 'hoog sociaaleconomisch statuut' zijn vijf gemeenten terug te vinden: Oudergem, Ukkel, Watermaal-Bosvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Woluwe. De categorie 'laag sociaaleconomisch statuut' omvat 6 gemeenten: Anderlecht, Brussel, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Joost-ten-Node, Sint-Gillis en Schaarbeek. De acht andere gemeenten maken deel uit van de gemeenten met een 'intermediair sociaaleconomisch statuut'.

6.4 De vroegtijdige mortaliteit

De sociale gezondheidsongelijkheden leiden tot sociale ongelijkheden in sterftecijfers: de gestandaardiseerde mortaliteitsratio (GMV) toont dat het risico om vroegtijdig te sterven (vóór 65 jaar) toeneemt naarmate men daalt op de sociale ladder.

Figuur 6-5: Gestandaardiseerde mortaliteitsratio voor de leeftijdscategorie jonger dan 65 jaar naar socio-economische categorie van gemeente en geslacht, Brussels Gewest, 2009-2010

Bron: Statistische formulieren voor overlijden 2009-2010, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn

7. HUISVESTING

7.1 Algemene huisvestingskenmerken

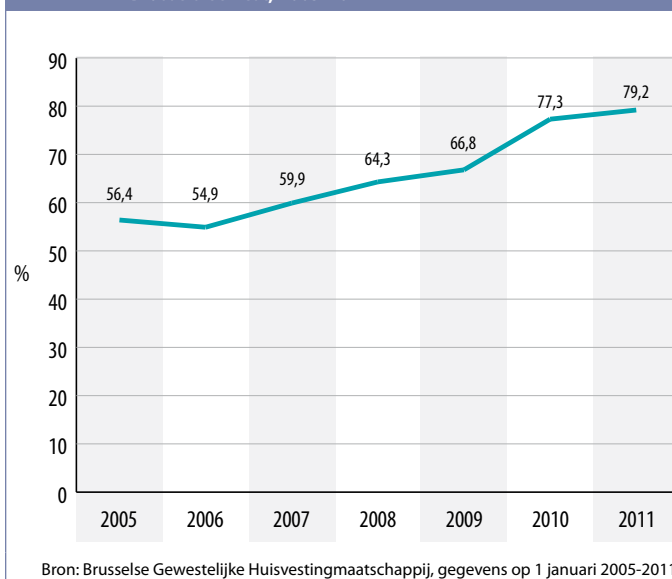
Het Brussels Gewest wordt geconfronteerd met een huisvestingsprobleem, de gegevens over huisvesting zijn echter schaars^[27]. De hoge huur- en aankooprijzen van woningen hebben als gevolg dat een niet verwaarloosbaar deel van de bevolking in te dichtbevolkte woningen of in huisvesting van slechte kwaliteit woont of zich verplicht ziet te verhuizen naar buiten het Gewest. In het Brussels Gewest betreft 21,4% van de bevolking een woning met minder dan één vertrek^[28] per persoon (NAPincl) en 1,8% van de woningen heeft geen bad/douche, toilet of warm water (EU-SILC 2010).

7.2 Sociale huisvesting en aanverwante

Op 01/01/2011 beheerde de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM) 39 306 sociale woningen waarvan 35 817 bewoond. Het sociale woningpark werd uitgebreid met 230 woningen ten opzichte van 01/01/2010 maar het aantal bewoonde woningen is gedaald met 174 eenheden. In 2011 bedroeg de verhouding van het aantal sociale woningen ten opzichte van het aantal huishoudens 7,6%^[29]. Er zijn grote verschillen in het aandeel sociale woningen per gemeente. Watermaal-Bosvoorde is de gemeente met de hoogste aandeel sociale woningen^[30] (18,3%), Elsene telt het laagste aandeel (2,9%).

De wachtlijst voor sociale huisvesting blijft ondertussen verder aangroeien. Op 1 januari 2012 stonden er 38 928 huishoudens op de wachtlijst, dit is een stijging van 1 103 huishoudens ten opzichte van 01/01/2011. In de loop van 2011 kregen 1 394 huishoudens een sociale woning toegewezen. Het sociale woningpark blijft dan ook erg beperkt ten opzichte van de vraag naar betaalbare huisvesting.

Figuur 7-1: Aantal huishoudens op de wachtlijst/aantal sociale woningen, Brussels Gewest, 2005-2011

«Ongeveer 7% van de Brusselse woningen zijn sociale (of gelijkgesteld aan sociale) woningen. Er zijn bijna evenveel huishoudens ingeschreven op de wachtlijst als dat er sociale woningen bestaan.»

[27] Één van de beschikbare informatiebronnen is de tweejaarlijkse enquête van het Observatorium van de huurprijzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De laatste enquête (De Keersmaecker 2011) dateert van 2010 en is reeds besproken in de barometer 2011.

[28] Badkamer, toilet, gang, veranda en vestiair worden niet meegeteld. Deze gegevens van de EU-SILC hebben grote betrouwbaarheidsintervallen.

[29] Het aantal huishoudens op 01/01/2009, ADSEI.

[30] In Watermaal-Bosvoorde gaat het voornamelijk om sociale ééngezinshuizen gebouwd vóór 1940.

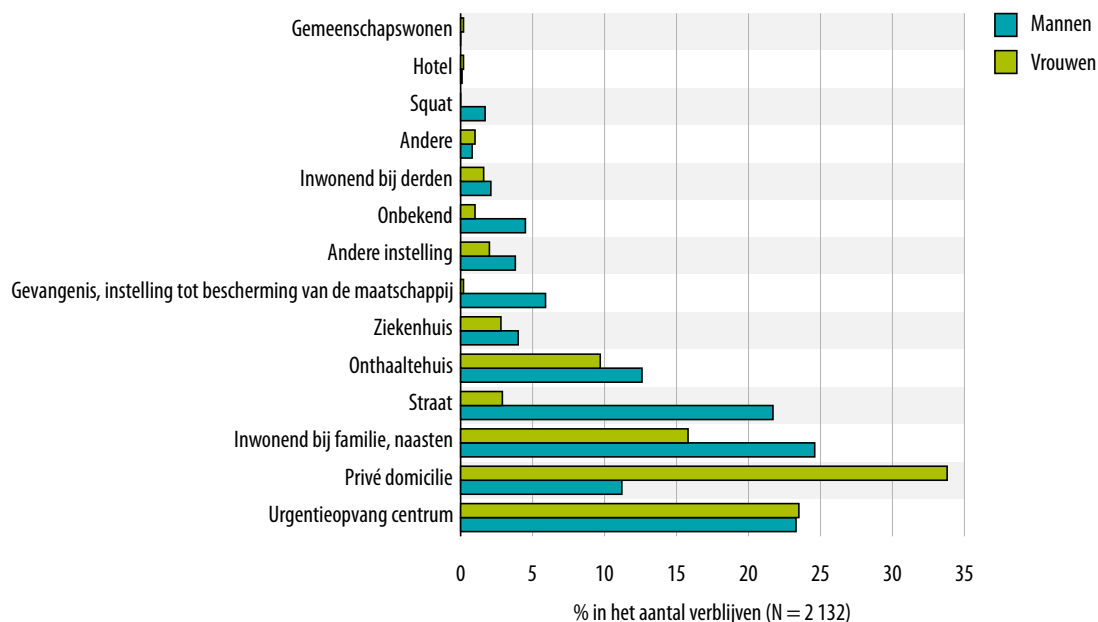
Het sociale woningpark breidt wel uit met aanverwante woonformules. Op 30/09/2011 telde het Brusselse Gewest 2 988 woningen die verhuurd worden door een sociaal verhuurkantoor (SVK) (Federatie van de SVK in het Brussels Gewest, 2011). Dit is een stijging van 8,6 % ten opzichte van 2010. Over andere huurwoningen met een sociaal karakter (bijvoorbeeld verhuurd door een gemeente of OCMW aan vergelijkbare voorwaarden als in de sociale huisvesting) zijn geen cijfers beschikbaar.

7.3 Onthaalhuizen en centra voor dringend onthaal

Personen die niet beschikken over een eigen woning en die sociale problemen hebben kunnen in het Brussels Gewest opgevangen worden in een onthaaltehuis of in een opvangcentrum. Daar krijgen ze niet enkel onderdak maar ook een sociale begeleiding.

In de loop van 2010 werden 2 064 gezinshoofden (volwassenen of minderjarigen) en 964 kinderen geregistreerd in de 23 verschillende opvangcentra die deelnamen aan de centrale registratie georganiseerd door *la Strada*. Dit vertegenwoordigt drie vierde van alle erkende opvangcentra. De centra met gemengde plaatsen zijn sterk ondervertegenwoordigd in de registratie (*la Strada*, 2012).

Figuur 7-2: Aandeel van de verblijven volgens het type huisvesting vóór de opvang, naar geslacht, Brussels Gewest, 2010

Bron: *la Strada*, 2012, p. 23

In het rapport van *la Strada* van 2012 worden de sociaal-demografische kenmerken en het parcours van de personen die minstens één nacht in het centrum verbleven geanalyseerd. De resultaten hangen zeer sterk af van de aard van het aanbod binnen de Brusselse thuislozenzorg zowel qua opvangcapaciteit als qua type aangeboden plaatsen.

Het profiel van mannen en vrouwen in de onthaalhuizen is verschillend. Figuur 7-2 toont dat er meer kans is dat een man op straat heeft geleefd vooraleer hij wordt opgevangen (21,7 %). Vrouwen woonden vaker in een privéwoning (33,8 %) of logeerden tijdelijk bij vrienden of derden (26,2 %).

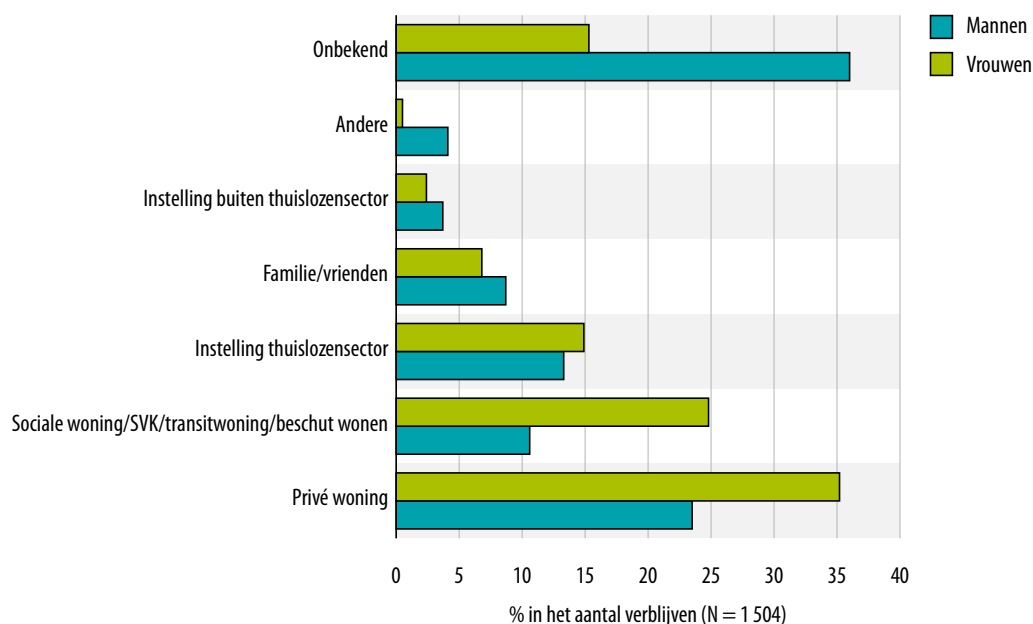
Het is de eerste keer dat deze gegevens op deze manier verzameld worden in Brussel. Er werden veel inspanningen geleverd om gedetailleerde informatie te verzamelen die vergelijkbaar zijn over de verschillende centra, ongeacht

welke overheid ze erkend heeft. Elk centrum heeft immers zijn eigenheid en een eigen systeem van gegevensinzameling. Dit verklaart het sterk variërend aandeel ontbrekende of onbekende gegevens, bijvoorbeeld voor de bestemming na het verlaten van het centrum (figuur 7-3).

Minder dan één derde van de personen vindt een privé-woning na een verblijf in een onthaalhuis, dit aandeel ligt hoger voor vrouwen met kind(eren). Het aantal sociale woningen en aanverwante (woningen via sociale verhuurkantoren, transitwoningen en begeleid wonen) waar personen na het onthaalhuis in terecht zouden kunnen, is ontoereikend (*la Strada*, 2012, p. 35).

Bij bijna een kwart van de geregistreerde verblijven van minstens één nacht, gaat het om éénouder- of tweeoudergezinnen vergezeld van hun kinderen (23,2 %) (*la Strada*, 2012, p. 21).

Figuur 7-3: Verdeling van de verblijven volgens bestemming na de opvang, naar geslacht, Brusselse Gewest, 2010

Bron: *la Strada*, 2012, p. 32

8. MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE EN PARTICIPATIE

8.1 Sociale contacten en ontspanningsmogelijkheden

De laatste dimensie die in deze barometer wordt behandeld, betreft de maatschappelijke participatie. Ondanks het rijke sociale en verenigingsleven in het Brussels Gewest, is het niet voor iedereen even toegankelijk. De sociale ongelijkheden op het vlak van maatschappelijke participatie zijn vooral in Brussel opvallend. In de barometer 2011 werd dit geïllustreerd aan de hand van twee indicatoren uit de Gezondheidsenquête 2008; de volgende Gezondheidsenquête zal plaatsvinden in 2013. We geven wel twee NAPincl-indicatoren met betrekking tot maatschappelijke integratie en participatie die beschikbaar zijn voor het Brussels Gewest op basis van de EU-SILC 2010 Enquête en gaan dieper in op de digitale kloof aan de hand van de Arbeidskrachtenenquête 2011. Er zijn voor deze indicatoren geen betrouwbaarheidsintervallen beschikbaar; aangezien het aantal observaties voor het Brussels Gewest relatief laag is, zijn deze percentages slechts een benadering van de realiteit.

Een eerste NAPincl-indicator benadert het thema aan de hand van de frequentie en de kwaliteit van sociale contacten die mensen hebben en hun deelname aan het verenigingsleven. Slechts 20,8 % van de Brusselaars van 16 jaar en ouder neemt deel aan sportieve, recreatieve (jeugdbeweging, gepensioneerdenvbond, vrijetijdsverenigingen) of artistieke activiteiten (muziek, theater, plastische kunsten). Dit is veel minder dan in Vlaanderen (39,7 %) en iets minder dan in Wallonië (25,5 %) (NAPincl, EU-SILC 2010). De percentages liggen een stuk lager dan de resultaten op basis van de Gezondheidsenquête, wat toe te schrijven is aan een verschillende vraagstelling.

Een tweede NAPincl-indicator benadert het thema vanuit de mogelijkheid om al dan niet met vakantie te kunnen gaan. Slechts 57,3 % van de Brusselaars kunnen zich minstens één week vakantie weg van huis veroorloven. Dat is minder dan in Wallonië (62,5 %) en veel minder dan in Vlaanderen (81,8 %) (NAPincl, EU-SILC 2010).

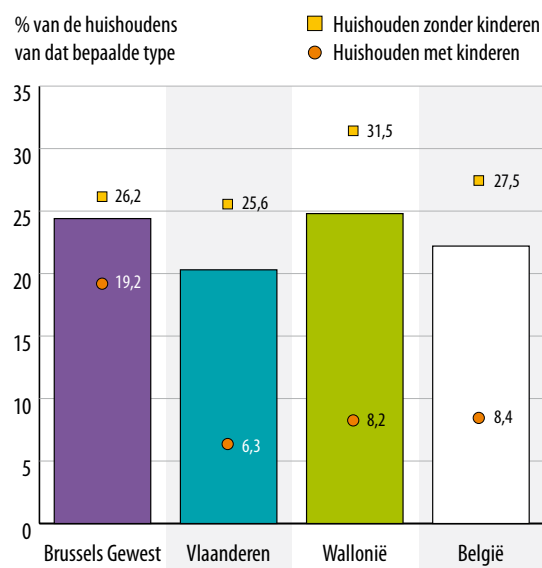
8.2 Geen internetverbinding hebben

Toegang hebben tot informatie en communicatietechnologie (ICT) en deze kunnen gebruiken, bevordert de sociale integratie: het zoeken naar werk, informatie, bepaalde administratieve handelingen en andere dagelijkse activiteiten worden vaak vergemakkelijkt via het internet.

Gezien het toenemend belang van ICT werd een specifieke module toegevoegd aan de EAK: één lid van een huishouden dat minstens één persoon bevat tussen 16 en 17 jaar werd ondervraagd over de toegang en het gebruik van ICT.

Figuur 8-1 toont dat in 2011 24,4% van de Brusselse huishoudens geen internetverbinding had. Dit is een beetje meer dan voor België (22,2%). Wat echter het meest kenmerkend is voor Brussel, is het feit dat het aandeel huishoudens zonder internet zowel hoog is bij huishoudens met als deze zonder kinderen (respectievelijk 19,2% en 26,2%), terwijl in de twee andere gewesten het aandeel veel lager ligt bij huishoudens met kinderen. De huishoudens met kinderen vermelden de te hoge kostprijs als de voornaamste reden om geen verbinding te hebben ^[31].

Figuur 8-1: Aandeel van de huishoudens zonder internetverbinding, naar gewest en huishoudenstype, 2011

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Arbeidskrachtenenquête, module ICT 2011

«Één huishouden met kinderen op vijf heeft geen internetverbinding in het Brussels Gewest, voor België geldt dit voor minder dan één op tien.»

[31] Deze informatie is enkel beschikbaar op Belgisch niveau.

9. Samenvatting en besluit

De Welzijnsbarometer verzamelt jaarlijks een reeks indicatoren die verschillende aspecten van armoede in het Brussels Gewest belichten. De sociaal-economische situatie van de Brusselaar wordt geschetst en waar mogelijk worden de armoede-indicatoren die ontwikkeld zijn in het kader van de open coördinatiemethode inzake sociale bescherming en sociale inclusie van de Europese Unie weergegeven. De Welzijnsbarometer heeft niet als doelstelling om de directe impact van het beleid op armoede te evalueren. De Welzijnsbarometer schetst wel de globale context waarin het armoedebestrijdingsbeleid zich ontwikkelt en de uitdagingen die zich stellen.

Enkele kerncijfers

Meer dan een kwart van de Brusselaars (28,3 %) moet zien rond te komen met een inkomen onder de armoederisicogrens. Een vierde van de baby's (24,0 %) wordt geboren in een huishouden zonder inkomen uit arbeid, een vierde van de Brusselse kinderen jonger dan 18 jaar (26,5 %) groeit op in deze omstandigheden.

Een vijfde van de Brusselaars die zich aanbieden op de arbeidsmarkt is werkloos, de werkloosheidsgraad bij jongeren (18-24 jaar) bedraagt 31,2 %.

Een vijfde van de Brusselaars op actieve leeftijd (18-64 jaar) en 18,0 % van de jongvolwassenen (18-24 jaar) is afhankelijk van een vervangingsinkomen of een bijstandsuitkering, bij de ouderen (65+) gaat het om een op zes. Iets minder dan een op de tien jongvolwassenen (9,1 %) moet beroep doen op een leefloon, bij de Brusselaars op actieve leeftijd gaat het om een op twintig. Iets minder dan een op tien ouderen (9,3 %) moet beroep doen op een Inkomensgarantie voor Ouderen.

In het Brusselse Gewest verlaat een jongen op 5 en een meisje op 6 de school vroegtijdig zonder een diploma hoger secundair onderwijs. Deze jongeren ondervinden grote moeilijkheden om zich in te schakelen op de arbeidsmarkt; slechts een derde (34,0 %) van deze laaggeschoolde jongeren is tewerkgesteld. Van de Brusselaars tussen 25 en 34 jaar is een vijfde laaggeschoold. De hoge huisvestingskosten leggen zwaar beslag op het beschikbaar inkomen van de Brusselse gezinnen. Het toenemend aantal gezinnen op de wachtlijst voor een sociale woning zorgt

ervoor dat het tekort aan sociale huisvesting in 2011 opgelopen is tot 79,2 %.

Sociale ongelijkheden

De uitdagingen op het vlak van armoede laten zich voornamelijk voelen in de armere gemeenten in het noordwesten van het Brussels Gewest. De noden op het vlak van maatschappelijk werk en sociale begeleiding nemen dan ook hoofdzakelijk toe in de gemeenten die reeds een hoog aandeel inwoners in moeilijkheden heeft.

17,7 % van de Brusselse leerlingen liepen bij aanvang van hun eerste jaar secundair onderwijs al minstens twee jaar schoolachterstand op. Dit aandeel ligt boven de 20 % bij leerlingen die wonen in de armste gemeenten van het Brussels Gewest, met het hoogste aandeel bij leerlingen die wonen in Sint-Joost-ten-Noode (28,6 %). Bij leerlingen die wonen in de gemeenten met een hoog sociaal-economisch statuut ligt het aandeel rond de 10 %, het is het laagst in Oudergem met 7,4 %.

De sociale status is de belangrijkste gezondheidsbepalende factor. De grote sociale heterogeniteit die het Brussels Gewest kenmerkt, weerspiegelt zich in belangrijke sociale ongelijkheden op het vlak van gezondheid.

Zowel het risico op doodgeboorte en het risico om te overlijden in het eerste levensjaar, als het risico op vroegtijdige mortaliteit (vóór 65 jaar) neemt toe naarmate men daalt op de sociale ladder. Bij het gebruik van preventieve gezondheidszorgen zien we dat ondanks het gratis screeningsprogramma voor borstkanker, het aandeel vrouwen dat een screening ondergaat hoger ligt in de gemeenten met een hoog sociaal-economisch statuut.

Enkele evoluties ... niet altijd evident om te vatten

Niet alleen het meten van de evolutie van de armoede, en zeker op korte termijn, maar ook het interpreteren van deze evolutie is niet altijd even evident. Voor sommige indicatoren laten de beschikbare gegevens een vergelijking met voorgaande jaren niet toe (beschikbaarheid of nauwkeurigheid van gegevens,

veranderingen in definities, ...). Anderzijds kan de stijging van een bepaalde indicator kan wijzen op een betere opname van een sociaal recht eerder dan een reële toename van het aantal mensen in moeilijkheden.

De evolutie van de sociaal-economische situatie van de Brusselaars moet tenslotte ook gezien worden in het licht de belangrijke migratiebewegingen, de continue verjonging en internationalisering van de bevolking en de (globale) economische conjunctuur.

De demografische evolutie zorgt ervoor dat de uitdagingen op het vlak van armoede groter worden in absolute termen. Samen met de sterke toename van de beroepsactieve bevolking blijft het Brussels Gewest geconfronteerd worden met een structurele aangroei van het aantal niet-werkende werkzoekenden, de laatste maanden weliswaar aan een lager groeicijfer.

Na een enorme stijging tussen 2009 en 2010, in volle periode van economische crisis, van het aantal Brusselaars met een werkloosheidsuitkering (+11,2% bij de 18-64 jarigen, +11,6% bij de 18-24 jarigen), is dit aantal tussen 2010 en 2011 opnieuw sterk afgenomen, in het bijzonder bij de jongvolwassenen (-3,2% bij de 18-64 jarigen, -8,4% bij de 18-24 jarigen). Deze evolutie kan echter niet los gezien worden van de stijging van het aantal leefloners.

De bevolking op beroepsactieve leeftijd steeg tussen 2010 en 2011 met 3,0%, het aantal 18-64 jarigen dat een beroep moet doen op een leefloon van het OCMW steeg in dezelfde periode met 10,3%. Het aantal jongvolwassenen nam toe met 3,7%, het aantal jongeren met een leefloon met 8,9%. Het aantal ouderen (65+) bleef relatief stabiel (+0,3%), het aantal ouderen dat een beroep moest doen op een Inkomensgarantie voor Ouderen steeg met 6,8%.

Globaal genomen is het aandeel Brusselaars dat afhankelijk is van een vervangingsinkomen of een bijstandsuitkering licht gedaald tussen 2010 en 2011 (van 21,0% naar 20,5% bij de Brusselaars op actieve leeftijd, van 18,8% naar 18,0% bij de jongvolwassenen).

In 2011 had een kwart van de Brusselse bevolking (24,2%), als gerechtigde of als persoon ten laste, recht op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging. Het aandeel rechthebbenden blijft jaar op jaar toenemen, wat deels te verklaren is door de uitbreiding tot nieuwe categorieën van personen. Zo werd met de introductie van het Omnio-statuut (2007) het recht op het voorkeurtarief uitgebreid naar verzekerden uit gezinnen met een laag inkomen die voordien niet de juiste hoedanigheid bezaten. De sterke stijging van het aantal gerechtigden op het OMNIO-statuut wijst ongetwijfeld in de eerste plaats op een steeds grotere opname van het statuut. Anderzijds weerspiegelt deze indicator op deze manier ook steeds beter het werkelijk aandeel Brusselaars in financiële moeilijkheden.

Sociale mobiliteit

Om de analyse van (de evolutie van) armoede in Brussel te vervolledigen, ontbreekt het vandaag nog aan gegevens over de sociale mobiliteit in het Brussels Gewest. De combinatie van een reeks van verschillende indicatoren leert dat de armoede over de jaren op een relatief stabiel niveau blijft. Deze realiteit ondervinden de talrijke terreinwerkers, die ondanks het feit dat ze hulp aan velen bieden, de armoedecijfers niet zien dalen. Het regelmatig meten van armoede-indicatoren maakt het echter niet mogelijk om na te gaan in hoeverre de continue instroom van nieuwe inwoners in een kwetsbare situatie gepaard gaat met een opwaartse sociale mobiliteit van een deel van de bevolking. Verschillende lopende studies trachten een antwoord te formuleren op deze vraag.

Hiernaast vormt de uitwerking van een evaluatiestrategie een van de prioriteiten van het Brussels actieplan armoedebestrijding: in dit kader zullen criteria en indicatoren uitgewerkt worden die het mogelijk maken de impact van het beleid op armoede te evalueren.

10. WOORDENLIJST

Actieve bevolking: Het totale aanbod van arbeidskrachten op de arbeidsmarkt. Dit omvat iedere persoon van 15 jaar of ouder (soms beperkt tot 15-64 jaar) die zich aanbiedt op de arbeidsmarkt, ongeacht hij/zij werkt vindt of niet (FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg).

Activeringsmaatregelen OCMW: Tewerkstellingsmaatregel volgens dewelke een OCMW RMI-gerechtigden kan tewerkstellen. Het OCMW neemt via een financiële tussenkomst een deel van de loonkost van de tewerkgestelde persoon (bij een private of overheidswerkgever) voor zijn rekening. Het gaat meer bepaald om het Activaplan (tewerkstelling bij verschillende soorten werkgevers), de sociale inschakelingsinitiatieven (sector van de sociale economie), de doorstromingsprogramma's (werkgevers die willen beantwoorden aan collectieve behoeften die niet of onvoldoende aan bod komen in het reguliere arbeidscircuit) en de invoeginterim (uitzendarbeid).

Actiris: Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling belast met het uitvoeren van het gewestelijke werkgelegenheidsbeleid. Elke Brusselse werkzoekende moet er zich inschrijven. De werkloosheidsgegevens van Actiris zijn gebaseerd op deze inschrijvingen en betreffen bijgevolg een zeer brede interpretatie van werkloosheid. Meer informatie op <http://www.actiris.be>.

Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI): Het voormalige Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS) maakt deel uit van de FOD Economie, K.M.O, Middenstand en Energie. Deze dienst stelt heel wat statistieken ter beschikking voor het grote publiek via haar website: <http://economie.fgov.be/nl/statistieken/cijfers>.

Arbeidskrachtenenquête (EAK): Dit is een sociaal-economische enquête bij de huishoudens met als voornaamste doelstelling de bevolking op actieve leeftijd (vanaf 15 jaar) op te delen in drie exhaustieve en onderscheiden groepen (tewerkgestelde personen, werklozen en niet-actieve personen) en over elk van deze categorieën beschrijvende en verklarende gegevens te verstrekken. Het betreft onder meer tewerkstellings- en werkloosheidscijfers overeenkomstig de terminologie van het

Internationaal Arbeidsbureau (IAB) en cijfers met betrekking tot het opleidingsniveau. Bedoeling is informatie te vergaren die op Europese vlak vergelijkbaar is. Het vormt dan ook de basis van een aantal NAPincl-indicatoren. Meer informatie op <http://statbel.fgov.be/lfs>

Armoederisicogrens: Inkomensgrens vastgelegd op 60% van het mediaan beschikbaar inkomen op individueel niveau. Het inkomen op individueel niveau wordt afgeleid van het beschikbaar gezinsinkomen, rekening houdend met het aantal volwassenen en kinderen in het huishouden. Een tweede volwassene in een huishouden telt voor 0,5 eenheden, een kind voor 0,3. De armoederisicogrens wordt berekend op basis van de EU-SILC-enquête.

Artikel 6057: Tewerkstellingsmaatregel waarbij het OCMW een baan bezorgt aan iemand die uit de arbeidsmarkt is gestapt of gevallen, met als doel deze terug in te schakelen in het stelsel van de sociale zekerheid en in het arbeidsproces. In de meeste gevallen treedt het OCMW zelf als werkgever op. Het OCMW kan de persoon in zijn eigen diensten tewerkstellen of ter beschikking stellen van een derde werkgever (artikel 61). Het OCMW ontvangt een subsidie van de federale overheid voor de duur van de tewerkstelling en geniet als werkgever van een vermindering van de werkgeversbijdragen.

Beschikbaar inkomen (EU-SILC definitie): Het beschikbare inkomen is het totale inkomen van het huishouden verminderd met belastingen en sociale zekerheidsbijdrage. Het totale inkomen van het huishouden bestaat uit verschillende componenten: loon, voordelen in natura, uitkeringen, vastgoedinkomsten, kindergeld en andere sociale voordelen, interesten op kapitaal, enz. Meer informatie op: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/income_social_inclusion_living_conditions.

Betrouwbaarheidsinterval: Interval om de nauwkeurigheid in te schatten van cijfers en indicatoren die berekend zijn op basis van enquêtes. Het brede betrouwbaarheidsinterval voor het armoederisico in het Brussels Gewest (figuur 3-1) is te wijten aan de beperkte grootte van de steekproef van de EU-SILC enquête.

Het armoederisicopercentage van 27,8% voor het Brussels gewest is slechts een schatting. Met 95% zekerheid kan gesteld worden dat het armoederisicopercentage tussen 22,6% en 33,0% ligt. Omwille van het brede betrouwbaarheidsinterval is het niet mogelijk om een nauwkeurige vergelijking te maken met Wallonië, noch om de evolutie in de tijd te analyseren. In de figuren wordt het betrouwbaarheidsinterval met boven- en ondergrens als volgt weergegeven: $\left[\right]$

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA): Dit Brussels Instituut centraliseert en verspreidt de statistieken met betrekking tot het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Daarnaast voert het BISA verschillende sociaal-economische studies uit over de Brusselse uitdagingen en helpt zo het gewestelijk beleid te sturen. Meer informatie op <http://www.ibsa.irisnet.be>

Equivalent leefloon: Het equivalent van het leefloon is een financiële hulp die in het kader van het Recht op Maatschappelijke Hulp (wet van 2 april 1965) door het OCMW toegekend wordt aan mensen die om bepaalde redenen (bijvoorbeeld nationaliteit) niet in aanmerking komen voor het recht op maatschappelijke integratie. De bedragen zijn dezelfde als die van het leefloon.

EU15/EU 27: EU15 verwijst naar de 15 landen die in 1995 deel uitmaakten van de Europese Unie: Duitsland, België, Frankrijk, Italië, Luxemburg, Nederland, Denemarken, Verenigd Koninkrijk, Ierland, Griekenland, Spanje, Portugal, Oostenrijk, Finland en Zweden. De EU werd later (in 2004 en 2007) uitgebreid tot 27 lidstaten (EU27). Tien nieuwe lidstaten vervoegden de EU in 2004 (Cyprus, Hongarije, Malta, Polen, Letland, Estland, Litouwen, Tsjechische Republiek, Slowakije, Slovenië). In januari 2007 sloten tenslotte Roemenië en Bulgarije zich eveneens aan bij de EU. Meer informatie op: www.europa.eu.

European Union – Statistics on income and living conditions (EU-SILC): De EU-SILC is een Europese enquête en een belangrijke bron om vanuit een multi-dimensionele benadering armoede van huishoudens en individuen in de maatschappij in kaart te brengen. Ze moet vergelijkingen tussen de verschillende lidstaten mogelijk maken. Meer info over de enquête vindt

u op <http://statbel.fgov.be/silc>. De armoederisicogrens en het aandeel van de bevolking onder de armoederisicogrens wordt op basis van deze enquête berekend. De Brusselse steekproef is echter te klein om tot een nauwkeurige schatting van het armoederisicopercentage te komen. Deze beperkte nauwkeurigheid maakt het bovendien onmogelijk om de evolutie van het armoederisicopercentage voor Brussel te berekenen. Het is daarom noodzakelijk de Brusselse steekproef in de EU-SILC-enquête aanzienlijk te vergroten.

Fiscale statistieken: De fiscale statistieken bevatten informatie met betrekking tot de belastingsaangiften van de fiscale huishoudens: het aantal belastingsaangiften, het inkomen per aangifte, het mediaan inkomen, het gemiddeld inkomen per inwoner, de spreiding van de inkomens. De fiscale statistieken zijn gebaseerd op administratieve gegevens en zijn in principe volledig. Bij de interpretatie ervan moet toch met een aantal zaken rekening worden gehouden. De gegevens hebben alleen betrekking op geregistreerde inkomens. Lage inkomens, die zich onder de belastingdrempel bevinden worden pas mee opgenomen in de fiscale statistiek sinds 2004, en inkomens van internationale ambtenaren en (equivalent) leefloontrekkers zijn niet opgenomen. Het is bovendien moeilijk om de fiscale statistieken terug te brengen tot het niveau van de individuen of het huishouden. Fiscale huishoudens komen immers niet altijd overeen met de werkelijke huishoudens. Recente veranderingen in het registratiebeleid kunnen tot slot ook voor schommelingen in de gegevens zorgen.

Gemiddeld inkomen per aangifte: Om het gemiddeld inkomen per aangifte te berekenen, wordt het inkomen van alle aangiften opgeteld en gedeeld door het aantal aangiften.

Gemiddeld inkomen per inwoner: Het totale belastbare inkomen gedeeld door het aantal inwoners (totale bevolking dus inclusief de personen die niet aan de personenbelasting zijn onderworpen).

Gezondheidsenquête: Sinds 1997 wordt er regelmatig een grote nationale Gezondheidsenquête uitgevoerd bij een steekproef uit de bevolking van het hele land door

het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV) (methodologie en analyse van de resultaten) en door de ADSEI (steekproeftrekking, aanwerving van enquêteurs, codering van de gegevens). Zo werd een enquête uitgevoerd in 1997, 2001, 2004 en 2008. Deze enquête is een van de belangrijkste informatiebronnen aangaande de gezondheidstoestand van de bevolking en bepaalde gezondheidsbepalende factoren. Het betreft ook een van de weinige bronnen die toelaten om iemands sociale status te verbinden met zijn of haar gezondheidstoestand. Voor elke gezondheidsenquête worden ongeveer 12 000 mensen ondervraagd. Door een belangrijke oververtegenwoordiging in de steekproef voor het Brussels Gewest zijn er gegevens beschikbaar van ruim 3 000 Brusselaars in elk van deze enquêtes. De nationale Gezondheidsenquêtes worden geanalyseerd door het WIV en de rapporten zijn beschikbaar op hun website, <https://www.wiv-isp.be/epidemiologie/index4.htm>.

Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC): voor meer informatie over de instellingen, de samenstelling en de bevoegdheden van de GGC kan u terecht op <http://www.ggc.irisnet.be>.

Gestandaardiseerde mortaliteitsverhouding (GMV): deze verhouding verkrijgt men door een indirecte standaardisering van de mortaliteitsgraad: men berekent eerst het aantal “verwachte” sterfgevallen door de mortaliteitscijfers per leeftijdsklasse van een referentiepopulatie toe te passen op het aantal personen van elke leeftijdsklasse van de onderzoekspopulatie. Vervolgens wordt de verhouding berekend tussen de werkelijk waargenomen sterfgevallen en dit aantal «verwachte» sterfgevallen. Zo verkrijgen we een “gestandaardiseerde mortaliteitsverhouding (of -ratio)” (GMV). Als de GMV van een onderzoekspopulatie hoger is dan 1, betekent dit dat het sterftecijfer in de onderzoekspopulatie hoger ligt dan in de referentiepopulatie, rekening houdend met de leeftijd. De GMV van de referentiepopulatie is 1.

Informatie en communicatietechnologie (ICT): deze term verzamelt alle technieken die gebruikt worden voor het

overbrengen van informatie, voornamelijk informatica, internet en de telecommunicatie (telefoon, fax, televisie, enz.).

Inkomensdeciel: zie inkomenskwintiel.

Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO): het is een uitkering die tot doel heeft financiële hulp te bieden aan personen ouder dan 65 jaar die niet over voldoende middelen beschikken.

Inkomenskwintiel: dit zijn de waarden (de inkomens) die toelaten om de bevolking in te delen in vijf even grote groepen, geordend in stijgende lijn in functie van hun inkomen. De inkomens van het eerste kwintiel bepalen de bovengrens voor een vijfde van de bevolking met een inkomen kleiner of gelijk aan dit inkomen. Het vierde kwintiel bepaalt de ondergrens voor een vijfde van de bevolking met een inkomen hoger dan deze waarde. Men kan ook andere indelingen gebruiken, men kan de bevolking in vier gelijke groepen indelen (dan spreekt men over ‘kwartielen’), in tien gelijke groepen (‘decielen’) enz.

Inkomensvervangende tegemoetkoming aan personen met een handicap: de inkomensvervangende tegemoetkoming wordt toegekend aan de persoon met een handicap van wie is vastgesteld dat zijn lichamelijke of psychische toestand zijn verdienvermogen heeft verminderd tot een derde of minder van wat een gezonde persoon door het uitoefenen van een beroep op de algemene arbeidsmarkt kan verdienen. Meer informatie op http://handicap.fgov.be/nl/vos_droits/alloc_ph/arr.htm

Internationaal Arbeidsbureau (IAB): organisatie van de Verenigde Naties die werkt rond de tewerkstellingsmarkt. Deze organisatie harmoniseert de concepten en definities die gaan over werk en tewerkstelling, in het bijzonder de actieve werkende bevolking en de werklozen. Meer informatie op <http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/lang--fr/index.htm>.

Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ): het ‘Datawarehouse arbeidsmarkt en Sociale Bescherming’ van de KSZ maakt een koppeling van sociaal-economische gegevens afkomstig van verschillende instellingen voor sociale zekerheid. Meer informatie op <http://www.ksz-bcss.fgov.be/>

la Strada: is een steunpunt gemandateerd om meer coherentie te bewerkstelligen binnen de gediversifieerde sector van de thuislozenzorg en om de articulatie met andere sectoren (gezondheid, huisvesting, tewerkstelling, enz.) te bevorderen. Deze is nodig om een beleid te kunnen voeren dat gericht is op preventie en duurzame integratie. Hiervoor is een fijnere kennis van de verschillende thuislozenpopulaties en van hun parcours onontbeerlijk. Tevens moet het Steunpunt de praktijk van het werkveld ondersteunen. Meer informatie op <http://www.lstb.be/index23.asp?hl=n&cat=0>.

Leefloon: het leefloon is een minimuminkomen, toegekend door het OCMW, voor mensen die niet over toereikende bestaansmiddelen beschikken, noch er aanspraak op kunnen maken, noch in staat zijn deze hetzij door eigen inspanningen, hetzij op een andere manier te verwerven. (zie ook RMI)

Mediaan inkomen: wanneer men alle aangiftes rangschikt van het kleinste tot het hoogste bedrag, is het mediaan inkomen het bedrag in het midden van de rangschikking. Dit betekent dat de helft van de inkomens lager is dan het mediaan inkomen, en de helft hoger is. De mediaan wordt minder beïnvloed door extreme waarden (zeer hoog of zeer laag) dan het gemiddelde. De *armoederisicogrens* werd vastgelegd op 60% van het mediaan inkomen.

Nationaal Actieplan Sociale Inclusie (NAPIncl): het NAPIncl vormde een onderdeel van het Strategisch Rapport over Sociale bescherming en Insluiting. Op vraag van de Europese Unie schrijven alle Europese lidstaten een driejaarlijks Strategisch rapport. Dit kadert binnen een strategie beslist op de Europese Top van Lissabon in maart 2000 om armoede en sociale uitsluiting te bestrijden. Het bevat verplicht ook een indicatorenbijlage met de Europese 'indicatoren van Laken', eventueel aangevuld met nationale indicatoren. In België wordt het NAPIncl samengesteld en opgevolgd in overleg tussen de Federale Staat, de Gewesten en de Gemeenschappen. Het rapport is beschikbaar op de website van de FOD Sociale Zekerheid (<http://www.socialsecurity.fgov.be/nl/nieuws-publicaties/sociale-bescherming-inclusie-rapporten/sociale-bescherming-inclusie-rapporten.htm>).

Niet-werkende werkzoekenden (NWW): personen zonder bezoldigd werk die ingeschreven zijn als werkzoekende bij een gewestelijke openbare dienst voor arbeidsbemiddeling. Het gaat zowel om uitkeringsgerechtigde werklozen, als om jongeren in wachttijd, vrij ingeschreven werkzoekenden en verplicht ingeschreven werkzoekenden (bijvoorbeeld doorverwezen door een OCMW).

OMNIO: beschermingsmaatregel die het recht op het voorkeurtarief voor geneeskundige verzorging (RVV) op 1 april 2007 uitbreidde naar de verzekerden uit alle gezinnen met een laag inkomen. Het statuut kan toegekend worden aan gezinnen waarvan het jaarlijks bruto belastbaar inkomen van alle gezinsleden in het jaar vóór de aanvraag lager is dan een bepaald maximumbedrag. In 2010 bedraagt het grensbedrag € 14 778,26 voor de aanvrager en € 2 735,85 voor elk bijkomend gezinslid. Meer informatie op http://www.inami.fgov.be/citizen/nl/medical-cost/SANTH_4_5.htm.

Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW): het OCMW heeft tot taak aan personen en gezinnen de dienstverlening te verzekeren die éénieder moet toelaten een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid. De OCMW-steun kan verschillende vormen aannemen: de wet voorziet dat zij van materiële, sociale, geneeskundige, sociaal geneeskundige of psychologische aard kan zijn. Het OCMW kan onder andere financiële hulp bieden in de vorm van een leefloon (voor RMI-gerechtigden) of een equivalent leefloon (voor RMH-gerechtigden).

Overlevingspensioen: uitkering voor een eerdere werkperiode van de overleden echtgeno(o)t(e).

POD Maatschappelijke Integratie: de Programmatorische Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie, Armoedebestrijding, Sociale Economie en Grootstedenbeleid stelt data ter beschikking over het aantal (equivalent) leefloongerechtigden op basis van de terugbetalingsaanvragen van de OCMW's. Meer informatie op <http://www.mi-is.be>.

Prijnsindex: deze index van de consumptieprijsen wordt maandelijks bepaald aan de hand van de waarde van een korf met de belangrijkste consumptiegoederen en diensten. Het verloop van de indexcijfers toont de evolutie van de levensduurte voor de gezinnen.

Recht op maatschappelijke hulp (RMH): mensen die niet in aanmerking komen voor het RMI omdat niet voldaan is aan de vereiste voorwaarden inzake nationaliteit, leeftijd of inkomen, kunnen beroep doen op het recht op maatschappelijke hulp. Het zijn hoofdzakelijk kandidaat-vluchtelingen en vreemdelingen met recht op verblijf die niet in het bevolkingsregister staan ingeschreven die genieten van het RMH. Deze personen hebben onder andere recht op financiële steun equivalent aan het leefloon en kunnen worden ingeschakeld via een tewerkstellingsmaatregel (o.a. in het kader van artikel 60§7). Voor meer informatie zie http://www.mi-is.be/be_nl/01/integratie/Recht%20op%20Maatschappelijke%20Hulp/index.html of raadpleeg de informatiefiches op www.ocmw-info-cpas.be.

Recht op maatschappelijke integratie (RMI): het RMI is van kracht sinds de invoering van de wet op maatschappelijke integratie in oktober 2002 en kwam in de plaats van het recht op het bestaansminimum. Het RMI gaat verder dan de zuiver financiële bijstand van het bestaansminimum: het RMI streeft naar een maximale integratie en participatie aan het maatschappelijk leven. Hiervoor beschikt het OCMW over drie belangrijke instrumenten: tewerkstelling (oa. in het kader van artikel 60§7), een leefloon en een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie, al dan niet gecombineerd. Het hoofddoel is in de mate van het mogelijke de integratie door tewerkstelling te verwezenlijken en mensen te helpen om hun leven in eigen handen te nemen en autonoom te leven. Voor meer informatie zie: http://www.mi-is.be/be_nl/01/integratie/Recht%20op%20Maatschappelijke%20Integratie/index.html# of raadpleeg de informatiefiches op www.ocmwinfo-cpas.be

Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA): federale instelling van de sociale zekerheid belast met de organisatie van de werkloosheidsverzekering. Stelt data ter beschikking met

betrekking tot de uitbetalingen van de werkloosheidsuitkeringen (<http://www.rva.fgov.be/home/MenuNL.htm>).

Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering (RIZIV): openbare instelling die behoort tot de bevoegdheid van de Minister van Sociale Zaken. Het RIZIV beheert en controleert de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen. Meer informatie op <http://www.riziv.fgov.be>.

Rijksregister: register met identificatie- en adresgegevens van de officiële bevolking van België. Het betreft personen die ingeschreven zijn in de gemeentelijke bevolkings- of vreemdelingenregisters. Het Rijksregister is de belangrijkste bron voor bevolkingsstatistiek. Wanneer men bij het berekenen van armoede-indicatoren gebruik maakt van het Rijksregister moet men rekening houden met het feit dat bepaalde kwetsbare bevolkingsgroepen hier niet ingeschreven staan (bijvoorbeeld sommige dak- en thuislozen of mensen zonder papieren). Meer informatie op <http://www.ibz.rn.fgov.be/index.php?id=2490&L=1>.

Recht op een Verhoogde tegemoetkoming van de Verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV): om personen met een laag inkomen financieel toegang te geven tot de gezondheidszorg wordt voor verschillende categorieën van personen voorzien in een hogere tegemoetkoming van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en dus in een verlaging van het remgeld. Deze maatregel gold aanvankelijk voor Weduwnaars/Weduwen, Invaliden, Gepensioneerden en Wezen, vanwaar de nog zeer vaak gebruikte naam WIGW. Deze verhoogde tegemoetkoming werd uitgebreid tot andere categorieën; de zogenaamde RVV's (rechthebbenden op de verhoogde verzekeringstegemoetkoming) en hun personen ten laste. Het betreft onder andere de gerechtigden op een (equivalent) leefloon, een IGO of een uitkering voor gehandicapten, volledig uitkeringsgerechtigde langdurige werklozen (> één jaar) en éénoudergezinnen. Sinds 2007 is de verhoogde tegemoetkoming verder uitgebreid tot gezinnen met een laag inkomen via het OMNIO-statuut (meer informatie op www.riziv.fgov.be). Het aantal RVV's wordt gebruikt als een

alternatieve indicator om het aantal mensen dat financiële moeilijkheden heeft te schatten.

Significant: wanneer een verschil (of de samenhang) tussen twee cijfers als statistisch significant wordt omschreven, duidt dit erop dat de kans zeer groot is dat dit verschil reëel is en niet beschouwd kan worden als het resultaat van toevalsfactoren of de onnauwkeurigheid van de schatting (cf betrouwbaarheidsintervallen). Belangrijk om te onthouden is dat statistische significantie niets zegt over de relevantie of de grootte van het verschil (of de samenhang). Wanneer een verschil significant is, betekent dit niet noodzakelijk dat het ook gaat om een belangrijk verschil.

Statistische formulieren voor geboorte en sterfte: deze formulieren moeten de ADSEI helpen bij het opstellen van de vitale statistieken van de Belgische bevolking. De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie is bevoegd voor de verwerking van de gegevens met betrekking tot de Brusselse bevolking. Het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn kreeg deze opdracht toegewezen. Er bestaan drie formuliermodellen: model I (aangifte van de geboorte van een levend kind), model IIID (aangifte van het overlijden van een kind jonger dan één jaar of van een doodgeboorte), model IIIC (aangifte van het overlijden van een persoon van één jaar of ouder). Meer informatie vindt u op de website, www.observatbru.be, onder Gezondheid > Bronnen en gegevensstromen, en op de website van de ADSEI, <http://statbel.fgov.be>.

Wachtregister: Register dat het aantal in het Rijksregister beschikbare gegevens uitbreidt met een aantal gegevens over kandidaat-vluchtelingen.

Werkloosheidsuitkering: De hoogte van uw werkloosheidsuitkering is afhankelijk van uw laatste loon, de duur van de werkloosheid en uw gezinstoestand. Op een werkloosheidsuitkering moet u bedrijfsvoorheffing betalen. Werkloosheidsuitkeringen worden toegekend voor alle dagen behalve zondag. In principe worden ze toegekend voor een onbeperkte duur. Meer informatie op <http://www.rva.be>.

Wijkmonitoring: dynamisch en interactief instrument voor de opvolging van de 145 wijken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, beheerd door het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse. Via kaarten, tabellen en grafieken kan de toestand van de wijken opgevolgd worden voor verschillende thema's: demografie, economie, huisvesting, woonomgeving, enzovoort. www.wijkmonitoring.irisnet.be

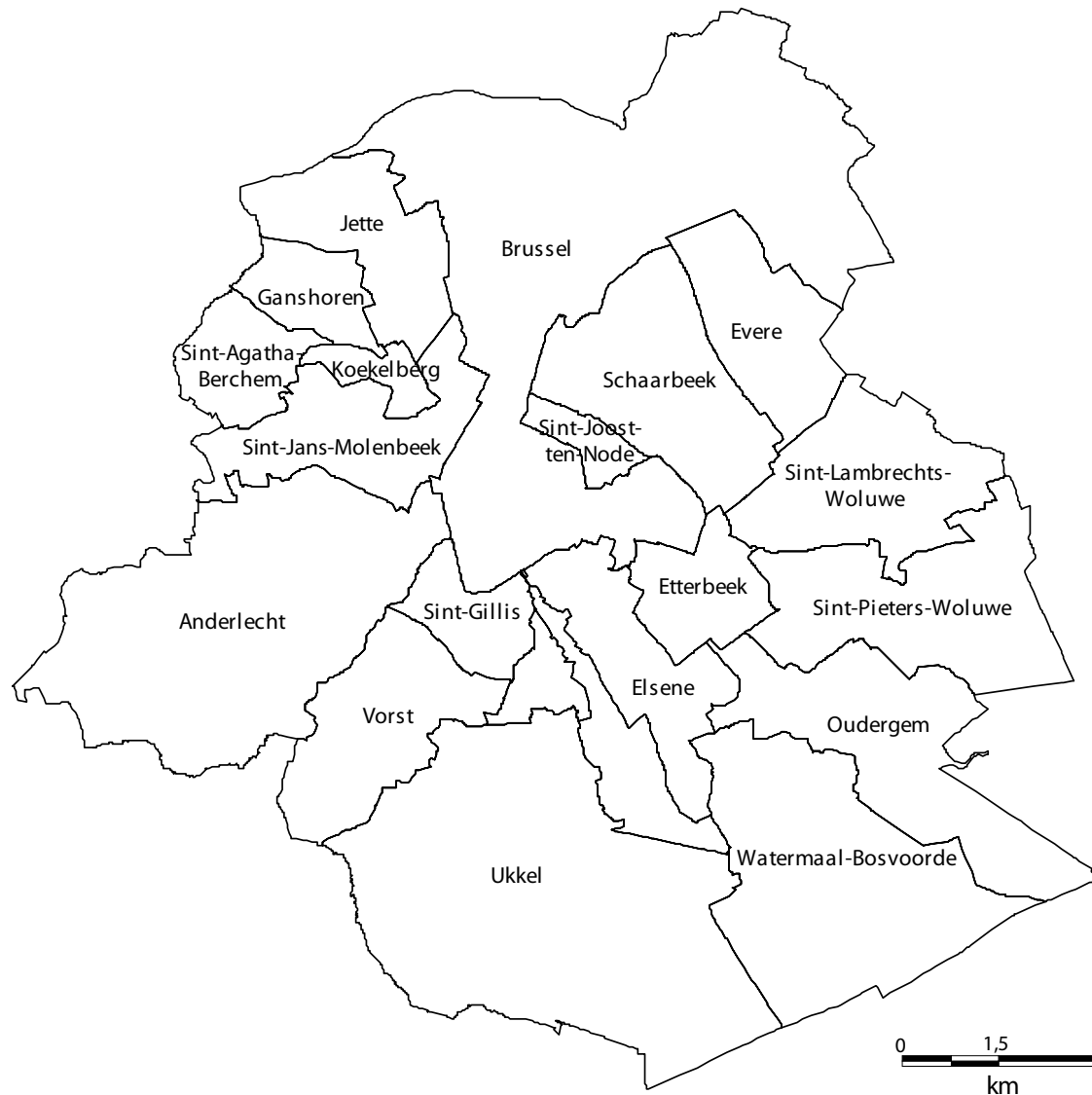
II. LIJST VAN DE ACRONIEMEN

ADSEI	Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie
BGHM	Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij
BISA	Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse
EAK	Arbeidskrachtenenquête
EU-SILC	European Union – Statistics on Income and Living Conditions
FOD	Federale Overheidsdiensten
GGC	Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
GMV	Gestandaardiseerde mortaliteitsverhouding
IAB	Internationaal Arbeidsbureau
ICT	Informatie en communicatietechnologie
IGO	Inkomensgarantie voor Ouderen
IWEPS	Institut wallon de l'Évaluation de la Prospective et de la Statistique
KSZ	Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid
NAPincl	Nationaal Actieplan Sociale Inclusie
NWW	Niet-werkende werkzoekenden
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
POD	Programmatorische Overheidsdienst
RIZIV	Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering
RMH	Recht op maatschappelijke hulp
RMI	Recht op maatschappelijke integratie
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
RVV	Recht op een Verhoogde tegemoetkoming van de Verzekering voor geneeskundige verzorging
SVK	Sociaal Verhuurkantoor
SVR	Studiedienst Vlaamse Regering
WIV	Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid
WIGW	Weduwen, invaliden, gepensioneerden en wezen

12. REFERENTIES

- Adriaenssens, S., van Meeteren, M., Pacolet, J., De Wispelaere, F., Hendrickx, J., Engbersen, G. (2009). De ongekende samenleving: Schattingen en inzichten over irreguliere migranten en economische schaduwactiviteiten. In: Vanderleyden, L., Callens, M. en Noppe, J., Studiedienst Vlaamse Regering. *Sociale Staat van Vlaanderen 2009*. Brussel: Vlaamse Regering (pp. 335-362).
- Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (April 2012). *De Conjunctuurbarometer van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest* nr 23.
- Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (2011). *Statistieken en inlichtingen 31-12-2010*. <http://www.bghm.irisnet.be/site12/slr/b/documentatie/statistiques/statistiques-nl/statistieken-inlichtingen-31-12-2010/view>.
- Bureau fédéral du Plan et Direction générale Statistique (2011). *Perspectives de population 2010-2060*. Bruxelles : Bureau fédéral du Plan et Direction générale Statistique. http://www.plan.be/admin/uploaded/201112190815510.bevpop2011_fr.pdfv
- De Keersmaecker, M.-L. (2011). *Observatiecentrum van de Huurprijzen: Enquête 2010*. Brussel: Observatiecentrum voor de huisting van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- Debels, A. (2008). Maakt een flexibele job arm? In: Vranken, J. , Campaert, G., De Boyser, K., De Wilde, C., Dierckx, D. *Armoede en sociale uitsluiting: Jaarboek 2008*. Leuven: Acco (pp. 177-197).
- De Wilde M., De Groof M., Carpentier S., Torfs D., Hermans K., Cantillon B., Cuypers D. (2011) *Studenten en het recht op maatschappelijke integratie of het recht op maatschappelijke hulp*. CSB, Lucas, UALS. Brussel: POD Maatschappelijke Integratie.
- Hoge Raad voor de Werkgelegenheid (2009). *De inschakeling van in jongeren de arbeidsmarkt: verslag 2009*. Brussel: Hoge Raad voor de Werkgelegenheid.
- Institut de Gestion de l'Environnement et d'Aménagement du Territoire (ULB), Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2010). *Gemeentelijke fiches voor de analyse van lokale statistieken in het Brussels Gewest*. Brussel: *Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie*. <http://www.observatbru.be/documents/publications/fiches-communales.xml?lang=nl>.
- la Strada (2012). *Centrale registratie voor de onthaalhuizen en centra voor dringend onthaal in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: Gegevens over de opvang van thuislozen in 2010*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie.
- Nationale Bank van België (2012). *Statistieken 2011 van de Centrale voor kredieten aan particulieren*. Brussel: Nationale Bank van België.
- Observatoire du Crédit et de l'Endettement (2012). *Endettement problématique et surendettement: principales évolutions pour l'année 2011*. Online beschikbaar: http://www.observatoire-credit.be/images/stories/docs/ccp2010_-_janvier2012_analyse.pdf.
- Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2010). *Gezondheidsindicatoren van het Brussels Gewest 2010*. Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. http://www.observatbru.be/documents/graphics/tableaux-de-bord-de-la-sante-/2010/gezondheidsindicatoren_van_het_brussels_gewest_2010.pdf.
- POD Maatschappelijke Integratie (oktober 2011). *Overzicht van de tewerkstellingsmaatregelen voor gerechtigden op maatschappelijke integratie of een financiële maatschappelijke hulp*. <http://www.mi-is.be/be-nl/ocmw/tewerkstelling-en-opleiding>.
- Van Mechelen, Bogaerts, K., Cantillon, B. (2007). *De welvaartsevolutie van de bodembescherming in België, Duistland, Frankrijk en Nederland*. Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid Hermen Deleek.
- Visée – Leporcq, D. (2011). *Décrochage scolaire et pauvreté*. Brussel: ATD Quart Monde, collection 'Connaissance et Engagement: Analyses et études'. Online beschikbaar: <http://atd-quartmonde.be/lodel/index.php?id=140>.

Referentiekartaat: De Brusselse gemeenten

Bron: Observatorium voor gezondheid en welzijn Brussel

Brussels armoederapport 2012

De Welzijnsbarometer is het statistisch deel van het Brussels armoederapport. In de barometer staan indicatoren die de situatie van de Brusselaars weergeven in relatie met verschillende aspecten van het leven: inkomen, werk, opleiding, gezondheid, huisvesting en maatschappelijke participatie. De meest recente gegevens beschikbaar op het ogenblik van de analyse worden telkens weergegeven. De Welzijnsbarometer verschijnt jaarlijks en maakt het zo mogelijk om de socio-economische situatie van de Brusselaars op te volgen in de tijd. Het is in de eerste plaats een beleidsondersteunend instrument.

www.observatbru.be

Dit document is ook beschikbaar in het Frans.

Ce document est également disponible en français sous le titre :
“**Baromètre social, Rapport bruxellois sur l'état de la pauvreté 2012**”